

România literară

Apare săptămînal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

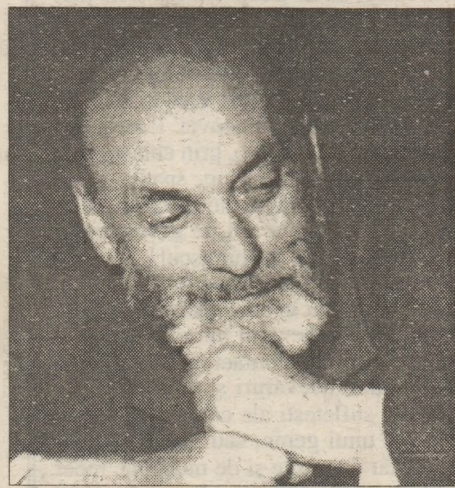
13-19 august 1997

(Anul XXX)

32

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu



Fericita fire a lui Nicolae Steinhardt

(pag. 12-13)

UN MANIFEST FEMINIST

(pag. 14-15)



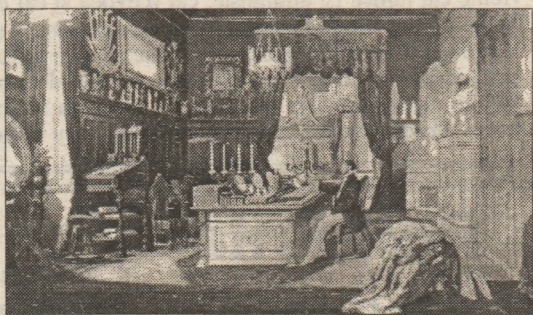
DIAGONALE de Monica Lovinescu

(pag. 7)



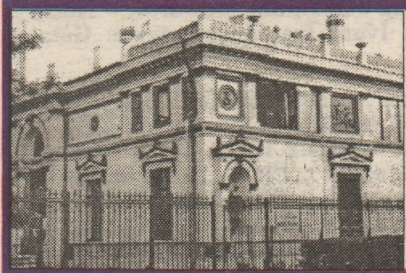
La Barbu Cioculescu

(pag. 5)



Imaginea familiei regale în cinematografie

(pag. 17)



Un austriac la București

(pag. 20-21)

Julio Cortázar:



GRAFFITI

(pag. 22)

Românii și avangarda

SE ȘTIE că scriitorii români au fost printre protagoniștii avangardei europene. Se știe mai puțin că, în jumătatea a doua a secolului XX, a existat o mișcare de avangardă în nordul și în sudul continentului american, printre promotorii numărându-se de asemenea scriitori români. Antologia Gabrielei Duda din colecția "Tezaur" a Editurii Humanitas se oprește, ca toate, doar la bătrînul continent.

Primele manifeste și programe literare avangardiste europene sînt cele futuriste (Marinetti, 1909) și expresioniste (revista berlineză *Der Sturm*, 1912). O conștiință mai netă a fenomenului ia naștere cu manifestul dadaist lansat de românul Tristan Tzara la Zürich în 1916. Ultima manifestare europeană de acest tip este *Dialectica dialecticii*, articolul din 1945 al românilor D. Trost și Gherasim Luca. Expoziția Universală a Suprarealismului din 1947 înseamnă, pentru majoritatea istoricilor literari, cea din urmă tresărire a unui fenomen care a dominat întreaga prima parte a secolului.

Avangarda americană reprezintă un avatar mai puțin studiat al mișcării cu pricina. După 1950, poetul român Ștefan Baciu (profesor de literatură la Universitatea din Hawaii, Honolulu) reinventează avangardismul în spațiul latino-american. Emulii săi pot fi găsiți în Brazilia, Argentina și în celelalte țări din sudul continentului. În SUA, în anii '60, tineri poeți aflați în conflict cu literatura "oficializată" descoperă experimentalismul avangardist. Ei aparțin cercurilor new-yorkeze (Cartierul de Jos, New-York-est) și se numesc Ted Berrigan, Anne Waldman, Lewis Marsh, Michael Stephens, Paul Blackburn și Joel Oppenheimer. Li se alătură Andrei Codrescu, sibian de origine, emigrat în SUA în 1966, devenit ulterior unul din marii poeți americani contemporani. Trebuie semnalată și poezia-lectură (sau spectacol) de la San Francisco, unde modalitatea cu pricina a fost creată. Mutîndu-se din New-York la San Francisco, Andrei Codrescu s-a aflat în contact și cu grupul avangardist de la Pacific.

Între cele două avangarde, despărțite de Oceanul Atlantic și de jumătatea secolului, asemănările sînt mai importante decît deosebirile. Ambele "modernizează" tematica, înscriind-o în litera noilor tehnologii și forme de viață, transformă limbajul dintr-unul "literar", academic, solemn, într-o modalitate mult mai populară de comunicare, leagă literatura de artele vizuale, dar și de reclama publicitară și de mass-media, sfărîmă clișeele "poetice", încercînd să apropie poezia de proza cotidiană, de banalitate, de derizoriu.

Interesant este că poezia optzecistă românească are în poezii de avangardă americani o sursă deseori, dar confuz invocată, și încheie, în felul acesta, un ciclu istoric, la care contribuția românească se dovedește excepțională.



CONTRAFORT

de *Mircea Mihaies*

Analiza spectrală a regimului Constantinescu (v)

DEPĂȘIND pragul fatal al celor șapte luni de guvernare (discreționară, orice s-ar spune), mai-marii zilei au intrat în alertă. Nu știu dacă instinctul de conservare, calculul politic, întâmplarea, Fondul Monetar Internațional (sau toate acestea la un loc) au făcut ca viața politică să se tensioneze brusc. Parcă trezit dintr-o lungă hibernare, premierul s-a apucat, vorbind în deșertul Palatului Victoria, să reamintească vechi jurăminte, să scoată de la naftalină promisiuni uitate până și de cei mai sceptici dintre suporterii.

La rândul său, președintele a început să tune și să fulgere împotriva blocării reformei. Foarte bine, dar întrebarea care se pune e următoarea: cine a blocat reforma? Oricât de bine ne-ar veni sub condei, nu putem da vina nici pe Iliescu, nici pe situația internațională nefavorabilă (la o adică, de multă vreme nu am avut un atât de prielnic vânt în pânze dinspre partea vecinilor, ocupați, fiecare dintre ei, cu probleme mult mai importante decât cu suflatul în ciorba românească) și nici măcar pe moștenirea comunistă: pentru simplul motiv că misiunea guvernărilor era tocmai lichidarea acestei moșteniri!

După regimul marilor hoții, al furturilor incredibile, al banditismului transformat în politică de stat, din vremea lui Iliescu, iată, trăim sub plină dominație a incompetenței. Nesfârșitele certuri între membri de frunte ai aceluiași partid (reformabilul P.N.Ț.C.D., focar de scleroză politică) au dus la completa aneantizare a oricărei acțiuni. Lupta pentru putere în interiorul partidului, declanșată imediat după dispariția lui Corneliu Coposu, a izbucnit acum cu o intensitate incredibilă. Doțai cu vaste birouri ministeriale, cu mașini la scară, cu secretare și *celulare*, țărâniștii se vânează unii pe alții ca-n jungla. E de mirare că sunt incapabili să vină cu minime soluții la nivel de guvern, când nu sunt în stare să articuleze două fraze coerente nici la nivel de coridor?

În acest context, în care și adversarii și aliații se comportă lamentabil, prestația d-lui Constantinescu e surprinzător de slabă. Prins în menghina usedistă, față de care s-a văzut obligat să facă, de nenumărate ori, *tal!*, președintele a preferat să nu se implice în afaceri din care oricum nu era nimic de înțeles. Ceea ce inițial fusese doar o minusculă fisură, a devenit ditamai crăpătura. Omeneste, aproape că l-ai înțelege: îți trebuie multă perspicacitate să pricepi fie și o frântură din elucubrațiile iscate de mințile întortocheate ale unor Ulm Spineanu, Radu Vasile ori Ciomara!

Pot de asemenea să înțeleg că primul ministru are dificultăți în a extrage esența din fabrica de fraze incoerente păstorită de personajele menționate (să nu-l uit nici pe bălmăjitul ministru al educației, dl. Petrescu!) Dar nu pot, totuși, să înțeleg de ce toți acești oameni, cu vizibile probleme de a-și da seama pe ce lume se află, trebuie să ne guverneze! Am înțeles că e îngrozitor de greu să găsești cei cincisprezece mii de oameni pentru a schimba ruginitile structuri administrative. Dar măcar douăzeci și ceva de inși hotărâți să facă ceva pentru țară tot cred că s-ar găsi!

E posibil ca expediția în Valea Jiului a d-lui Constantinescu să fi avut și un asemenea scop: de ce nu, la urma urmelor? Nu cred că minerii care i-au călcat în picioare, în 1990, biroul ar putea produce mai multe daune decât produc acum domniul Ciomara, Spineanu, Cătarănu și ceilalți iluminați întru tranziție. Nu știu dacă dl Constantinescu și-a completat colecția de roci distruse de ortacii lui Miron Cozma, dar e sigur că aberațiile girate în ultimele șapte luni de către oamenii lui Victor Ciorbea vor descompleta mulți ani de aici înainte starea economică a țării.

În orice caz, o dată cu descinderea suitei prezidențiale în Valea Jiului, am intrat într-o nouă etapă a puterii constantinesciene: în zodia populismului zgomotos.

Zgomotos, dar mai steril decât metrii cubi extrași din galerii de mineri. În afara lui Marian Munteanu, dl Constantinescu e singurul dintre oamenii politici din fosta opoziție care a considerat că a sosit momentul reconcilierii publice cu armata particulară a lui Iliescu. Am văzut ce s-a ales de cariera politică a lui Marian Munteanu și în ce direcție a început să mărșăluiească imediat după fumarea pipei păcii cu Miron Cozma.

Sigur, e normal din partea unui președinte al tuturor românilor să încerce să detensioneze focarele de tensiune - și ce e Valea Jiului altceva decât un Popocatepetl de la care te poți aștepta în orice clipă s-o ia razna? Din nefericire, nu cred că la asta se gândea dl Constantinescu atunci când lauda frumusețea fetelor din Petroșani. Ceea ce urmărea era confiscarea unui moment important din istoria minerilor în favoarea îmbunătățirii imaginii sale publice. Mișcarea, să recunoaștem, nu e lipsită de abilitate. Însă ea e doar o platonice strategie politică, din care minerii se vor alege cu ceea ce au avut și înainte de trecerea pioasă a d-lui Constantinescu prin Vale: cu perspectiva mizeriei cronice și a subdezvoltării generalizate.

Uzupându-i pe Ceaușescu și Iliescu, Emil Constantinescu a pus prima piatră la temelia viitoarei sale statui de tătuc al românilor. Discursului cvasi-demagogic de la Petroșani i-aș fi preferat o mai decisă implicare în rezolvarea problemelor imediate ale țării. Ne-am săturat să ne spună la infinit că nu poate să facă nimic, să invoce prerogativele limitate și legile care-l leagă de mâini și de picioare. Așa cum a putut merge în Valea Jiului, ar fi putut să se deplaseze până în Piața Victoriei, unde *prerogativele* îi îngăduie să prezideze ședințele de guvern - dacă nu chiar să schimbe guvernul cu totul.

Din păcate, întregul regim Constantinescu pare să fi intrat într-o aiuritor de timpurie campanie electorală. Vorbăria fără sfârșit, gonflarea artificială a unor chestiuni de mână a șazeceea, poza nerușinată în eroi și martiri ai neamului, în fine, găunoșenia de gândire - toate acestea amplificate de o presă iresponsabilă, mereu în goană după senzaționalul cel mai ieftin - anihilează și puținul care s-a putut face între două tirade demagogice ale Cotrocenilor, o dezvăluire așa-zis șocantă a ministrului justiției, o conferință de presă a lui Ulm Spineanu, de-un ermetism care l-ar fi făcut să pălească de invidie și pe Ion Barbu, și lentoarea de melc carpatin a lui Victor Ciorbea.

Până de curând, mai aveam speranțe că, oameni în toată firea, politicienii noștri se vor trezi. M-am înșelat amarnic. În clipa de față, după ce ne-au arătat de ce sunt în stare, nu-mi mai rămâne decât speranța de a-i vedea plecați. Și repede de tot, înainte de a compromite și ultimul dram de speranță al românilor. În mod misterios, în ultima vreme nu se mai publică nici un fel de date statistice privind starea de fapt a națiunii. Într-un fel, poate că e mai bine așa. Pentru că ne-am îngrozit să descoperim că tinerii sub douăzeci și cinci de ani nu au alt vis decât să plece din țară, sătui deja de perspectiva de a trăi mai rău chiar decât trăiesc părinții lor.

Ne-am îngrozit să aflăm că demoralizarea populației a atins cote îngrozitoare, că bestialitățile, violențele, crimele care se țin lanț sunt consecința directă a neștiinței și a incapacității de a conduce țara. Bubele ascunse atâtea vreme încep să erupă diabolic la suprafața întregii societăți. Iar oamenii noștri politici își pasează cinic unii altora baloanele umplute cu incompetență, cu fațamencie și nesimțire. Ar fi tragic, până la urmă, ca oribilul spectacol pe care-l contemplăm neputincioși să fie doar necruțătoarea oglindă a ceea ce suntem și merităm, fiecare în parte și toți laolaltă.



POST-RESTANT

de *Constanta Buzea*

CÂTEVA precizări utile celor care de puțină vreme scriu și care, curioși asupra valorii lor, citind post-restantul se îndeamnă cu nădejde să afle. În scrisorile cu versuri aproximăzătoare, și foarte bine fac, asupra condiției lor, dar și asupra situației ingrate chipurile în care s-ar găsi subsemnata, obligată să citească *toate ineptiile* care vin pe adresa redacției, și care ar încerca să salveze ce se mai poate salva. Protestez, deci, precizând că nimic din ce se trimite în numele poeziei nu intră în categoria sus amintită, iar cât privește *salvarea*, nu în puterea sau în voia semnatarului acestei rubrici stă, ci numai fiecare singur cu sine poate înainta în arta poetică, poate stagna în nivelul atins sau poate crede la un moment dat că renunță la *ideea de a scrie* versuri, starea de grație părăsindu-l pe el, și niciodată invers. Cât privește volumul uneori exagerat de manuscrise mai mult sau mai puțin lizibile, aș putea protesta dacă n-aș înțelege că un începător, sau chiar cineva care scrie de multă vreme, de-o viață, poate, fără însă să se fi consultat cu nimeni niciodată asupra valorii sale, trimite *tot* nu din trufie ci din candoare, cu sentimentul acut al singurătății și, de ce nu, al unicității sale. Numai că, la celălalt capăt al *firelor*, multe, zeci și sute, există un singur om, care regretă sincer că nu poate citi *tot*, și nu poate mulțumi pe toată lumea. ● Și acum, răspunsul pentru cel care îmi trimite, cu scuze, un număr mare de pagini cu versuri din toate stadiile evoluției sale, și care mi-a și inspirat rândurile de deasupra. Recunoaște că nu reușește să înțeleagă, să simtă poezia contemporană. Ultimul mare poet - spune - pe care cred că l-am înțeles (probabil însă că nu la adevărata sa anvergură, a fost Bacovia. Poezia modernă - adaugă el - mă încântă prin inedite asocieri de cuvinte, prin crearea unor tablouri surprinzătoare, în care noțiunile fundamentale de timp, spațiu, sunet, culoare, formă își pierd înțelesul lor inițial. Dar dincolo de aceste imagini - recunoaște corresponsentul nostru - îmi este imposibil, de multe ori, să găsesc mesajul, iar atunci când îl găsesc mă întreb dacă un subiect atât de minuscul [...] merită versuri atât de pretențioase... Unde ar fi adevărul căutat? În primul rând că în artă el nu este unul singur dat odată pentru totdeauna și bătut în cuie decât într-o lume lovită și schilodită de un didacticism găunos. În artă adevărul nu a fost și nu va fi niciodată unul singur, ci exact atât de multe câți vin în contact (cultivat, sensibil, firește) cu obiectul artistic. Exact atât de multe adevăruri și diferite, cât de multe și diferite sunt dispozițiile și posibilitățile sufletești ale celor ce citesc un poem unanim apreciat, sau *privesc* un tablou al unui geniu, sau *ascultă* o piesă simfonică și care de veacuri a extaziat. Exact atât de multe și de nuanțate, repet, sunt adevărurile citi se apropie cu sfială, respect și o infinită plăcere de fințta artei. *Mesajul* (în jurul căruia atât de mulți încă, din comoditate, oare?, din nechemare? din invidia că alții pot înmulți frumusețea lumii acesteia, iar ei nu?, vorbesc interminabil și proteste, și cu perfidia vulpii care nu ajunge la struguri, îl tot invocă!) mesajul, dacă vreți neapărat să menținem acest termen simplist, va fi și el diferit pe cât de numeros este publicul acelui obiect artistic avut în vedere. ● Corresponsentul nostru are însă și el dreptatea sa atunci când exasperat de aberațiile care se prezintă sub etichetă de *artă* sunt piese demne de psihanaliză, sau sunt mitocănie și prostituție, când la inghesuală și sub gălăgioasă umbrelă a modei intră în defilare numeroasă și obraznică producția imposturii și a impostorilor. Nimeni nu te silește să fii snob. Nimeni nu te silește, dacă nu te pricepi să distingi între artă și impostură, să vrei să creadă lumea că te pricepi. De aceea, când te atrage un domeniu trebuie să i te dedici cu trup și suflet, să te cultivi tot timpul, pentru a te bucura subtil și vast de secretele lui, de semenii care l-au servit cu trup și suflet, de perenitatea artei autentice și de bunăcuviința artiștilor adevărați. Nu spune niciodată *Nu-mi place* fără să recunoști în forul tău interior că nu înțelegi, și că ești vinovat că nu înțelegi. Nu merge până acolo încât să gafezi, ca fiu al tradiției sau ca fiu al modernismului, negând una sau alta, fără să simți imperios că ești dator cu respect și bunăcuviință față de trecut ca și față de viitor. Tot ce e valoare are și durată. O până care s-a distrus într-un incendiu, o epopee cu autor incert, o bibliotecă, o minune a lumii, tot ce a avut valoare durează atâtea vreme cât lumea își amintește, cât o evocă și cât deplânge absența ei materială. Multe ar mai fi de spus, de pledat, de aprofundat și cu măsură de toleranță. Multe ar fi de aproximat despre originalitate, despre timpul scrierii și timpul recunoașterii, despre revelația falsă și despre păcatul de a nu te bucura nemăsurat și fără invidie recunoscând în truda altuia, în opera altuia, minunea la care aspiri fără șansă. Despre versuri, altădată, curând. (Petru Popovici, Hațeg).

România literară

Editată de:

- **Fundația "România literară",** cu sprijinul **Fundației Soros** pentru o **Societate Deschisă și al Ministerului Culturii**

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, **Constanta Buzea** (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Marina Constantinescu (teatru), Ioana Părvulescu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ruxandra Dinu, George Șipoș (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam), Leons Briedis (Riga).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Ciupuliga (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

E-MAIL: romlit@buc.soros.ro și romlit@romlit.sfos.ro

HTTP://ROMLIT.SFOS.RO
HTTP://WWW.SFOS.RO/NEWS/ROMLIT
HTTP://WWW.KAPPA.RO/NEWS/ROMLIT

CONTRAFORTIȘTII

ÎNTILNIRE a scriitorilor din România cu cei din Basarabia poate încă oferi suficiente subiecte de meditație. La întâlnirea aceasta, mie mi s-a impus cel al *diferenței* - de tate, de viziune estetică, de viziune politică - generația vîrstnică și cea tînără de scriitori eni.

erația vîrstnică - mai precis reprezentanții ei mediatizați, Matcovschi, Vieru, Dabija - e cea care face un merit din a fi menținut trează conștiința în Basarabia. Și nu e un merit de necondiții adverse limbii române și afirmării ei la niște tradiții și o istorie românească, ei românește și au afirmat că sînt români (ca să fi exacti, au afirmat mai curînd că sînt moldoveni). Regimul comunist-sovietic era destul de dur, dar de acte să fie o victorie, dar duritatea lui în urma a nu a atins cote care să facă din adevîr victoriei rezultatul unui martiraj: din cîte știu, cîre, suspomeniții corifei ai mișcării de redescoperire a limbii române, nu au fost triști, au fost și au rămas șefi de reviste, au călătorească, să-și editeze cărțile, au mișcări la toate nivelele (vedeți *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, de Mihai Cimpoiu, trăit și trăiesc în condiții mai mult decît civile, etc.

Plus, să nu uităm, victoriile lor de redescoperire a limbii naționale au coincis cu perioada de libertate gorbaciovistă (care a însemnat lărgirea pentru tot Estul): libertatea s-a extins în valuri, nici un stat sovietic nu a fost vîduvit de de a-și impune limba națională drept limbă de lucru, ori dificultățile avînd mai degrabă caracterul conservatorismului unora, frica altora, etc. În Basarabia, (a cărei imediată legătură cu țara-mamă a determinat o intensă colocuție elemente alogene, de-a lungul timpului), adevîr oficială antiromânească a fost, decenii la rând, de brutală și susținută, încît munca de lămurire a limbii române a trebuit să o dea reatorii conștiinței naționale a cerut efort, timp, și de sine. Și un discurs adecvat unei porții românești majoritar țărănești. Acest discurs a

fost unul patetic, sentimental, într-o limbă română cvasirudimentară, arhaică. Din motive mai puțin lesne de înțeles, scriitorii sus pomeniți au ales ca instrument de propagandă poezia: o poezie făcută din lozinci ritmate și rimate, în care era exaltată Moldova (iar nu România în întregimea ei), o istorie românească redusă doar la Ștefan cel Mare, domnitor „moldovean”, o cultură românească pauperizată forțat pentru că, în afara valorilor locale, moldoveniști, ea era circumscrișă, cu o perseverență păgubitoare, cam numai lui Eminescu, scriitor „moldovean”. Cu asemenea mijloace, populația românească din Basarabia nu a fost cîștigată de partea Unirii cu Țara: cu excepția unei nu știu cît de mari părți a intelectualilor, basarabenii se consideră moldoveni și conced că vorbesc limba română, dar numai atît. În '90, cînd eu eram convins că ei abia așteaptă să se alipească României, o ziaristă, foarte patrioată de altminteri, mi-a zis: „Cum adică, scapăm de un centru (Moscova, n.m.), și să ne afiliem altui centru? (București, n.m.)”. Nu trebuie, cred, să mai amintesc expresia alunecoasă a d-lui Druc: „Unirea Basarabiei cu România se va face prin Europa” sau cea a d-lui Snegur, în campanie electorală: „Cît voi fi eu președinte, Unirea nu se va face” (ambii, și dl Druc, și dl Snegur, susținuți în momentul acestor afirmații de scriitorii-patrioți în discuție).

PRIN urmare, vrînd-nevrînd, trebuie să tragem concluzia că și politrucii, și înainte-mergătorii noștri au dorit trezirea Basarabiei la o conștiință... moldovenească, iar nu românească. Este și de înțeles: e greu, după ce o viață întreagă ai fost lider, întîmpinat cu flori, lacrimi, ștergere și covoare roșii și considerat conștiința neamului etc., să te vezi pierdut cu țărișoara ta în Țară! E greu să renunți nu doar la privilegiu, renume, spectacole grandioase, ci mai ales la Cauze majore, cum ar fi azi cea a românilor din Bucovina, „trădați” de Tratatul României cu Ucraina... Pentru că despre Unirea Basarabiei cu România nu se mai suflă o vorbă, la nici un nivel.

...Dar vorbeam de scriitori, totuși. Pentru a conchide în cele spuse pînă aici: cei trei martiri, ale căror versuri au fost învățate pe de rost și scandate

prin piețe de mii de guri, s-au considerat și au fost considerați pînă nu de mult mari scriitori.

Iată însă că apar niște generații tinere de scriitori (adunați în jurul unor reviste literare dintre care se detașează de departe *Contrafortul*), cu, fatalmente, alt mod de a gîndi literatura, politicul, existența lor în lume. În plus, datorită tinereții, liberi de diverse determinări sociale, cu o inteligență permisivă, mobilă, și vorbind, inexplicabil aproape, o limbă română bogată, modernă, subtilă. Acești scriitori vor valorifica din plin căderea cortinei de fier. În ce fel? Apropiindu-se de România și, prin ea, de cultura europeană, („Pentru noi, România înseamnă Europa!”, a spus la una din discuții și Serafim Saka, important prozator din generația Vieru și șeful Pen-Moldova, idee împărtășită și de Mihai Cimpoiu - ambii dovedind o cunoaștere a limbii, culturii și realității actuale românești care le face cinste).

România nu-i mai percepe pe tinerii scriitori basarabeni ca pe ceva străin și învechit, îi „adoaptă” imediat, îi publică, îi premiază, îi consideră egali și apți de un dialog normal... Se pare că acest lucru îi scoate din minți pe Vieru, Matcovschi, Dabija, care au reproșat delegației conduse de Laurențiu Ulici și Gabriel Dimisianu că ar cultiva numai mediocritățile.

Este știut că nu poți gîndi nuanțat și subtil dacă nu stăpînești nuanțat și subtil limba în care gîndești; este știut că poezia modernă a depășit de mult nivelul folcloric (de altminteri, cînd cultura română are o poezie populară de o recunoscută calitate, a mai concura acest genial poet anonim, dorind și o glorie neanonimă e o pură copilărie); este știut că în absența spiritului critic (și autocritic) ești condamnat la provincialism; este știut că toleranța e semn de inteligență, că în literatură nu trebuie să confunzi criteriile, că a fi contestat de generațiile tinere e semn de vitalitate a unei culturi etc. Și totuși, și totuși, corifeii redescoperirii naționale nu se mulțumesc doar cu acest titlu, ei vor să fie considerați și mari spirite, mari scriitori, deși nu dețin o limbă română modernă, consideră postmodernismul o deșănțare, literatura - doar talent și inspirație (opinia lui Vitalie Ciobanu că scriitorii tineri își conștientizează actul scrisului a fost primită ca o năzdrăvănie); nu acceptă accente critice din partea nimănui, considerîndu-i pe cei care-i contestă imperinenți, dușmani, trădători etc.

LA CHIȘINĂU, deci, am perceput o falie adîncă între gruparea Matcovschi-Vieru-Dabija și cea contrafortistă (Gârnet, Vitalie Ciobanu, E. Galaicu-Păun, Leo Butnaru, N. Popa, Chiper, Leahu, Arcadie Suceveanu, Iulian Frunțu etc.), adică scriitorii cultivați de publicațiile de valoare din România. Mi s-a părut a detecta chiar accente de ură în glasul „bătrînilor”. Poate că e doar rezultatul unui resentiment, al unei frustrări atît de omenești: vor și ei să fie publicați și cultivați de *România literară*, *Vatra*, *Apostrof*, *Transilvania*, etc., premiați de Uniunea Scriitorilor, deși, nu?, mulți membri ai acestor redacții și societăți au fost desemnați de prietenii eroilor, C.V. Tudor și Adrian Păunescu, drept „trădători de patrie”. Dar dacă nu e resentiment? Firesc, îmi pun întrebarea: dacă Matcovschi-Vieru-Dabija luptă pentru cauza națională, cum de pot fi deranjați de integrarea Basarabiei (prin tinerii scriitori) în România? E normal să fie supărați? N-ar fi mai firesc să fie mîndri că, după ce ei au deschis un ochi al nației (cître conștiința moldovenească), generațiile noi îl deschid și pe cel de-al doilea (cître conștiința românească)? N-ar fi normal să le sprijine, să le ajute?

Dacă nu e normal s-o facă ei, e normal s-o facă România. Care, sperăm, va înțelege mai bine ce înseamnă generația contrafortistă din Basarabia și va articula un program coerent și consecvent de-a o ajuta.

Mariana Codruț



MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

Particulă

șătoare, cu cît le impart astfel cu majoritatea muritorilor. Balzac s-a iscalit toată viața *Honoré de Balzac*, utilizînd consecvent magicul *de* la care nu avea nici un drept, iar Proust a admirat și lingușit zeci de personaje mediocre, doar pentru că erau duci sau marchizi, iar particula lor descindea din istorie.

Mult mai interesant - dar și mult mai rar - mi se pare a fi cazul invers, cazul celor care au renunțat la particula nobiliară, deși aceasta intra cu drepturi depline în compunerea numelui lor. Imediat ce s-a apucat să scrie literatură, plasîndu-și ambiția umană într-o zonă precisă, lui Robert von Musil i-a devenit indiferentă nobletea familiei sale și a început să se iscalească simplu, *Musil*.

Nerecunoașterea contemporanilor, viața dusă la marginea mizeriei, exilul și moartea în anonimat nu l-au făcut niciodată pe prozator să revină la *von* și la evocarea aristocrației familiale (recentă, ce-i drept, dar perfect legitimă). S-a consacrat obstinat scrisului, bănuind probabil că doar aici, în regatul etern, avea să ajungă duce sau prinț și convins că o zi va veni totuși în care numele *Musil* va însemna atît de mult, încît un *von* plasat înaintea lui nu va mai avea, cu adevărat, nici un fel de importanță.

ARTICULA nobiliară *de* sau *von*, atașată numelui de familie, a orientat și a basculat ie, a provocat invidii, uri și obsesii pentru mie de oameni. Să posezi un nume anodin sau hazliu, dar el să fie precedat de particulă - iată ația secretă sau mărturisită a tuturor celor penare reușita socială contează mai mult decît

torie particulei *de* (*von*) ar putea desena, în fi-1, istoria unei bune părți a Vechiului Continent: mele ei, secole la rînd, s-au dus lupte pentru e și bogăție, dar mai ales pentru garanta aces-1, dică pentru proprietatea asupra pămîntului. spre începutul erei moderne, faimoasa par-1 a putut fi dobîndită și de către un om întrepid, 1 să fie doar moștenită, cînd indivizi de condi-1 odestă au reușit să se ridice, prin forțe proprii, 1 obilarea oficială, atunci omenirea a intrat într-o etapă a evoluției sale istorice, iar adevărata tate s-a profilat la orizont.

ascinației particulare i-au sucombat spirite din-1 ele mai elevate, genii pătrunse de genialitatea 1 ar infectate de morbul snobismului. Marii ar-1 (supra-oameni din multe puncte de vedere) au 1 naivități sau ambiții rizibile, cu atît mai induio-



Jazz din cuvinte

LA OPT ani de la debut („un debut remarcabil“, exclama pe atunci Eugen Simion), Răzvan Petrescu continuă să fie în formă. Chiar și când s-a îndepărtat pentru moment de proză, scriind piesa de teatru *Primăvara la bufet*, a rămas același autor inventiv și plin de farmec, un adevărat iluzionist al scrisului, capabil să cucerească și să recucerească de o sută de ori publicul. Volumul de proză scurtă *Într-o după-amiază de vineri*, apărut recent, dovedește că puterea sa de creație nu se diminuează odată cu trecerea timpului. Dimpotrivă. Răzvan Petrescu se relansează mereu cu și mai multă prospețime, având o vervă artistică inepuizabilă. Iar aceasta, în condițiile în care este mai trist ca oricând.

Se observă chiar o contradicție (de efect) între exuberanța stilistică a prozei și răscolitoarea ei melancolie de fond. Prozatorul are aerul cuiva care dă o strălucitoare petrecere pentru a uita o mare suferință.

Textele sunt concepute de regulă sub forma unor monologuri atribuite unor personaje în care îl recunoaștem și nu îl recunoaștem pe autor. De altfel, suntem la curent de multă vreme cu vocația sa histrionică. Răzvan Petrescu este un maestru al rolurilor de compoziție. În volumul *Într-o după-amiază de vineri* el interpretează la fel de convingător rolul unui soldat care apără Televiziunea în 22 decembrie 1989, al fiului unui nomenclaturist, al unui medic plictisit de medicină, al unui... interpret al rolului lui Isus Hristos într-un film etc.

În toate aceste roluri există, bineînțeles, și ceva din el însuși sau, în orice caz, din eul unui narator unic, care își desfășoară personalitatea, ca pe un evantai, etalându-i toate posibilitățile.

O altă particularitate a acestor monologuri o constituie faptul că ele nu sunt lirice, introspective etc., ci predominant epice. Personajul-narator are un mod indirect de a vorbi despre sine:

povestind ce i s-a întâmplat sau ce a văzut că li s-a întâmplat celor din jur. Și mai frapantă este repeziciunea cu care se succed întâmplările. Parcă am asista la proiectarea unor secvențe filmate cu acceleratorul. În plus, ele sunt imprevizibile - ca peripețiile unui personaj picaresc. Urmărindu-le, îți vine și să râzi, și să plângi, intrucât viteza derulării conferă chiar și unor situații tragice un aspect mecanic (și, prin aceasta, generator de ilaritate, conform teoriei lui Berson).

Nu toate textele sunt la fel de inspirate (ar fi și imposibil). Nu există însă nici unul plictisitor. Iar câteva din ele ar merita să figureze în orice antologie - oricât de exigentă - a prozei scurte românești.

O asemenea bijuterie literară este *Fotografii de nuntă*. Încă de la început ni se propune un ritm epic îndrăcit:

„Cu exact două săptămâni înainte să mă căsătoresc, vecinul care locuiește deasupra mea a uitat apa deschisă la bucătărie. În urma inundației, pe tavanul sufrageriei mi-a apărut un desen abstract, de mari dimensiuni, cu o dominantă verde. Tencuiala s-a umflat. Am fost nevoit să zugrăvesc camera. Și asta tocmai când eram mai prins cu pregătirile pentru nuntă. Vecinul cu pocinogul s-a oferit să mă ajute, dar cum era mereu beat iar eu prea obosit ca să mai fiu atent, a zugrăvit altă cameră. Dormitorul. Inclusiv dulapul din lemn de nuc. Nu mai rămăseră decât trei zile până la cel mai fericit eveniment din viața mea și apartamentul unde trebuia să-mi primesc soția arăta jalnic. Am adormit cu coiful de hârtie pe cap și bidineaua într-o mână. În cealaltă mână am uitat țigara aprinsă. A căzut, așa cum era de așteptat. Covorul a luat foc. Eu am scăpat doar ușor desfigurat, iar pe vecin l-au dus la spital, unde medicii au clătinat din cap.“

În cele șase pagini câte are relatarea, se petrec zeci și zeci de catastrofe de acest fel. Universul însuși parcă s-a

mobilizat pentru a zădărnici inițiativa matrimonială a tânărului. Când el ajunge totuși, cu Mariana lui, la „starea civilă“, invizibile forțe malefice se străduiesc, dacă nu să împiedice, măcar să facă ridicol ceremonialul:

„Ofițerul stării civile era deja cherschelit și zâmbea într-o direcție unde nu se afla nimeni. A bătut ceasul de perete, omul s-a moșmondit câțva timp cu eșarfa tricoloră și până la urmă și-a pus-o pe dos. Asistența aștepta încordată. La fraza cu «familia în țara noastră este» ofițerul s-a oprit. Uitase ce este. A întrebat-o pe secretară însă nici ea nu și-a adus aminte. Ca să-și stimuleze memoria, femeia a mușcat dintr-un pișcot de la o căsătorie precedentă. Nici așa nu și-a amintit. În schimb s-a înecat cu pișcotul. A fost scoasă din sală roșie la față și bătând aerul cu picioarele.“

Toate acestea nu sunt simple comicii. Ni se sugerează că frumusețea, solemnitatea se ruinează neconștient, într-o lume prost alcătuită.

Povestirea are un epilog senzațional. După trecerea multor ani, personajul-narator, așezat în poziție orizontală în mormânt, încearcă să salveze ce se mai poate salva din mirajul nunții:

„A fost o nuntă frumoasă, dacă mă gândesc bine, greu de uitat, dovada cea mai bună fiind că mă gândesc la ea și acum, pe-ntuneric, deși au trecut atâția ani. Aici unde sunt am remarcat la început un fenomen interesant, și anume că viermii nu vin din pământ, din afară adică, pentru a te coloniza, este exact invers, se formează în propriu-ți trup și țâșnesc spre exterior, găurind lemnul./.../ În ce mă privește, autoliza a început de mult și cu toate că nu cred deloc în viața de apoi, bănuiesc că Mariana e undeva pe lângă mine, pe-aproape sau, când va veni, am putea să ne atingem mâinile, cumva, dacă am face un mic efort.“

Această ultimă frază reușește să ne facă să simțim, cutremurător, *greutatea pământului* de deasupra mortului și ne răscolește sufletul, ca un episod dintr-o proză rusească.

O povestire cinică, la fel de bine scrisă, adevărat model al genului, este aceea de la care s-a împrumutat titlul volumului, *Într-o după-amiază de vineri*. Personajul-narator face portretul unui securist odios, prezentându-l ca tată al său, și descriindu-l cu o naivitate jucată, care face ca totul să alunece în suprarrealism:

„Uneori, când se lăsa întunericul, ne jucam de-a spionii. Mai exact, eu eram spionul iar tata mergea în patru labe pe urmele mele, până la baie. Acolo mă prindea, cu admirabilă regularitate, și-mi strângea degetele într-o menghină meșterită de el, care avea niște șuruburi mari, de lemn, migălos cizelate. Mă durea, dar trebuia să țin de plăcere.“

Puțin mai târziu, când am împlinit șaisprezece ani, mi-am descoperit părintele în camera sa de lucru - unde avea tot felul de microfoane, pocnitori, obiecte greu de identificat însă electrocutante, aparate de fotografiat, pânii și căști la care asculta țevile de calorifer - desenând cu gingășie o vecină

BUCUREȘTI
PROZĂ

Răzvan Petrescu

Într-o după-amiază de vineri



Răzvan Petrescu, *Într-o după-amiază de vineri*, proză scurtă. Asociația Scriitorilor din București și Editura Cartea Românească, 1997. 104 pag., preț neprecizat.

goală. Vecina, deși era de-o mare frumusețe, gemea. Poate și din pricina faptului că fusese legată de lampadar, cu sârma.“

Răzvan Petrescu poate fi și tandru. Într-un alt text antologic, *Scrisoare de octombrie*, el povestește cum doarme iubita lui. De fapt, aceasta i-o povestește chiar *ei*, creând un moment de intimitate de o mare frumusețe poetică (moment amintind de scena contemplării de către Calin a fiicei de împărat, din cunoscutul poem eminescian). Remarcabil este faptul că textul conține și elemente voit prozaice, care îl împiedică să devină liricoid:

„Dormi ca și cum lumea n-ar exista - de fapt nici nu e sigur că există, și-n orice caz nu-i neapărat necesar - te întinzi de parcă frunzele și cerul nu și-ar schimba în aceeași clipă culorile [...] dormi grațioasă ca o balerină de zăpadă, indiferentă la muzica lumii interpretată la talgere [...] dormi, în sfârșit, atât de frumos, de elegant și de lin, ca o velieră înaintând pe un ocean prietenos, cu pescăruși imperiali la tribord și balene albastre împingând pupa cu botul [...] dormi, la urma urmei, ca bunul Dumnezeu, mai prost este c-o faci pe perna mea. Ca să nu mai vorbesc de faptul că uneori îmi bagi degetele în urechi.“

Și dacă vei adormi de tot, voi da foc așternuturilor, apartamentului, blocului și plopilor din față, unde și-au făcut cuib doi gugustiuci și-o groază de vrăbii, pe care i-ai îngrășat peste măsură, tot punându-le pe pervaz farfuri pline cu firimituri de pâine uscată. Iar eu mă voi face vrăbie și voi veni, zburând, ca un tâmpit și fără zgomot, până la tine. În constelația *Orion*, să zicem.“

Celelalte șapte proze din volum ar merita și ele analizate pe larg (și am și face-o, dacă am dispune de spațiul tipografic necesar). Totuși ele nu au aceeași *frumusețe clară* prin care se remarcă textele la care ne-am referit. Sunt mai prolix și ar trebui identificate anumite fragmente de o desăvârșită coerență artistică, pentru a le studia separat.

Cartea poate fi citită astfel, ca o *culegere de texte*, unele atingând perfecțiunea, altele doar promițând-o, dar poate fi citită și ca un singur text, ca un *flux de cuvinte*, cu infinite și neașteptate modulații. În eventualitatea unei lecturi de acest fel, înțelesurile însumate răsună melodios în conștiința noastră. Parcă auzim în noapte improvizările unui trompetist solitar, care își cântă cu o stranie exuberanță tristețea. Un concert de jazz din cuvinte, răsunând inutil peste acoperișurile unor case în care lumea se uită la televizor, aceasta este proza lui Răzvan Petrescu.

Cărți primite la redacție

- Gheorghe Pituț, *Scrisori de iubire din 21 de poeme*, ilustrații de Florin Pucă, Timișoara, Ed. „Augusta“, 1997. 86 pag., preț neprecizat.
- Camilian Demetrescu, *Exil*, incercările labirintului, București, Ed. Albatros, 1997. 444 pag., 10.000 lei.
- Dim. Rachici, *Omul cu cheile*, portrete și autoportrete (poeme), Timișoara, Ed. Helicon, 1996. 116 pag., 2040 lei.
- Gheorghe Crăciun, *Cu garda deschisă*, Iași, Institutul European, col. „Texte de frontieră“, 1997. 220 pag., preț neprecizat.
- Dana Gheorghiu, *Maja desnuda*, roman, Timișoara, Ed. Amarcord, 1997. 260 pag., preț neprecizat.
- Daniel Bărbulescu, *O lumină pentru dirijor*, proză scurtă, localitate neprecizată, Ed. Metropol, an de apariție neprecizat, 124 pag., preț neprecizat.
- Alex. Gregora, *Sărbătoare cu viespi*, Târgu-Jiu, Ed. Fundației „Constantin Brâncuși“, 1997 (versuri). 88 pag., 6500 lei.
- Gavril Cornuțiu, *Scrisori către domnul Fanfără*, Oradea, Ed. Librării Crican, 1997. 88 pag., 3000 lei.
- Pr. Dumitru Bălașa, *Țara Soarelui sau Istoria Dacoromaniei*, București, Ed. Kogaion, 1997. 180 pag., preț neprecizat.
- Vasile Popa Homiceanu, *Ninge de Paști în Paradis*, roman, Iași, Ed. Junimea, 1996. 272 pag., 7650 lei.
- Ion Diaconu, *Logosul șarpelui*, poeme, *Retehnologizarea libertății*, eseuri, București, Ed. Destine, 1997. 72 pag., 5000 lei.
- Bucur Chiriac, *Firul subțire al amintirii*, versuri, Buzău, Biblioteca județeană „V.Voiculescu“, 1997. 88 pag., preț neprecizat.



La Barbu Cioculescu

TIPOLOGIA scriitorului, acel „pește zburător, care, dacă se ridică puțin, îl devorează păsările, iar dacă se afundă, îl mănincă peștii“, după cum se rostea Voltaire, e diferită, chiar în temeiul metaforei mai sus reproduse. Unii confrăți sint tentați a zbură, într-o gratuitate pe cât de demnă de admirație ca spectacol excepțional, pe atât de primejdioasă în însuși actul ei de părelnică diagramă a înălțării, de *excelsior*. Alții tind a se afunda în undele mai mult ori mai puțin dense ale trudei programate, ale unei acțiuni al cărei rod are nu doar gravitate, ci și greutate pe un cîntar al împlinirii convenționale. De prisos a insista asupra dramatismului ce însoțește, precum o umbră, ambele categorii, un dramatism inherent artei, al cărei caracter gratuit e mai curînd un unghi de recepție, o transcendere comodă a creației reflectate, ce în sine implică umanul, care, la rîndu-i, implica un destin. Nu credem că ar fi greșit prea mult Jean Cocteau, cînd îl definea pe artistul cuvîntului drept cel ce lasă să-i curgă singele prin virful penitei. Peștele zburător e, oricum am întoarce aspectele, un sacrificat și - cîtezăm a considera - sacrificiul său e mai perceptibil în figura ascensiunii indolent-cutezătoare ce-l lasă pradă păsărilor, o figură icarică. Un Ion Vinea, un Mateiu Caragiale, un Dinu Nicodin ilustrează, în spațiul băstinaș, clasa înălțării penitente, fără plan aparent, fără vreun efort cu tangente filistine, fără o recoltă contabilizată în didacticele scripte. E o clasă misterioasă prin deschiderea ei asumată care, paradoxal, se asociază cu un rafinement artizanal, visător pierdut pe bucata izolată și pe detaliul insingurat, ca un ochi ce „înlauntru se deschide“, încercînd a lecuî infinitul mare cu ajutorul infinitului mic.

BARBU CIOCULESCU e, desigur, un fiu al înălțării risipitoare. Poet, prozator, critic, istoric literar, memorialist, gazetar, editor, a avut curiozitatea de-a cultiva atîtea domenii cîte ar putea, fiecare în parte, asigura, prin „afundare“, cariere laborioase și consistente. La prima vedere, ai putea conchide: un diletant. Dar dacă pornim de la observația goetheană, potrivit căreia diletantismul e senzația plăcută de-a te ocupa de un lucru la care nu te pricepi decît pe jumătate, constatăm că aci, dimpotrivă, e o pricepere peste medie, am putea zice, cuantificînd glumeț, una și jumătate pentru fiecare lucru. Căci Barbu Cioculescu are aerul consumat, excedat, al unui

autor ce nu stăruie asupra fiecărui domeniu, doar din melancolia de a-l putea sluji excelent. Aerul unui creator invins nu de carența calității, ci de superfetăția ei. Suferă acea sublimă inhibiție a desăvîșirii posibile. Convinș de prezența latențelor, întîrzie a le trece în act. Nu pare a avea puncte de plecare, nici o etapă de *apprentissage*, matur din capul locului, oprindu-se numai, din cînd în cînd, spre a-și contempla obiectul făurit, și deplasîndu-se alene dintr-un colț al atelierului în altul, spre a-și confirma inefabilul meșteșug multiplu. Nu e stăpînit de griji, de frămîntările ce se iscă din denivelări și discontinuități sufletești, ci exclusiv de plăcerea calmă a unei egalități cu sine, marcată de bătaia abia audibilă a ceasornicului lăuntric. Remarcabilul său talent diversificat ni se înfățișează izvorînd de-a dreptul din soliditatea culturii, cum vîna de apă din stîncă, fiind, totuși, în cursivitatea sa vie, în transparența sa transformată în gust răcoros, altceva decît placida rocă paternală. Și tocmai această profundă inserție în ansamblul cultural îl fereste de bricolajul intelectual, meschin prin definiție, înzestrîndu-l cu aripi, una spre trecut și alta spre viitor. Aripi, firește, sentimentale, care cumpănesc făptura peștelui nostru zburător, între reperul deja făcutului și vastitatea promisiunii, *recte* infinitul a ceea ce nu s-a făcut încă ori, pur și simplu, nu se poate face. „Cultura, spunea Ortega y Grasset, este alcătuită din amintiri și promisiuni, înseamnă un trecut ireversibil și un viitor visat“. Ceea ce înseamnă că fatalitatea culturii însăși se dorește în visul de care nu ne putem lipsi, care ne duce pînă-n pragul alinător-pedepșitor al himerei.

DAR Barbu Cioculescu e și fiul lui Șerban Cioculescu, Fiu nu atît al unei statui, ci al unui șir de tomuri, între filele cărora - o primă aproximație, recunoaștem, facilă - l-am putea vedea ca pe o floare presată, pusă de mîna herborizatorului divin. Însă nu e tocmai așa! Pe de o parte, fiul și-a continuat părintele cu livrescă osirdie și acribie filologică, înmulțînd exegeza în care a excelat acela, dîndu-i, în orice caz, spiritului părintesc satisfacția unei continuități în literă. Pe de altă parte, nimic elegiac, tinjitor, decompensat romantic nu e de găsit în masca rubicondă, cămoasă, epicureică, a eredului, e adevărat, la antipodul figurii ascetic-malițioase a autorului său fizic, nici în nuanța sa morală, pozitivă cu măsură și eleganță,

în catifelarea conjecturală a verbului său scris sau oral, sub care ghimpii valahi stau la pîndă. Nu e aci o contradicție, ci o dezvoltare. *Le père, le fils et... l'évolution de la matière*, cum glăsuiește o inscripție a poetului căruia Șerban cel Rău i-a consacrat o monografie dedicată progeniturii sale, pe atunci la o vîrstă adolescentină (e prima întîlnire pe care am avut-o, eu însumi adolescent, cu numele celui de care e vorba în prezentele linii, nebănuind că ne va fi dat a ne apropia, începînd cu înfrigurata colaborare comună, imediat post-decembriștă, la ziarul *Dreptatea*, în birourile căruia, migratoare din pricina circumstanțelor tulburi, ne întîlneam adesea și discutam pe temele aprinse ale zilei). Barbu Cioculescu a „crescut“ dintr-un segment abstract al plantei părintești. Sentimentul estetic, real, însă închis cu grijă vegetală, aidoma unui boboc de floare ce nu și-a afirmat niciodată corola, al lui Șerban, s-a deschis în ființa lui Barbu tocmai ca o corolă somptuoasă, însă severă, vineție, fără dulceața parfumului. Estet rafinat, degustător capricios, *gourmet*, dar în nota unei circumspecții ironice, a unei delicioase asprimi moștenite. Cu o nonșalanță ușor cinică, ce, concomitent, dezvăluie și incifrează, dăruie mărînimos și retrace mizantropic. Cu o lăuntrică egolatrie mateină, nîcînd pe de-a-n-tregul declarată, nu atît din precauție, cît din dispreț moale pentru proximitatea vulgară, dejucînd, cu o alură de pozna, faimoasa antipatie a lui Șerban Cioculescu împotriva autorului *Crailor de Curtea-Veche*. Așadar o ambiguitate. Subliniată și de acea coloratură oltenească a paginii publicistice, frustă și iute (ca un ardei iute), de natura mai curînd a percepției asociative și lexicale, decît mentală, manifestare a unei „guri rele“, care nu pare originară (deși e), ci condescendentă (deși nu e). Fiul se răsfrînge în părinte, largîndu-i retrospectiv cerul de irizată lumină „impresionistă“, reconstituîndu-i nimbul lovinescian, de care acesta s-a jenat (s-a îndoît?), purtîndu-l ascuns în buzunar toată viața, iar părintele se regăsește în odrasla sa, atît prin disciplina cercetării și printr-o grafie fin vibrantă a exactității, cît și printr-o trăsătură psihologică mefientă, zeflemitoare, prin poziția de-a lua peste picior, de-a lua la vale, de-a încondeia cu lesniciune. Călimara argheziană le-a stat amîndurora la îndemină. Din stropii de

cerneală ofensiv-metaforică, Barbu Cioculescu a compus, cu certă voluptate, feeriile vitriolante pentru care avea vocație, îndată ce împrejurările politice i-au îngăduit-o. Cum am putea uita un titlu al d-sale, adresat în postumitate supraevaluatului, din (i)rațiuni ideologice, Titus Popovici? Titlu de-o interogativă stupefacătoare mimată: *Clasic și după moarte?*

Din aceeași pornire pamphletară (la capătul ei, în susul timpului, stau, zăgăviți în iconostasul balcanic al istoriei noastre literare, cronicarii munteni), Barbu Cioculescu a publicat și comentat pe măsură, în *România literară*, o „fișă“ din dosarul personal de Securitate. Spicuim: „*Barbu Cioculescu*, băiatul tatii pînă la șaiszeci de ani, bolnăvicios, egoist, confundă planurile de prestigiu ale familiei și se poartă cu prestigiul bătrînului, ceea ce îl face nesuferit printre colegii de breaslă. Cultivat și rafinat, poate să ia partea dulce a vieții (...). Prudent, tactician, mare colportor de știri, nu se angajează în nici o treabă serioasă. Îl interesează hainele, aroma țigărilor, revistele străine de cancanuri, în sfîrșit, are gusturi de senior“. Lăsînd la o parte birfa, probabil pizmașă, privitoare la „băiatul tatii“, să reținem o imagine, indiferent de gradul apropierii sale de realitate, coerentă, incitantă, savuroasă. Un „portret al autorului la senectute“, cu caracter „măgulitor, fastuos, pe alocuri pîcant“, după cum îl adnotează însuși modelul său. Nu izbutește oare pana delatoare a se înmuia în percepția artistă și a schița chipul unui verosimil, chiar seducător ins fictiv? Căci acesta e rezultatul: un ins *făcut* (și cît de interesant *făcut*!), congener cu Mateiu, cel din jurnal și corespondență, cu bine marcate trimiteri spre dandysm, dar și integrat indiscreției fine, apatiei studiate, lenevoasei activități „subțiri“ de pe meridianul balcanic al „micului Paris“, de unde trage cu ochiul la moravurile, moda și revistele marelui Paris.

(Continuare în pag. 7)

Actualitatea culturală

Marin Preda '75



Sub auspiciile Inspectoratului pentru Cultură al Municipiului București și Muzeului Literaturii

Române, marți, 5 august, a avut loc la Muzeul Literaturii Române, simpozionul Marin Preda '75. Au vorbit despre om și operă: prozatorul Fănuș Neagu, criticul Eugen Simion, prozatorul Nicolae Breban, criticii Valentin F. Mihaescu,

Mihai Ungheanu și Alexandru Condeescu, prozatorul Mircea Micu. Din sală au mai luat cuvântul scriitorii Iulian Neacșu, Aurel Chivu și Paul Caravia. La manifestare a participat ministrul-adjunct al Republicii Moldova, A. Tazlăuanu. Cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la nașterea prozatorului Marin Preda, Inspectoratul pentru Cultură al Municipiului București a editat, sub conducerea redactorului responsabil Mircea Micu, publicația omagială *Salonul literar - Marin Preda '75*.

Ștefan Niculescu - 70

Compozitorul Ștefan Niculescu a împlinit 70 de ani. O viață dedicată muzicii. O viață dedicată compoziției și profesoratului. Compozițiile sale, din oricare perioadă a creației sunt dovada talentului, a culturii muzicale și a unei temeinice culturi filosofice. Preocupările sale convergând, evident, spre muzică, au îmbrățișat diverse domenii de activitate printre care și matematica. Ștefan Niculescu a fost elevul lui Mihail Jora și al vestitei profesoare de pian Florica Muzicescu. La 23 de ani debutează cu o sonată pentru clarinet. La scurtă vreme compune o simfonie. Înclinațiile avangardiste s-au concretizat în *Aforisme*, *Ison I* și *Ison II*, lucrări pentru orchestră. Cercetările sale s-au îndreptat spre muzica bizantină. Compoziția sa, intitulată emblematic *Cantos* a întrunit, în absența autorului, elogiile juriului în 1983 la Festivalul de la Metz. După *Cantos* (partitură pentru saxo-

fon și orchestră) urmează *Invocatio* (piesă pentru cor și orchestră) și *Deisis* (prima audiție la Viena, dirijată de Friederich Cerha). Compozițiile sale au fost interpretate în România cu o destul de restrânsă frecvență. Strădaniile, căutările sale, compozițiile sale, au fost, sunt și vor fi rațiunea existenței. Vasta sa cultură, nu numai muzicală, este dăruită, de mulți ani, studenților lui. Ștefan Niculescu este profesor la Catedra de Compoziție a Academiei de Muzică. Membru al Academiei Române, Ștefan Niculescu este implicat ca director în destinul și desfășurarea Festivalului *Săptămîna Internațională a Muzicii Noi*, manifestare care a stârnit un mare interes atât în lumea muzicienilor cât și a publicului. În 1993, Ștefan Niculescu a fost laureat al Premiului Herder, recunoaștere internațională a valorii sale.

La mulți ani, Ștefan Niculescu! (Rom. lit.)

Cartea Românească - Concurs național de debut

Editura „Cartea Românească” organizează un Concurs național de debut în volum pentru următoarele genuri: poezie, proză scurtă, roman, critică-eseu.

Concursul este deschis tuturor autorilor care nu au publicat până la vârsta de 40 de ani un volum editorial.

Manuscrisele, dactilografiate la două rânduri, vor fi expediate pe adresa editurii (Str. G-ral Berthelot nr. 41, Sector 1, 70749 București) până la data de 15 octombrie a.c.

Manuscrisele vor fi identi-

ificate printr-un motto și vor fi însoțite de un plic închis (în care vor fi introduse datele personale, adresa, numărul de telefon/fax) pe care va fi menționat același motto.

Premiile constau în publicarea manuscriselor la Editura „Cartea Românească”. Rezultatele vor fi anunțate prin mass-media. Relații suplimentare la telefon: 01/311.00.25; 312.37.33.



La mulți ani, Ion Zamfirescu!

Mult stimatului profesor universitar, doctor docent Ion Zamfirescu, personalitate proeminentă a vieții culturale și teatrale românești, om de catedră și de carte, a cărui bogată activitate științifică și pedagogică a îmbrățișat vaste domenii ale spiritualității umane, de la filozofie și psihologie, la istorie, etică și estetică, la teatru și literatură, profesor prin vocație și vastă cultură, mai întâi la liceu, apoi la universitate, comunicându-și experiența și gândurile cu privire la Filozofia culturii și Filozofia istoriei multor generații de elevi și studenți, istoric și comentator avizat al teatrului universal și românesc pe fondul unei temeinice culturi filozofice, autor a peste douăzeci de volume cu o tematică variată, de la *Spiritualități românești*, *Orizonturi filozofice*, *Destinul personalității* la *Istoria universală a teatrului*, *Teatrul european în secolul luminilor*, *Teatrul romantic european*, *Drama istorică universală și națională*, *O antologie a dramei istorice românești*, până la

volume de memorialistică, în care își împărtășește profunda experiență, dragostea de oameni și respectul față de valorile spirituale ale omenirii, colaborator la numeroase publicații culturale, militând prin scris și prin vorbire pentru un teatru al valorilor umane fundamentale, străbătând cu o mare demnitate și un simț al echilibrului moral atât momentele de înaltă prețuire cât și pe acelea ale dramaticului exil forțat în propria țară.

Cu prilejul împlinirii venerabilei vârstei de 90 de ani Uniunea Teatrală din România îi urează sănătate, putere de muncă și aceeași energie creatoare, hărnicie și stăruință, pentru continuarea lucrărilor dedicate teatrului și oamenilor, spre bucuria numeroșilor săi cititori și ascultători, care-l prețuiesc și iubesc.

La mulți ani, Domnule Profesor ION ZAMFIRESCU!

UNITER

Cine exhibă ce

Un domn care semnează Bogdan George Rădulescu, eseist, fondatorul Grupului „Acolade” și corespondent al revistelor franceze „Nouvelle Ecole” și „Cartouche” ne trimite spre publicare o agresivă punere la punct, ca replică la articolul *Extrema dreaptă și dezbaterea artistică*, reproduc din „Courrier international” în nr. 29 al revistei noastre. După ce acuză redacția și pe directorul nostru de „intoleranță liberală și mccarthism obsesional” (?!), depistându-mă sub inițialele cu care am semnat adaptarea, dl Rădulescu se răfuiește cu mine pe un ton insultător: „transferind lejer și

telescopic răspunderea ideilor proprii către două surse, A.B. își exhibă fandaxia personală [...] Ne aflăm în plin delirium tremens al unei persoane semidocte, care nici că putea găsi o mai bună ocazie de a restaura o poliție a ideilor”.

Așa cum reiese și din prezentarea materialului și de la sfârșitul lui, nici una dintre afirmațiile din *Extrema dreaptă și dezbaterea artistică* nu îmi aparține: n-am făcut decît să reproduc în rezumat (fiindcă legea drepturilor de autor nu ne permite preluarea integrală) articolul criticului Brane Kovic, apărut în publicația slovenă „Mladina” și selectat de

„Courrier international”, hebdomadar serios ce adună din presa întregii lumi articolele cele mai semnificative ale săptămînii. L-am ales nu pentru a-mi exhiba fandaxia personală de... semidocță ci, așa cum am făcut-o adesea (menționînd totdeauna sursele), pentru a informa cititorii cu privire la controversele culturale ale momentului și la nouățile editoriale.

Dacă pe dl Bogdan George Rădulescu l-au înfuriat, pînă la pierderea cumpătului și a civilității, părerile lui Brane Kovic despre unii prestigioși reprezentanți ai Noii Drepte Franceze, ar fi mai nimerit să-și îndrepte polemica și jignirile spre acesta. (Adriana Bittel)

CALENDAR

11.VIII.1884 - s-a născut Panait Istrati (m.1935)
11.VIII.1929 - s-a născut Modest Morariu (m.1988)
11.VIII.1930 - s-a născut Teodor Mazilu (m.1980)
11.VIII.1961 - a murit Ion Barbu (n.1895)

12.VIII.1816 - s-a născut Ion Ghica (m.1897)
12.VIII.1912 - s-a născut Ioan Olteanu
12.VIII.1924 - s-a născut Nicuță Tănase (m.1986)
12.VIII.1937 - a murit Al. Sahia (n.1908)
12.VIII.1993 - a murit Vasile Spoială (n. 1935)

13.VIII.1864 - s-a născut Spiridon Popescu (m.1933)
13.VIII.1917 - s-a născut Ovidiu Bârlea (m. 1990)
13.VIII.1927 - s-a născut Silvia Andreescu
13.VIII.1928 - s-a născut Ion Lăncrăjan (m.1991)
13.VIII.1943 - s-a născut Florin Muscalu
13.VIII.1956 - a murit Victor Papilian (n.1888)

14.VIII.1870 - s-a născut I. Al. Rădulescu-Pogoneanu (m.1945)

14.VIII.1905 - s-a născut Ștefan Tita (m.1977)
14.VIII.1914 - s-a născut Mihail Novicov (m.1992)
14.VIII.1921 - s-a născut Ion Manițiu
14.VIII.1925 - s-a născut Cezar Drăgoi (m.1962)

15.VIII.1837 - s-a născut Neculai Schelitti (m.1872)
15.VIII.1894 - s-a născut Ion Chinezu (m.1966)

15.VIII.1908 - s-a născut Constantin Miu-Lerca (m.1985)
15.VIII.1936 - s-a născut Adrian Munțiu
15.VIII.1937 - s-a născut Marcel Mihalas (m.1987)
15.VIII.1937 - s-a născut Constantin Novac
15.VIII.1942 - s-a născut Horst Fassel
15.VIII.1948 - s-a născut Lucian Avramescu
15.VIII.1954 - a murit A. Toma (n.1875)

16.VIII.1869 - a murit Damaschin T. Bojîncă (n. 1802)
16.VIII.1903 - s-a născut Pan Vizirescu
16.VIII.1920 - s-a născut Virgil Ierunca
16.VIII.1921 - s-a născut Ov. S. Crohmălniceanu

16.VIII.1931 - s-a născut Ileana Berlogea
16.VIII.1931 - s-a născut Natalia Cantemir
16.VIII.1935 - s-a născut Ion Gheorghe
16.VIII.1936 - s-a născut Constantin Ioncică (m.1985)
16.VIII.1941 - s-a născut Gavril Ședran
16.VIII.1946 - s-a născut Ioan Adam

17.VIII.1868 - s-a născut Ion Paun-Pincio (m.1894)
17.VIII.1922 - a murit Mihai Lupescu (n.1862)
17.VIII.1925 - a murit Ioan Slavici (n.1848)
17.VIII.1952 - a murit George Magheru (n.1892)
17.VIII.1964 - a murit, în drum spre Berlin, Mihai Ralea (n.1896)

18.VIII.1911 - s-a născut Mihail Șerban (m.1994)
18.VIII.1931 - s-a născut Paul Anghel (m.1995)
18.VIII.1937 - s-a născut Sorin Alexandrescu
18.VIII.1937 - a murit G. Tutoveanu (n.1872)
18.VIII.1984 - a murit Virgil Mazilescu (n.1942)

**DIAGONALE***de Monica Lovinescu*

Închisoarea-muzeu

LA APARIȚIA celui de al treilea volum din mărturia lui Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, constatând raritatea reacțiilor, îmi intitulasem un comentariu din ianuarie 1993 Uitatea noastră cea de toate zilele. Acum când s-a împlinit ciclul prin publicarea volumului V am fost ispitită să mențin titlul. Nu sosesc până la Paris toate ziarele din țară. Destule însă pentru a constata că „recepția” nu este la înălțimea evenimentului. Deoarece de „eveniment” este vorba și încă de unul pe care l-am numi constitutiv. Nu numai că Ion Ioanid ne oferă - cum remarca un critic - o „enciclopedie” a închisorilor românești, dar ea ni se pare a sta la baza celorlalte, prin obiectivitatea, măsura, modestia autorului ce se vrea - și reușește să fie - purtător de memorie colectivă. Nu înseamnă că alte cărți au o valoare scăzută: de la N. Steinhardt la Paul Goma, închisoarea a devenit la noi capitol de istorie literară. Numai că Ion Ioanid îi dăruiește cotidianul ei, o surprinde în timp, ne restituie caracterul ei de frescă a suferințelor, lucrând cu migală ca zugravii de biserici la cele mai mici detalii. Și se străduiește, ajutat de o memorie excepțională, să nu uite pe nimeni. Mai puțin importante sunt întâlnirile cu figurile celebre, deși cititorul probabil le privilegiază, cât smulgerea din uitare a prizonierului „anonim” a cărei numire aici îi

va fi și unica piatră de mormânt. Deși Ion Ioanid e foarte reticent cu superlativale, măsura din el revărsându-se asupra cuvintelor „mari”, noi nu le putem evita când stăruim asupra întâietății pe care o acordă solidarității cu ceilalți, punându-se mereu pe un plan secund, ca o semnătură ascunsă în fundalul unui tablou.

Desigur nu există nici memorie exhaustivă, nici obiectivitate desăvârșită. Dar ceea ce se apropie cel mai mult de aceste cerințe dintâi, se numește *Închisoarea noastră cea de toate zilele*. Poate că societatea românească nu-și va reveni în fire - o fire sucită și răsucită timp de o jumătate de secol - înainte ca o astfel de carte să intre în programul școlar. Cum nu se ivesc semne că așa ceva se va întâmpla curând, cel puțin semnarea insistentă a apariției la Editura Albatros a ultimului volum din fresca lui Ion Ioanid s-ar fi convenit generalizată.

DEȘI „uitarea” rămâne marea problemă a societății românești, noul titlu ne-a fost oferit de însuși autorul care pomenește în final de „închisoarea-muzeu”. În sensul precis în care în închisoare au dăinuit criterii de valoare ce dispărușeră din societatea românească din afara gratiilor.

„...închisoarea a fost un fel de muzeu în care s-a păstrat o parte din mentalitatea societății româ-

nești, cu calitățile și defectele ei, așa cum s-a încheat în perioada dintre cele două războaie. Pusă la adăpost după gratii și între zidurile „muzeului” n-a suferit aceleași deteriorări ca partea rămasă expusă intemperiilor de afară.”

Pe vechea scară de valori, omul de caracter rezuma calitățile, licheaua, defectele. Numai că în închisoare, turnătorii-lichele erau disprețuiți de deținuți și izolați, pe când în societatea zisă liberă făceau parte din țesutul aproape normal. Legea morală mai avea curs în închisoare, afară rămăseseră doar vestigii. Din acest punct de vedere, ni se pare esențial capitolul consacrat contactului unui deținut cu lumea exterioară, după eliberarea din 1964.

„Statura omului de caracter pe care o admirasem afară, a rămas intactă și în închisoarea-muzeu, unde nouă, deținuților, ne-a servit în continuare drept model. Cei de afara, în lupta lor pentru supraviețuire păreau să fi optat pentru un alt model, mai puțin rigid, mai suplu, al omului care știe să se „orienteze”, care se descurcă, încurcându-se și rătăcindu-se, totodată, pe drumul plin de meandre pe care și l-a ales.”

Revelatoare sunt paginile în care Ion Ioanid, după primele decepții când se întâlnește cu prietenii dinainte, preferă compania foștilor co-deținuți, iar visele i se inversează: în închisoare se vedea

în lumea lui liberă de altădată, acum din nou în solidara închisoare unde nu s-au încurcat încă limbile și n-a dispărut noțiunea întemeietoare „om de caracter”. Indiferent de clasă socială sau afiliție politică, acesta rămâne singurul criteriu de valoare pentru Ion Ioanid.

„...nu mi-am judecat niciodată camarazii de închisoare în funcție de categoria socială, de credința lor religioasă sau politică(...) Adevărata solidaritate în închisoare au realizat-o numai oamenii de caracter căutându-se individual unul câte unul, găsindu-se și stându-și alături, indiferent de originea sau apartenența lor la vreo categorie”.

REVELATOARE, cum spuneam, aceste pagini deoarece, de la jumătatea anilor '61, a început să se deseneze configurația societății românești sub Ceaușescu, acel stil de conviețuire silnică dar pe alocuri acceptată cu o putere pe care o crezi imperisabilă. O societate de supraviețuire și nu de viațuire din care a dispărut speranța ce dăinuise aproape până la capăt în închisori.

„Speranța noastră - scrie Ion Ioanid în pre-zilele eliberării - se maturizase, nu se mai lupta ca la început cu nerăbdarea”.

Chiar răbdătoare, speranța a fost dezisă. Din acel moment începe să dispară din limbajul curent sintagma „om de caracter”. Și își mai pierde din conotația peiorativă un alt termen, „lichea”. De la tatăl său, Ion Ioanid învățase că „toleranța față de slăbiciunile oamenilor are o limită. Nu trebuie acordată lichelei.”

PENTRU a-și regăsi public toată încărcătura negativă trebuie să așteptăm 1990 și „Apelul către lichele” al lui Gabriel Liiceanu. Dar de-a lungul „tranziției” ne vedem obligați să constatăm că specia nu e pe cale de dispariție ci doar de camuflare. Și nu credem a ne înșela când legăm quasi-indiferența cu care a fost primit acest volum al lui Ion Ioanid de perpetuarea speciei. La urma urmei, nu ni se adresează Ion Ioanid în numele tuturor „oamenilor de caracter” care au trecut, au dispărut, s-au stins în arhipelagul M.A.I.?

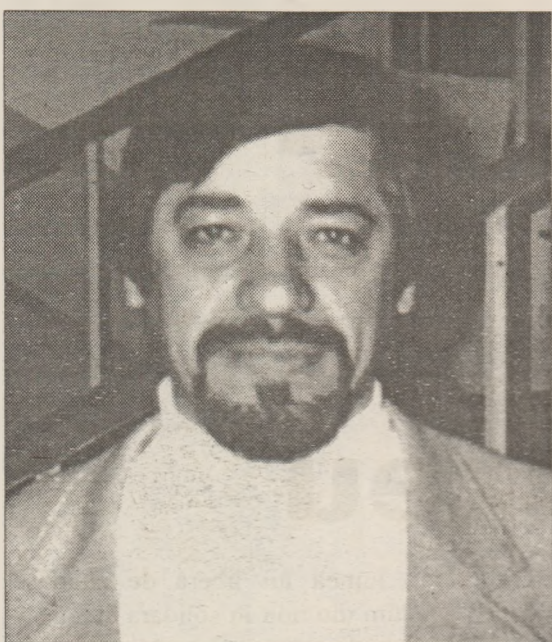
La Barbu Cioculescu

(Urmare din pag. 5)

UN „snob” absolvit prin luciditate cultivată și prin stil înalt, printr-o intemporalitate a scriitor-aerienei reverii ce-l propulsează într-o sferă elită. Sau, sub un unghi foarte ușor schimbat: un boem distins, „de pe vremuri”, care, prin raportare la boema *sauvage* de azi, capătă o linie rigidă, aristocratică. În orice caz, un exemplar de lux. Un exponent al restrinsei categorii care leagă epocile una de alta, de unde aerul său vag desuet, ca de fotografie veche, de un maroniu cețos, ca de placă de gramfon, purtătoare a unor voci fantomale. Realmente, Barbu Cioculescu i-a cunoscut din copilărie pe mai toți scriitorii interbelici, a căror mărturie concretă, rarismă, o constituie pentru noi, la acest ceas târziu, ființa sa. Țin minte cu cită emoție îl priveam pe D.I. Suchianu, ca pe unul pe care Caragiale l-a ținut pe genunchi. Tudor Vianu mă impresiona și pentru că l-a frecventat pe Macedonski. Din păcate, cînd am stat de vorbă cu Arghezi, o unică dată, la 18 ani, nu știam că

bardul de la Mărtișor l-a văzut, în carne și oase, pe Eminescu. Nu-mi dau seama dacă sensibilitatea epică a tinerilor de azi (în structura poetului zace, îmi place a crede, o sensibilitate epică, de o factură compensatoare, care-l face avid de a-i cunoaște mai întâi pe înaintașii săi întru scris, în aventura individualității și a biografiei lor) e suficient de dezvoltată pentru a-l priza pe Barbu Cioculescu și ca pe un dosar eteric de ilustre vieți ce nu mai sînt. Pe fondul unei atrofieri suficient de extinse, bănuim că mai sînt și excepții...

LA ÎMPLINIREA a șapte decenii de viață, îl îmbrățișăm pe Barbu Cioculescu prin intermediul rîndurilor de mai sus, minjite pe alocuri - *hélas!* - de spuma propriei noastre iluzii/deziluzii, de care, iată, nu ne putem lepăda nici în cadrul discursului de prietenească prețuire, ca pe una din cele mai alese personalități ale literelor române actuale.



Leo BUTNARU

Mult stil în cruzime

În acest apus de epocă nepocăită
cînd prin crînguri umblă sculptori
să ia masca mortuară a îngerilor căzuți
sau doar să culeagă măștile căzute
de pe chipul îngerilor
ca prin minune rămași în ceruri
eu mă gîndesc la un poem despre năpîrci.
Ușor de priceput: situația
e de-a dreptul și de-a curmezișul confuză
dat fiind
că s-ar pune chipurile semnul egalității
între păcătosul-căutător-de-adevăr
și posibili histrioni cerești
mascați ca la vreun bal
în viziunea lui Lermontov
sau în orbirea lui Borges
și e firesc să mă aștept ca vreun critic
subtil
cu mult stil în cruzime
să desființeze nescrisul poem despre
năpîrci
despre mărunțiiăștea alergători asasini
prin spaima oricărui dintre noi
care pricepe că în fond destinul omului e o
istorie a imposibilităților.

Pericolul de a tripla

Memoriei poetului Mircea Ciobanu
cu care am colindat printre ruinile Efesului

Printr-o pasiență oarecum postmodernistă
Heraclit ajuns-a a se parafraza pe sine
afirmînd
că noi nu ne putem desfăta de două ori
în una și aceeași lumină
sub ochii zeilor care de sus ne vād cam
nelimpede ca
prin lorniete și monocluri din felii subțiri de
lămîie
dar mai dur ca toate e
că nu putem intra de două ori în
unul și același întuneric absolut (definitiv). Cam
așa dictează Heraclit nițel teatral (pentru
turiști) iar
scribul caligrafiază obedient-maratonic cele
auzite
sub bulbii ochilor săi sădiți în praful
ce fojgăie în fasciculele de lumină
zebrînd încăperea prin lucarnele căreia
se vede cum peste Efes păsările
zboară vertical împotriva luminii
ca printr-un curent nesimțit de apă ce stătu
la baza autopastei cu pricina. „Hai gata
luați-mi vorba din gură că altfel
triplez Iliada-Odissea!...” parcă
se răstește Heraclit la scribul și la turiștii
nicidecum speriați de atîta filosofie.

Prima poziție clasică

În dimineți răcoroase întii și întii lumina dă
de cîini de pripas și de milogi covrigiți
la Porțile Atenei-Mamă care
cunoaște fir-a-păr atare poziție a suferinței
din clasică (și aceasta probabil cu timpul
numită platoniană ca dragostea sau homeriană
ca risul)

poziție a plodului în
azilul facerii sale. Bîndu-și cucuta
și înțeleptul neștiutor de nimic se va încîrjoia
ca un cîine ca un prunc ca o lună
încolțită de
vîrcolaci ca un milog care
de durere și de rușinea milogelii își
ascunde mîinile sub burtă strîns între
picioare ca
să nu le întindă a cerșit a îndurare a
viață de cîine de milog de antichitate
clasică la
Porțile Atenei-Mamă.

Din panică în panică

Ca de obicei iremediabil parcă
învăluit de panica poemelor nescrise
dintr-odată mă surprinsei că ea panica
mă părăsește brusc: sus în ceruri sau doar
în imaginația mea capricioasă văzui cum de
nacela unui aerostat se desprind înger
gonflabili. De
bucuria liberei plutiri în imensitate
cîte unul din angheli prinse a-și ieși din
piele
(de cauciuc alb și portocaliu)
explodînd neauzit surd acolo sus. Și
dintr-odată brusc involuntar am fost
copleșit
de panica poemului pe care îl scriu și a
tuturor poemelor scrise.

Tertio Ludus

Amplu-ne-melodios frămîntul mării
vuiet prăpăstios sugrumînd orice suflu orfic
neceremonioasă abdicare în sine însăși a
fostelor albăstrimi celesto-acvatice și
sinucigaș moft de a te jertfi pentru ca
abia abia să pricepi de ce toate astea
sunt
în memoria lui Ion Barbu pentru care
bat clopotele meduzelor kaki.

Legea și legenda

În hermeneutica poetică
se poate întîmpla orice. Ca semnificație
ea egalează o pană de păun cu o pană
de motor



CERȘETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Sonetul scris de J.O., -n extaz, cu cîrîdă Fosforescentă, pe-un zid vechi de cărămidă

Motto:

Peste-o diștină se-arat-o lumină!

Să azvîrlim poemele în troace
De bulion cu franjurile moi,
Și-n dup-amiezi cu muște columbase,
Printre gigane bule de oloi,
Să mursecăm femeilor dulci țîța
Cea prinsă, -n sus să stea, de sfîrc, cu ață,
Cu nara dilatată de tărîța
Mărarelor tocate pentru rațe!
Să prețuim în perne șolduri dalbe!
Obraji mai proaspeți are Dumnezeu?
Au roua sau smîntîna sînt mai albe?
Au rostogolul sferei e mai greu?
Și să cîntăm, cît ne mai ține firea,
La orga hidraulică IUBIREA!!

o zi cu un OZN pînă la urmă astea
împerechindu-se bizar
în graba lor fulgerată peste
gura căscată a lumii. În
hermeneutica poemului o cocotă
se poate întîlni cu un gentilom. „Hai -
îi zice cocota - trage storul
sau trage-ți cravata
și într-un caz și în celălalt avînd șanse
minime
de-a rămînea în viață”.
Iar gentilomul
îi răspunde cu demnitate:
„Absența cravatei de la beregata-mi
vorbește nu despre nivelul meu de trai
ci despre uneori obișnuința mea
așadar liniștește-te leneșo în
a avea dreptate”.

Basta! (Și totuși
conform legilor și legendelor absurdului
acest poem în care e posibil să se întîmple
orice

nu se poate încheia aici. El
ar mai avea nevoie de cîteva completări
inutile...)

Scurt poem

În lume pe lume peste lume totul pare
a fi foarte scurt
poate chiar ca un cîine scurt de coadă
sau ca o epopee despre nivelul de trai
și subnivelul de moarte
dar sigur la fel de scurt ca acest poem
care
poate că ar fi fost cazul să mai aibă
cîteva rînduri
însă acestea acelea necunoscute fiindu-ne
mie și lumii;
Dumnezeu știe ce mai putea avea acest
poem... Însă
ca regulă în sezonul canicular
Atoatecreatorul nu se lasă ispitit de
creație și
își închide cenaclul Sburătorul.



**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
Z. Ornea

Jurnalul lui Ioan Hudiță

I OAN HUDIȚĂ a fost un istoric fără a se fi remarcat prin publicarea unor lucrări fundamentale. Singura lui lucrare relevantă este din 1941 și e intitulată *Franța și Cuza Vodă. Lovitura de stat proiectată în 1863*. În anii războiului continua să cerceteze, la Biblioteca Academiei, unde se afla depusă arhiva Cuza, în jurul acestei teme pentru el absorbante, fără a izbuti să-și finalizeze proiectele. Visa ca, după război, eliberat de îndatoririle politice, să se dedice exclusiv cercetării. Vremurile postbelice i-au fost vrăjmașe, încît visul nu i s-a realizat. Hudiță știa, ca istoric, multă carte. Își luase un strălucit doctorat la Paris între 1921-1927 și, reîntors în țară, a avut o cam durducată carieră de profesor la Iași și București, specializat fiind în istoria diplomatică. A obținut titularizarea ca profesor tocmai în februarie 1944, la 58 de ani, nemaiputîndu-se bucura de această dreptate decît trei ani, pentru că în septembrie 1947 e eliminat din învățămînt. După suferințe prin pușcării timp de peste opt ani (fără a fi fost judecat) devine, în 1956, cercetător la Institutul de Istorie „N. Iorga”, de unde va fi pensionat în 1959. A mai trăit pînă în 1982 (avînd, la deces, 85 de ani), continuînd să lucreze la tema care l-a preocupat toată viața.

I OAN HUDIȚĂ a fost și om politic. În 1931 s-a alăturat grupării țărăniște conduse de dr. Nicolae Lupu, fiind mereu ales deputat. În 1936, odată cu revenirea grupării dr. N. Lupu în P.N.Ț., devine și el membru al, atunci, celui mai mare și mai important partid politic al țării. Treptat, s-a apropiat de cercurile conduse, în partid, de Iuliu Maniu, la care a prețuit, cum se și cuvenea, rectitudinea morală. Poziție proeminentă în P.N.Ț., pînă la război, nu prea a ocupat. Dar în anii dictaturii regale și, apoi, în anii războiului, a fost cooptat în organismele conducătoare ale unui partid care, formal, fusese dizolvat, dar, în fapt, continua să funcționeze, reprezentînd, în anii războiului, o forță a opoziției, puternică și ascultată. Apreciat fiind de Iuliu Maniu, profesorul de istorie diplomatică a ajuns pînă la demnitatea de secretar general adjunct al P.N.Ț., pe care o deținea împreună cu Ghiță Pop, fiind, de fapt, expertul partidului în probleme de politică externă. Și P.N.Ț. avea, în timpul războiului, un Birou Central, compus din președinte, vicepreședinti, secretari, casier, membri. Dispunea de organizare județeană, cu șefi de județe, iar în București de șefi de culori (sectoare) și membri care țineau, toți, animate ședințe. Era un centru politic puternic de rezistență antiantonesciană. Cel puțin așa reiese din jurnalul lui Hudiță, recent publicat. Și, de reținut, acest corpolent jurnal conține însemnările omului politic pentru perioada 1 ianuarie-24 august 1944. Jurnalul e extrem de minuțios în redactare, menționînd aproape tot ceea ce era important de reținut sub raport politic. Editorul, dl. acad. Dan Berindei, ginerele lui Hudiță, precizează, scrupulos, ceea ce a eliminat din text (detalii nesemnificative), în așa fel încît volumul să aibe, totuși, proporții rezonabile (572

pagini). Jurnalul, fiind de informații revelatoare, e un inestimabil instrument de lucru, dezvăluind mecanismele proceselor interioare privind pregătirea debarcării lui Antonescu, ieșirea României din alianța cu Germania și alăturarea de forțele Națiunilor Unite. Întreg acest dosar politic de extremă importanță capătă, prin jurnalul lui Hudiță, un izvor de bază, de care va trebui, de acum încolo, să se țină seama. Asta, firește, examinîndu-l obligatoriu în comparație cu alte surse (documente, jurnale, memorii) pentru a obține aprecieri verificate, demne de crezare. Pînă atunci, se cuvine să arătăm că jurnalul lui Hudiță e un tablou cuprinzător al anului politic românesc 1944, în care eroi sînt, deopotrivă, Antonescu și ceilalți membri ai guvernului și armatei, fruntașii politici penetiști și liberali (aripa Dinu Brătianu), oameni de știință dintre unversitarii bucureșteni și chiar persoane de rînd, toți preocupați de soarta războiului și a țării. Interesant e faptul, pe larg și adesea notat, că de prin ianuarie 1944 pînă tîrziu în vară, Antonescu (și cei din jurul lui) credea în versiunea lansată de Hitler, că va avea loc o pace separată anglo-germană, care va da alt curs războiului, toți îndreptîndu-se împotriva Rusiei sovietice. Or, în această ipoteză hazardată, România trebuia să-și mențină alianța cu Germania, luptînd pe front, în ciuda perfect previzibilei înfringeri. Maniu - și alături de el Hudiță ca și alți lideri penetiști - respingea această ipoteză, cerînd desprinderea noastră de nemți fie de către Antonescu (sprijinit de forțele politice ale țării), fie de un guvern de uniune națională. La 22 iunie 1944 N. Malaxa, după o întrevvedere cu Antonescu, aduce la cunoștința fruntașilor P.N.Ț. că mareșalul e convins, acum, că nemții vor pierde războiul. Totuși România nu se poate desprinde de ei pentru că, cu multe lor trupe aflate în țara noastră, în alianță cu legionarii încă activi, cu trupele ungare și cele bulgărești ar face, la noi, o baie de sînge. Hudiță și dr. N. Lupu, cunoscînd opiniile lui Maniu, îi răspund lui Malaxa că desprinderea noastră de nemți trebuie realizată cu orice risc, sfîrșitul războiului, previzibil, netrebuînd să ne găsească alături de Germania. Antonescu, pentru a cîștiga timp, îngăduie trimiterea știută a lui Barbu Știrbei la Ankara și, apoi, Cairo pentru a sonda intențiile aliaților. Maniu și Dinu Brătianu păstrează, și ei, legătura prin radio cu Știrbei, acesta comunicîndu-le mereu știri și informații, care ajungeau, desigur, prin Niculescu Buzescu, și la Palatul Regal. Or Știrbei comunica, din mai 1944, invariabil, că aliații occidentali nu pot face nimic pentru noi fără prealabilul acord al U.R.S.S. Maniu, Hudiță și alți fruntași politici (nu însă Mihailescu, Lupu și chiar Dinu Brătianu) socoteau că anglo-americanii ne vor putea sprijini față de eventualele pretenții ale U.R.S.S. Ba chiar Hudiță pune mare preț pe faptul că sovieticii au semnat Charta Atlantică și, deci, aceasta îi va împiedica să se amestece în treburile interne ale României care, după război, organizînd alegeri libere, va avea parte de un puternic guvern P.N.Ț.-P.N.L. Această speranță era una a disperării și era evident că fruntașii

politici ai opoziției se temeau de tendințele hrăpărețe ale sovieticilor, dar era unica soluție în condițiile date. Din mai 1944 Antonescu răspundea versiunea că e iminentă intrarea Turciei în război de partea Angliei, Germania pregătindu-se să o distrugă împreună cu trupele bulgare. În aceste condiții, România nu se poate desprinde de nemți, care vor masa multe trupe în Balcani, constituînd un pericol pentru țara noastră. Antonescu făcea orice pentru a prelungi războiul alături de nemți, Maniu cerînd, în aceste condiții, debarcarea cu forța a lui Antonescu. Încep tratativele P.N.Ț. cu celelalte partide (P.N.L., P.S.D., P.C.R.) pentru crearea unei opoziții unite și, la 21 iunie 1944, în casa lui Hudiță, reprezentanții acestor formațiuni politice constituie Blocul Partidelor Democratice. În aceeași lună iunie sînt toți bucuaroși de debarcarea aliaților în Normandia. Ba chiar la mijlocul lui iulie, Antonescu anunță că e decis să continue războiul chiar fără nemți, ocupați de inventata bătălie împotriva Turciei. Antonescu mai credea în himera înfrîngerii, debarcării și o masivă pătrundere a nemților în Anglia, pentru a o scoate din luptă. De asemenea, tot vintura amenințarea că nemții dețin o armă secretă, care îi va sili pe englezi să trateze separat cu Germania. În acest fel, Germania, eliberată de frontul occidental, se va îndrepta spre U.R.S.S., pe care o va zdrobi militar. Maniu și ai lui ajunseseră la încheierea, văzînd aceste stratageme tergiversante ale lui Antonescu, că trebuie grabnic și decis înlăturat de la putere. S-a cerut sprijinul regelui care, prin generalul Const. Sănătescu, anunță că e increzător în înfrîngerea nemților, dar recomandă prudență. În 8 august Maniu îi cere lui Dinu Brătianu să se întreprindă imediat acțiuni pentru desprinderea de nemți prin înlăturarea lui Antonescu care, acum, se buzia, pe linia fortificată Galați-Namoloasa declarînd, în continuare, că ar fi o nebunie desprinderea de nemți. La 10 august Maniu declară: „Eu l-am considerat todeauna pe Antonescu un om dezaxat, un amestec de fanatism și de dezechilibru mintal, inteligent, priceput în chestiuni militare, dar cu totul superficial în problemele politice, indeosebi încăpăținat ca un catir, extrem de vanitos și prețios”. E un bun diagnostic, care ar trebui reținut. Maniu și Brătianu au întrevederi separate (de frica lui Antonescu) cu regele și convin asupra necesității înlăturării lui Antonescu, prin crearea unui guvern de militari, în care - cerința a suveranului - să fie reprezentate, cu rang de miniștri fără portofolii, reprezentanții partidelor Blocului. Misiunea regelui era să-l demită și să-l aresteze pe Antonescu și imediat pe toți cei apropiați lui. Sănătescu ezită și afirmă că nu se poate conta pe generali activi potriviți lui Antonescu. Pînă la urmă, la 23 august 1944, lucrurile s-au dezlegat cum se știe, regele arestîndu-l pe Antonescu.

C ÎT privește desfășurarea actului de al 23 august, aici informațiile lui Hudiță trebuie luate numai sub beneficiu de inventar. Ea contrazice, în elemente



ale ei esențiale, date și fapte cunoscute. Îndrăznesc să cred că Hudiță a redactat aceste pagini mai tîrziu și le-a cosmetizat pentru a fi favorabile P.N.Ț.-ului și lui Maniu în chip special. E știut faptul că data fiind mutarea întrevederii rege-Antonescu, de la 26 august la 23 august, Maniu nu a putut fi găsit în ziua istorică. E greu să dăm crezare versiunii lui Hudiță că Maniu s-a aflat, în timpul întrevederii rege-Antonescu, peste drum de Palatul Regal, pe strada Episcopiei, în locuința dr. N. Lupu, absent din Capitală și că, apoi, imediat, vestit de Niculescu-Buzești s-a dus la Palat. Și mai sînt destule alte inadvertențe, pe care, probabil, dl Dan Berindei le consemnează fără a le nega, totuși, veracitatea. Ar mai trebui consemnată o eroare politică - gravă - a lui Maniu, Hudiță, Ilie Lazăr, Ghiță Pop, Dinu Brătianu (de care s-au disociat dr. N. Lupu, Ion Mihailescu, Mihai Popovici, Aurel Leucă). Și anume ideea lor obsesivă, pornită din vendetă, că după război, toți foștii demnitari carliști trebuiau judecați și condamnați pentru provocarea dezastrului țării. În aceste condiții, N. Iorga, Petre Andrei, Armand Calinescu (dacă ar mai fi trăit), apoi Tătărescu, Ralea, Ghelmegeanu, Victor Slăvescu trebuiau judecați. Există în jurnalul lui Hudiță consemnate citeva convorbiri cu Ralea, în care acesta îi cere, disperat, reîntrea în P.N.Ț. și Hudiță îl refuză, anunțîndu-i decizia forurilor conducătoare ale partidului. Același răspuns l-a primit Gh. Tătărescu din partea P.N.L. În 22 mai 1944 Ralea, vorbindu-i lui Hudiță, în numele lui și al lui Tătărescu, îl avertizează că dacă nu se renunță la acel așa-numit proces al răspunderilor „pentru a ne apăra libertatea și existența noastră politică față de voi noi ne vom vedea siliți, fără voia noastră și împotriva convingerilor noastre, să ne aruncăm în brațele comunistilor și ale protectorilor lor, indiferenți ce se va întîmpla cu țara; spune-i lui Maniu să nu ne silească să facem acest lucru, repet încă o dată, pe care noi nu-l dorim, însă să nu ne împingă la disperare”. E o declarație patetică, de care Maniu a refuzat să țină seama, contribuînd la orientarea acestor personalități la compromisiuri pe care nu le voiau.

E DIȚIA d-lui acad. Dan Berindei e foarte bună și studiul său introductiv este cu totul substanțial. Vor urma alte volume jurnal Ioan Hudiță?



Eu, Tu, Bill și Emil

PUTEREA da, fără îndoială, nu numai aripi, ci și o anumită prestanță celui care-o deține. Ca să-nțelegem acest lucru ar fi de-ajuns să ne gândim cât de important părea ex-președintele Iliescu atunci când se afla încă pe scaunul de la Cotroceni și ce mai înseamnă dumnealui acum, când apare în compania lui Gelu Voican-Voiculescu (a cărui existență e situată între metafizică și clitoris) ori a fostului său consilier Dan Iosif (care, de la o vreme, păzește cu pușca lacul de la Căldărușani, unde încă mai pescuiesc ai lor prin apele tulburi). Pe de altă parte, președintele Emil Constantinescu a devenit infinit mai sigur de sine decât era înainte de alegeri, când ne promitea cu lacrimi în ochi că, dacă îi vom acorda votul, va părăsi Palatul Cotroceni și va reduce cheltuielile de pază și administrație ale instituției prezidențiale ca să poată asigura creșterea nivelului de trai al compatrioților săi. Parcă îl aud spunând, cu vocea sa nu prea convingătoare, susținută de gesturi teatrale în care se vedea încă școala lui Caramitru: *Pînă acum a fost sacrificat poporul, acum a venit vremea să se mai sacrifice și cei care-l conduc!* Nu, îmi ziceam eu, să nu exagerăm! Nu puteam suporta gândul că, în vreme ce noi vom trăi ca pe roze, aleșii noștri vor muri de foame în locul nostru. Cu atât mai mult cu cât acest lucru nu ar fi putut să rezolve nimic. Fiindcă, oricît s-au înmulțit dinșii, numărul nostru,

al celorlalți, e mult mai mare.

În vremea campaniei electorale, o profesoară inimoasă și plină de inițiativă a înființat clubul *Eu, Tu și Emil*, care nu ne crea doar iluzia unei democratizări autentice, ci și pe aceea a *americanizării* (care, pe lângă tutuială, presupune și un alt standard de viață). Ideea ei a fost preluată din zbor nu numai de *doamna de fier* care a condus campania actualului președinte, ci și de vedetele ultimei promoții de intelectuali (care au reprezentat acest club pe mai multe posturi TV, contribuind astfel la extinderea lui). Din păcate, din acest joc de-a democratizarea și de-a americanizarea (care poate fi practicat cu succes la nivelul unui club, dar nu și la acela al unei țări) nu ne-am ales cu mare lucru, de vreme ce n-am reușit să-i convingem și pe americani de performanțele noastre, deși s-au investit pentru asta atâtea speranțe și atâtea finanțe.

Aterizînd printre noi pentru cîteva ore, președintele SUA nu putea să schimbe perspectivele pe care le avem, așa cum se amăgește actuala putere, ci doar să îi acorde asistența necesară orgoliului aflat în suferința al *omologului său român*. Dar vizita sa fulger merita și mai multă atenție decât i s-a acordat, pentru eficiența ei care ar putea constitui un model. Fiindcă, în ciuda oricăror aparențe, totul a fost perfect calculat. Nu întîmplător entuziasmul cu care a fost întîmpinat a atins cote incredibile.

Faptul că, în ciuda programului său atât de încărcat, imediat după Madrid, Bill Clinton a venit să se fotografieze cu Emil Constantinescu în Piața Universității dovedește că el era totuși mai interesat decât s-ar putea crede să-i salveze în fața noastră imaginea mult stimatului și iubitului nostru președinte. Poate fiindcă, deși acesta a cîștigat alegerile prin votul concetățenilor săi, el nu a fost ales totuși chiar de aceștia. Spun asta deoarece, după ce am aflat că în decembrie 1989 rușii au avut undă verde din partea americanilor să intre în România pentru a-l instaura la conducere pe Ion Iliescu, nimeni nu mai poate să mă convingă că, pentru *Schimbarea* din noiembrie 1996 (care în opinia beneficiarilor ei a constituit *adevărata revoluție*) nu ar fi fost necesară o altă undă verde.

Desigur, nu trebuie ignorat nici faptul că, prin escala de la București, percepută ca un eveniment istoric de o importanță covârșitoare pentru România, Bill Clinton avea ocazia să-și facă și lui o bucurie. Cu atât mai binevenită cu cât în SUA are și el motivele sale de insatisfacție. Dacă nu întotdeauna, măcar atunci când este silit să constate că degeaba reprezintă puterea unui continent, și implicit pe aceea a lumii, dacă îți rezistă o biată femeie, care poate să spună *nu*, chiar dacă nu este nici deșteaptă, nici frumoasă nici devreme acasă.

În România, un proces pentru hărțuire sexuală cum este cel intentat pre-

ședintelui american ar fi de neconceput. Așa se explică de ce dezvăluirile făcute cu prilejul acestuia nu aveau nici cea mai mică șansă de a submina gravitatea cu care a fost întîmpinat înaltul oaspete, în pofida umorului nostru de care sîntem atât de mîndri.

E încă un argument că n-ar fi exclus ca șeful diplomației noastre să aibă totuși dreptate atunci când susține că nu noi avem nevoie de americani, ci americanii au nevoie de noi. Dar, cum ei nu au înțeles încă lucrul acesta, poate ar fi nevoie de o inițiativă românească prin care să li se mai dea o șansă. Eventual, să fie propusă înființarea unui nou club care să se cheme *Eu, Tu, Bill și Emil*. În cadrul acestuia, la nevoie, cei doi președinți și-ar putea schimba temporar locurile între ei. Avantajul ar fi reciproc. Emil n-ar mai fi hărțuit pentru certurile celor din coaliția guvernamentală și pentru privațiunile noastre de tot felul (care nu pot fi scuzate la infinit dînd vina pe înaintașul său și pe înaintașul înaintașului) și ar putea dovedi astfel că este un mare președinte, iar Bill nu ar mai fi hărțuit pentru hărțuire și ar putea dovedi că, în ciuda poveștii aceleia cu crocodilul, comentată pe toate meridianele, e un bărbat ca oricare altul. El n-ar avea nevoie de mai mult, fiindcă, atunci când ești președintele Americii nu trebuie să mai dovedești nimănui și cîtă putere ai. E un lucru de la sine înțeles.

E rîndul meu...

OMUL care nu greșește e în genere acela care nu face niciodată nimic", spune într-un loc Edward John Phelps. Cei care, precum domnul Dorin Tudoran, se străduiesc o viață de om SĂ FACĂ și, în consecință, să schimbe ceva în lume cu fapta lor, sînt inevitabil supuși (și) greșelii...

DAR una este a greși, alta a persevera în greșeală: *ERRARE HUMANUM EST, PERSEVERARE DIABOLICUM*... În ceea ce mă privește, întrucît Dl. Dorin Tudoran m-a nedreptățit (cu o serie de sentințe ce îmi deformau, în mod dureros, personalitatea) mai bine de zece ani în urmă, nu mai speram într-o „revenire” a autorului asupra propriilor sale cuvinte și opinii. I-am răspuns atunci - e drept, în particular - cu fraze acide, întorsături de condei pamfletare, menite să-mi ușureze năduful: căci nu voiam nicicum să mă „recunosc” în portretul pe care Dl. Dorin Tudoran mi-l închipuise în „Agora” și la „Europa Liberă”. Nu am nici un motiv astăzi să suspectez că Dl. Dorin Tudoran n-ar fi scris și gândit toate acelea în deplină bună credință. În hațîșul atât de întortocheat al ultimului sfert de veac românesc, cîte din

acestea nu s-au întîmplat? E, așadar, acum și rîndul meu să-mi cer scuze, și o fac fără reținere, „par retour du courrier”!

AM FOST profund impresionat de articolul din „România literară” („Mea culpa...”, No. 28, 1997, pag. 11) în care, după zece ani și mai bine, Dl. Dorin Tudoran își revizuieste opinia și recunoaște că a greșit față de mine (ca și față de prietenul nostru comun, scriitorul și universitarul canadian Calin Andrei Mihăilescu, cel care încercase să mă „apere” atunci). Nu cred că mulți dintre noi am fi capabili de „reveniri” de felul acesta, în deplină onestitate-mai cu seamă după atîta amar de vreme! Aș vrea să cred că aș fi procedat eu însumi la fel, într-o situație similară, călcîndu-mi peste orgoliile de tot felul pe care, omeneste, cu toții, mai mult sau mai puțin, le împărțim... Aș vrea să fiu SIGUR că aș fi găsit tăria de a face la fel. Dar nu sînt absolut sigur, o spun cu sinceritate!

De aceea, apreciez cu atât mai mult gestul înalt al lui Dorin Tudoran și îi string, fără resentimente, prietenește, astăzi, mîna!

Dumitru Radu Popa
New York, iulie 1997

Franz Johannes Bulhardt

În singurătate

*Dus de corabia ce colindă
pe a lumii oglindă,
singurătatea de-afară mi se abate
într-o lăuntrică singurătate.
În mersul lor orb un pustiu de ore
sunt date inimii să tremure
când se vestesc inundații,
răpiri, atentate, cutremure.
Iată-l și pe om, de sine însuși
distribuit și consacrat
în dublul rol de vânător și vînat.
Întind brațul jur-împrejur
și pe toate de-a valma
le șterg de pe tablă cu palma.
Părăsind larma de afară,
sătul de apăsarea ei grea,
mă întorc la liniștea din odaia mea;
acolo treaz, pe aripi de gând,
oameni și locuri mă trezesc visînd,
clipe de viață, amintiri, destine,
învie din trecut, urcă spre mine;
un porumbel îmi aduce noroc
de la Foișorul de Foc,
din țara mea de sub stele,
și c-un chiot strigat peste lume
îi răspund din lăuntru așteptările mele.*

Hamm, Iunie 1997



Dorin
Tudoran

PUPAT TOȚI
PIAȚA
UNIVE'SITĂȚI

ANDREI, SUE & BILL

(I)

ÎN BUNĂ măsură și fără ca el să fi știut, Alexandra, Cora și eu îi datorăm lui Andrei Codrescu „adoptarea” noastră de către o familie de americani. Numele lor sunt Susan și William - pe scurt Sue & Bill. Era toamna lui 1985 și după câteva săptămâni petrecute, din motive de securitate, într-un seminar catolic, am fost anunțați că o înstărită familie din West Hartford, Connecticut, vrea să ne propună să locuim gratuit în casa lor, pentru o vreme. Ne-am întâlnit și peste uluiala provocată de propunerea lor inițială avea să mai vină încă una. Se decisese să ne ofere ospitalitatea lor și pentru că erau îndrăgostiți de Andrei Codrescu. Raționamentul lor era tipic multor americani: Andrei este un poet american de origine română, Dorin este un poet alungat din România pe care-l văzuseră în câteva emisiuni de televiziune; Andrei este un scriitor extraordinar, Dorin nu poate fi un scriitor prost.

„Îl cunoașteți pe Andrei?”, am întrebat. „Da și nu. „Cum adică?” „Nu l-am văzut niciodată, dar ascultăm toate tabletele lui radiofonice difuzate de National Public Radio.” Bill m-a condus într-o cămaruță unde se afla instalat costisitorul lor sistem stereo. Pe una din policioare se aflau numai casete pe care scria Andrei Codrescu. Când nu avea timp să-l asculte live pe Andrei, Bill programa înregistrarea tabletei și apoi o asculta în mașină, când pleca di-

minea la birou. De-abia după ce am vorbit pe îndelete despre Codrescu, Sue și Bill ne-au întrebat de celălalt român celebru, din cu totul alte motive decât Andrei, în America - Nicolae Ceaușescu. Peste o vreme, aveam să vorbim și despre Brâncuși, Ionesco, Eliade, Celibidache și Cioran. M-au întrebat dacă era plauzibil ce aflaseră dintr-o revistă. Și anume, că Tristan Tzara jucase șah cu Vladimir Ilici Lenin în Elveția. Le-am răspuns că nu pot confirma informația respectivă, dar că n-ar fi exclus, intrucât amândoi au fost în stare de multe. „În mod sigur, Codrescu știe care este adevărul, nu-i așa?” a spus Sue, căutând sprijin în ochii mei. „Evident”, am asigurat-o, „și Codrescu este în stare de multe.”

În lunile petrecute în casa lor, au existat două momente de mare agitație. Primul a fost acela când, întorcându-mă de la slujbă, am găsit-o pe Sue într-o stare de extremă excitație. M-a sărutat încă din prag, ne-am așezat la masa din bucătărie și mi-a dat o hârtie cu un număr de telefon. „Sună imediat la New York. Te-a căutat William Saroyan.” „Saroyan?...” „Da, da, marele Saroyan.” Încercătura mea nu era mică. I-am explicat lui Sue că, da, îl cunoscusem pe Saroyan la București, grație lui Eugen Jebeleanu, și chiar petrecusem o noapte de pomina împreună, dar era imposibil ca Saroyan să mă fi sunat. „De ce? Uite numărul de telefon.” „Sue, dacă Saroyan m-a căutat la telefon, ceva nu este în regulă.” „Cum să nu fie? E chiar extraordi-

nar.” „„Sue”, am continuat eu, „ar fi chiar mai mult, ar fi un miracol, fiindcă de unde se află acum, Saroyan nu mă poate suna.” „Cum să nu, Dorin. Acum ești în America. Nu uita, nu mai ești în România lui Ceaușescu.” „Sue, am început să înțeleg asta, dar problema este că Saroyan a murit acum patru ani.”

Sue a împietrit. Telefonând la numărul din New York, aveam să aflăm că, de fapt, mă căutase Rose Styron, soția lui William Styron, pentru a-mi transmite o invitație din partea lui Norman Mailer și a PEN Clubului American. I-am spus lui Sue cum stau lucrurile. A mai prins ceva viață, a mai tras un fum din țigară și-apoi mi-a zis: „Dorin, știi ce? Dacă mă gândesc bine, nu e chiar așa de rău; nu e rău deloc. Saroyan ar fi fost o chestie extraordinară, dar nici Mailer nu e chiar rău; nu e rău deloc.” Peste o săptămână, mă conducea la New York și mă depunea chiar în fața celebrului *Algonquin*, spre a fi sigură că ajung la timp și unde trebuie.

Al doilea moment de agitație s-a produs când Andrei m-a sunat să-mi ureze bun venit în America. Deși Sue și Bill instalaseră o linie separată de telefon pentru Tudorans, Andrei a sunat pe numărul casei, așa cum i-l dictase Eliza Miruna Ghil. Era o vineri seara și a răspuns Bill. Când m-a strigat să-mi spună că mă caută Andrei, vocea de tenor ce-l făcuse celebru pe Bill în corul bisericii părea a lui Pavarotti. A doua zi dimineața, coborând la micul dejun, l-am găsit pe Bill în picioare. Lângă el,

în poziție de sluj, se afla Ruffy, golden retrieverul familiei. În jurul mesei, Sue și cei doi puști, Sean și Tim, îl ascultau pe Bill povestindu-le cum vorbise la telefon cu Andrei Codrescu.

Peste o vreme, Andrei mi-a trimis câteva din cărțile sale. Bill și Sue le-au citit pe nerăsuflăte. Când ne-am mutat la Washington, am fotocopiat două din cărțile lui Andrei și am lăsat originalele pentru Sue și Bill. Sub dedicațiile lui Andrei pentru mine am scris eu câteva rânduri de mulțumire pentru Sue și Bill. De semnat, le-am semnat cu „Dorin, prietenul lui Andrei Codrescu.” Aveam să aflăm că Sue și Bill, atunci când vor să fie foarte mândri, nu le arată prietenilor nici ce au mai cumpărat pentru imensa lor casă, nici filme făcute în locuri exotice ale lumii. Ei arată prietenilor, fotografiile recente ale celor doi fii și cărțile lui Andrei Codrescu.

Nu cred că le puteam mulțumi într-un mod mai potrivit celor doi fabuloși prieteni americani pentru generozitatea lor. Îi sunt recunoscător lui Andrei că, fără să știe, m-a ajutat să fac fericită o familie de americani, cărora Dumnezeu s-a străduit să nu le lipsească aproape nimic, ba chiar să le și priosească. Tot ce le-am putut oferi eu, la un strămtorat început de viață americană, a fost puțin Codrescu. Dar pentru ei asta a însemnat foarte mult. Ca și pentru mine.

Mulțumesc, Andrei. *Hasta la vista, Hombre; wherever that may be...*



PĂCATELE LIMBII

de Rodica
Zafiu

Nume de state

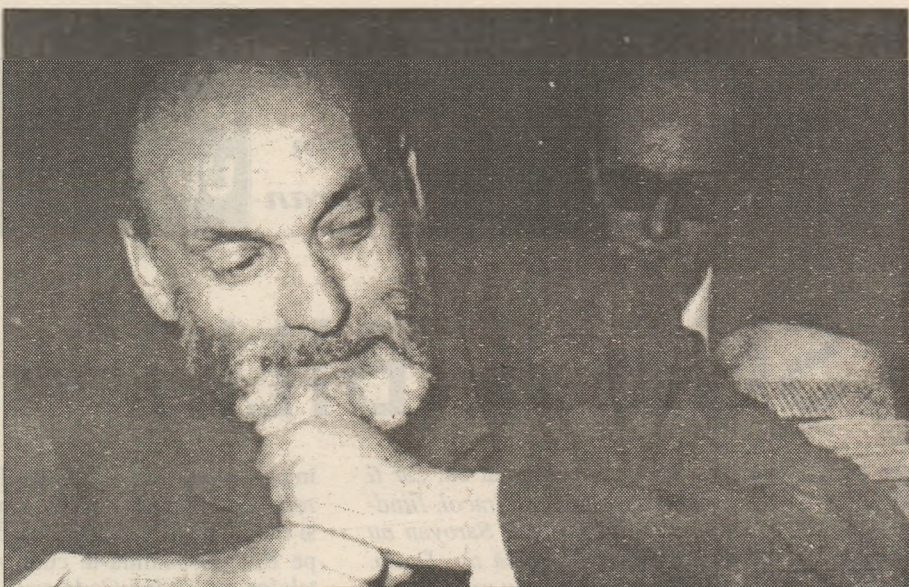
UN SCURT articol, apărut de curând în *Rivista Italiana di Onomastica* (nr. 1, 1997), tratează un subiect legat de limba română. Autorul, Enzo Caffarelli, observă apariția în italiana actuală, pentru a desemna Republica Moldova, respectiv pe locuitorii ei, a unor forme noi - *Moldova* și *moldovi* - deși în italiană existau de mult termenii *Moldavia* și *moldavi*. (Formele inovatoare au apărut la televiziunea și în ziarele italienești în legătură cu meciurile de fotbal jucate cu reprezentativa Republicii Moldova). Autorul articolului discută cu precizie și flexibilitate problema onomastică, fără a-și ascunde preferința pentru formele mai vechi, deja instalate în limbă și a căror prezență e susținută de o serie de derivate romanice asemănătoare. El observă, cu dreptate, că dacă varianta *Moldova* s-ar putea, pînă la urmă, accepta (în măsura în care reproduce o formă din limba de origine, română), numele etnic *moldovo* (la plural *moldovi*) e inutil și nejustificat.

O asemenea schimbare de perspectivă (în cele mai multe cazuri, româna e cea care preia, nu cea care furnizează, elemente lexicale noi), invită la observarea unor tendințe lingvistice generale, dar și a diferențelor create de situațiile particulare. În planul cel mai general, oscilațiile onomastice de tipul citat sînt frecvente și la noi, în stilul jurnalist, a cărui redactare grăbită e dependentă mai mult de ultima formă întâlnită (de pildă, în titulaturile oficiale) decît de verificarea tradiției lingvistice. Și româna reîmprumută, cu grafia sau pronunția originală, cuvinte care aveau deja o formă adaptată. Pe

de altă parte, e puțin probabil ca fenomenul descris - marginal în italiană, reactivabil doar cu prilejul unor evenimente (politice, sportive) de actualitate - să fi avut la bază și o intenție - de a diferenția numele regiunii de cel al statului, ori pe cel al locuitorilor din regiunea istorică românească de acela al cetățenilor din statul independent actual. Problemele se pun în alt fel, desigur, la noi: alegerea unui mod de desemnare nu e absolut neutră, ci rezultă dintr-un complex de factori ideologici (dintre care unii, opuși, pot duce la alegerea aceleiași formule), din rațiuni de comoditate, de rapiditate și de exactitate a exprimării - fiind doar în mai mică măsură produsul întîmplării. În paginile ziarelor noastre, alegerea se face în primul rînd între *Moldova* - *Republica Moldova* - *Basarabia*, cu o preferință, dacă nu mă înșel, pentru *Republica Moldova* - titulatură mai greoaie, dar oficială și evitînd ambiguitățile. Cetățenii, în schimb, sînt desemnați frecvent pur și simplu ca *moldoveni* (ceva mai rar ca *basarabeni*) - ambiguitatea localizării fiind fie corectată de context, fie indiferentă, fie voită. Problema e prea complicată pentru a o trata aici în câteva rînduri; deseori e greu de stabilit ce ține de presupuziții politice, de prejudecăți și atitudini personale (în legătură și cu conținutul favorabil sau defavorabil al textului) - sau pur și simplu de nevoia de variație stilistică. Citez doar cîteva exemple: „venind din Republica Moldova” (*România liberă* = RL 2233, 1997, 11); „Fetele din Moldova” (*Libertatea* = L 2161, 1997, 1); „populația româno-basarabească” (RL 1252,

1994, 3); „Trei rakeți moldoveni, autori a numeroase jafuri armate, au fost eliberați” (*Evenimentul zilei* = EZ 1108, 1996, 12); „«peștii» basarabeni” (L 2161, 1997, 1); „moldovencele”, „basarabencele” (id., p. 15).

Să mai observăm că, în vreme ce sintagma ne-economică, pur oficială *Republica Moldova* e folosită din rațiuni extralingvistice, într-un alt caz, care nu implică decît factori lexicali, româna nu a avut ezitări în a prefera denumirea oficială (*Republica Cehă*) forma scurtă, caracteristică desemnării curente a unei țări (*Cehia*). Articolul de la care am pornit cuprinde de altfel și o a doua parte, în care autorul observă lipsa unui termen unic corespunzător în italiană, recomandînd forma *Cechia*. Româna a adoptat soluția *Cehia* cu mare rapiditate (cu excepția unor texte oficiale, mi se pare unicul nume folosit curent: „în Cehia inundațiile au ucis 100 de persoane” - L 2161, 1997, 1; „frontiera dintre Cehia și Austria” - EZ 1546, 1997, 12); de altfel, termenul era folosit la noi chiar înainte de separația politică a fostei Cehoslovacii: îl găsim nu numai în prima ediție a DEX-ului (1975), în definiția lui *ceh* „persoană care face parte din populația de bază a Cehiei sau, prin extensie, a Cehoslovaciei” - dar chiar și înainte, în Dicționarul Academiei (*Dicționarul limbii române*, Tomul I, partea a II-a: C, 1940); e drept, cu accentul pe silaba penultimă: *Cehia* „Boemia, Țara Cehilor”.



Fericite NICOLAE

CRED că prima oară mi-a vorbit despre Nicolae Steinhardt, prin anii '60, Sanda Șora (fiica lui Mihai și a Marianei), care-l admira și-l vizita la Spitalul Pantelimon unde se afla internat, iar după aceea, cu la fel de înaltă prețuire, Floriana Avramescu. De tatăl ei, preotul Mihai Avramescu, om cu totul neobișnuit, am fost, în ultimii săi ani, destul de apropiat și îmi povestea multe, dar nu mi-a pomenit niciodată de Steinhardt, deși se cunoșteau bine, așa cum se poate vedea în câteva pasaje din „Jurnalul fericirii”, i-adevărat că trădând unele neamicale rezerve, lucru mai ciudat dacă ținem seama că cei doi aveau în comun o situație într-adevăr extraordinară, aceea de „alogeni” cu ferventă angajare creștin-ortodoxă. Propriu-zis l-am cunoscut ceva mai târziu, în subsolul ticsit cu cărți de negasit altundeva, al lui Virgil Cândea, anintit cu grație (ca și Paul Simionescu), întrucât cărțile împrumutate de la ei l-au marcat considerabil. De altfel și eu, încă din tinerețe și mereu până astăzi, m-am tot înfruptat din bogata bibliotecă „sapiențială” a acestui vechi prieten. Pe Steinhardt îl mai întâlneam după aceea - și schimbam câteva cuvinte, prea puține, căci era totdeauna grăbit, deși perfect amabil, la început „în civil” - fie pe sălile spitalului unde lucram (Colentina, azi N. Gh. Lupu) altădată din întâmplare pe stradă, în fine ultima oară în sutană neagră, dar tot așa de aferat, la biserica Silvestru, cu prilejul slujbei la moartea lui Mircea Eliade.

Alexandru Paleologu, care l-a cunoscut bine, i-a creionat, în recent reeditat volum *Alchimia existenței*, un succint dar exact portret, sub titlul „Septuagenarul neastâmpărat”. Într-adevăr neastâmpărul îi era principala caracteristică, febrilitatea, pe lângă (spicuiesc tot din textul pomenit) vitalitatea neînchipuită în pofida sănătății șubrede și a repetatelor popasuri prin spitale, tenacitatea, apetența intelectuală nepotolită, capacitatea uriașă de informare în cele mai diverse domenii, sociabilitatea (care-l făcea să cunoască imens de multă lume), generozitatea, încrederea, optimismul, buna dispoziție, politețea obsecvivoasă. În fine, ca aspect fizic, cu chelia și barba lui deasă, îi apărea amicalului său ca având - imagine memorabilă - „ceva între duhovnic și general țarist”. Când am citit micul studiu al lui Steinhardt despre Geo Bogza și poezia sa de tinerețe, pagini în care își revarsă incontinent dragostea nostalgică pentru epoca adolescenței lui, cea imediat următoare primului război mondial, rămasă cu-

noscută cu numele de *les années folles* la francezi, *the roaring twenties* la englezi și americani - el le spunea anii nebunatici sau flusturatici - m-am gândit fără să vreau că, la data apariției, autorul îmbrăcase deja austeră haină monahală și de aceea îi ticluisem în sinea mea, cu ireverență afectuoasă, porecla de uz personal: călugărașul nebunatic... Steinhardt scria că îndrăgea această epocă pentru că fusese aceea a unei mari bucurii de a fi, a trăi (reacție firească după cumplitul măcel), o frenetică dorință de fericire, ceva ce el însuși a simțit mereu, singur mărturisind că „iubea viața cu nesaț, cu pasiune, fierbinte, nebunește”. Lucrul poate într-adevăr părea nepotrivit din partea unui bătrân călugăr, ținut să se desprindă de cele lumești, trecătoare și deșarte, - cum tot așa și într-o viziune budistă, în care știm că *trnsa*, setea de a trăi, e socotită cauza adâcă și originea suferinței omenești. Numai că aici se impune un *distinguo* care schimbă registrul cu totul: ceea ce de fapt iubea Steinhardt nu erau atâtea plăcerile și bucuriile pământești (nefiind totuși deloc insensibil nici la acestea, așa cum reiese de pildă din „slăbiciunea” ce avea pentru lumea lui Mateiu Caragiale), ci el era îndrăgostit de viața *in sine* și pentru ea însăși, indiferent de condițiile în care-i e dat insului să și-o trăiască, întărit în această stare și de credința lui („creștinismul e religia lui a fi”, iar „viața e un dar minunat făcut de Dumnezeu”), ceea ce dă seama, măcar în parte, de împrejurarea, altfel de necrezut, că în mijlocul suferințelor, mizeriilor, înjosirilor și ororilor trăite în închisorile comuniste (între anii 1959 și 1964), el a putut vorbi despre una fericită (de unde și titlul *Jurnalului*), când i se întâmpla „să se deștepte în plină noapte de cât de fericit era”. Mi-am adus aminte de pianistul Arthur Rubinstein, care și el spunea: „iubesc viața fără condiții, viața e ceva din lăuntrul tău, nu depinde de ce dobândești, ori de ce te înconjoară, aș fi fericit, în felul meu, *chiar și în temniță* (s.m.) sau în spital, căci eu am un caracter fericit, nimeni nu-mi poate lua asta, nimeni nu ne poate lua ce avem înlăuntru”.

MAI RAR potrivire atât de vizibilă între alcătuirea interioară a omului și felul său de a scrie. Căci neastâmpărul, voioșia, istețimea, mobilitatea, libertatea („a-și îngădui să hoinărească absolut slobod printre idei, imagini, cărți, amintiri și vise”) care-l caracterizau se regăsesc în stilul lui: vioi, sprintar, zglobiu, năstrușnic, zbeuguitor. Pe de altă parte cald, apropiat, familiar, prie-

tenos, comunicativ, darnic, fericit că știe atâtea lucruri și are prilejul să le spună și altora, bucurios de comunicare și înfrățire, de comuniune, căci era în adevărat un om bun, bun la suflet (ține la expresia asta), însetat să iubească și să fie iubit. Poate că intra aici și ceva din dorul lui de asimilare, precum și o restanță copilrească, căci era în același timp un înțelept cărturar și un fel de copil mare (numea asta „pornirea copilăroasă a inimii”, ceva ținând de încredere). E lucru de tot hazul, în treacăt fie zis, dacă nu vreun efect de molipsire, că cine încearcă, așa cum fac eu acum, să-i definească scrisul, cade el însuși în abuzul impenitent de adjective, ajunge, ca și el, vai, *awfully adjectival*... Dar să revin: făcea ceea ce s-a numit critică de întâmpinare și găsea în aproape orice text citit, orice plachetă de versuri, ceva demn de atenție, substanțial, valabil, meritoriu, pe care se ostenea să-l scoată în relief și amplifică prin analize, comentarii, reflecții, meditații și interpretări savante și subtile, chit că nu rareori textul de plecare, aparținând vreunui tânăr care nu-și va ține promisiunile, sau vreunui autor mediocru, era minor, insignifiant, încât mi se părea uneori că situația avea asemănare cu ce se credea despre hanurile spaniole de pe vremuri, cum că: *on y trouve ce qu'on y apporte*...

Asemenea dispoziție mult binevoitoare (il pomenea pe Jules Romains cu al său *Les hommes de bonne volonté*) și nevoia de a admira (trăsătură necesară criticului, sublinia Alex. Paleologu), chiar proslăvi, lămuresc asupra fericitei lui alcătuiți sufletești și de aceea pretextul literar al exaltării lui aproape că nu mai contează. Vorba tot a Conului Alecu la propoz de Sainte-Beuve: „cei mai mulți dintre autorii despre care a scris nu se mai citesc, dar ce a scris el despre ei se citește”. În aceste dezvoltări personale puneam o mare acribie și migală analitică, dar mai cu seamă vădea o cultură generală (cum se spunea pe timpuri) înfricoșătoare, amețitoare: citise tot, știa tot! avea și o excelentă memorie, dovadă că *Jurnalul fericirii* l-a putut rescrie după ce-i fusese confiscat. Orizontul lui cultural cuprindea, pe lângă piesele de rezistență, în câteva limbi, familiare oricărui frecventator serios al „umanioarelor”, și romane moderne de toată mâna, inclusiv cele polițiste, felurite piese de teatru și filme (căci a fost și un pasionat cinefil), avea temeinice cunoștințe în artele plastice (am impresia că mai puțin în muzică), precum și altele din domeniul științific, fizica recentă în deosebi, încât vorbea cu dezinvolură de cuante, quarci, neutrino și

determinanți nerezolvați. Dar aproape nelipsite, strecurate cu subțire precizie pe sub ochii ostili ai cenzurii timpului (suntem în anii '80), erau aluzii îndemnuri moralizatoare, ba chiar tate din Pateric, Psaltire, Evanghelii, căci, cum observa și Ov. S. Crohmălcăanu, Steinhardt „desfășura un sclipitor arsenal de arme moderne spre apărarea valorilor tradiționale, credințele cuminti”. Bineînțeles că, laudând dreapta și în stânga, exagera uneori, exagera chiar enorm, ca de pildă bind despre Guica (din *Morometii* Preda), care i se părea a fi „un pe de factură shakespeariană, balzaciardickensiană”, sau când se deda la veritabil desfrâu encomiastic prilej de o expoziție de tapiterii. Uneori se sul lui dens, supraîncărcat, insistea adăugitor, proliferativ (baroc, s-a spus) ajungea un fel de joacă voioasă, sprintară, de experiment ghidus, cum de pildă fraza lungă (fără nici un purvreau să zic), de două pagini și jumătate! despre Salvador Dali (pe care admira). Tot o particularitate într-un înduioșătoare a scrisului său e și folosirea unor expresii fie neaoșe (ogor de istov, năpristan, glie), fie argotice golănești (garagață, ne ușchim, m. glit, miștocară, feștelit iacaua, le veduci cu muia, scurt pe doi), din restanță adolescentină, dar și, iarăși, expresie a aspirației lui spre o totală asimilare („sunt jidan după șinge, dar de gândit și de simțit gândesc simt românește” i-a replicat odată, Gherla, unui caraliu țigan care-l insultase.).

ȘI TOTUȘI o adiere de doială și neîncredere mă cearcă uneori: această motilitate de a face literatură, aceea de amenta mereu pe marginea textelor altora, nu cumva e o antrepriză reprobabilă și oarecum facilă? George Steiner, în sa *Real Presences, is there anything what we say?* din 1989, deplânge în prejurarea - caracteristică, după epocilor alexandrine sau bizantine - cum e și a noastră de acum - când textul literar propriu-zis - actul de creație de invenție, de sursă în sensul originar de *poiesis* - e strivit sub greutatea comentariilor și gloselor, asfixiat de ramide de interpretări. Cărțile nasc cărți, eseurile alte esuri, articolele articole. Textul de plecare devine pretext pentru metatexte tinzând să devină autonome. Arborele viu moare înăbușat de o iederă lacomă, geloasă și paratără. Trăim o epocă a epilogului postfeței, post-literaturii, post-culturii. Suntem victimele unui imperialism comentariului și comentariului la

fire a lui E STEINHARDT

entariu, și asta din cauza unor co-
atori care nu sunt în stare să fie
t așa ceva (Steiner însuși se recu-
te a fi printre ei!). Și culmea: toate
e recenzii și eseuri critice sunt în
mai înalt grad efemere, uitate de pe
pe alta și acoperite de praful bi-
ecilor (știu că și la noi Ion Frun-
întrebat odată de cineva: ce mai
? răspunsese, cu amărăciune ca-
urlescă și aluzie la așa-zisa litera-
„alimentară“: efemerinde!).

la fel crede și Jean-Marie Do-
ch în a sa *Le crépuscule de la cul-
çaise?* din 1995, căci vorbește
re „primatul interpretării asupra
iei, al comentariului și aluziei
ta invenției“, ajungând să se teamă
istăm la o „sincopă a culturii fran-
începând cu expresia sa cea mai
lară, cea mai legată de starea unei
tăți: romanul“. Și Gaëtan Picon se
base, inaugurând un congres lite-
„această luxuriantă a criticii com-
ază ea oare raritatea vegetației
oare?“ Încă mai de mult Tolstoi îi
amuzat, lui Strazov, despre criti-
i: *Ils en savent plus que moi!*

semenea dezabuzate constatări și
erate acuzații au, cu siguranță, dar
rite pe Alex. George sau pe Alex.
ologu, care și mărturisește undeva:
eriu despre cărți cum altul scrie
e amor sau despre ambiție“. De
Steiner însuși admite că există
critice putând pretinde în mod
m la demnitatea creației. Sunt și
credințat că au existat nu puține
eze care au deschis ochii cititorilor
a unor înțelesuri și valori care alt-
ar fi putut să le scape, de exemplu
seiștilor spanioli despre semnifi-
simbolică și mitică a lui Don Qui-
sau studiile despre Shakespeare,
e Dante, etc. Încât nu-mi trece
gând să pretind că spusele lui
er s-ar aplica întrutotul volumelor
tica literară (șapte, dacă nu gre-
publicate de Steinhardt în ultimii
eisprezece ani de viață. Și totuși
e adevărat și în cazul lui, motiv
u care unele pagini (mai ales cele
ntuziaste, adevărate „catedrale de
“), se citesc mai greu acum. Alt-
e însă *Jurnalul fericirii*, pe bună
ite celebru, deși nu e deloc o lec-
șoară, din pricina cronologiei
ezordonate, dar și pentru că e su-
urat cu citate. Excelente sunt și
ile din culegerea intitulată *Dă-
vei dobândi*, pe care nu-i plăcea
numească așa, ci cuvinte de cre-
sau eseuri teologice, o mostră a
e ar putea fi o bună relație între
că și intelectuali. Pentru interesul
entar, de mărturii directe cu oca-
ior convorbiri sau răspunsuri la

chestionare, sunt interesante și alte
două volume mai subțirite, tot pos-
tume și acestea.

ÎI MAI e particular lui Stein-
hardt și faptul că anumite gân-
duri, păreri și judecăți, repetate
în diferite ocazii („nu mă repet destul“,
spunea) pot servi ca repere și elemente
pentru reconstituirea universului său
moral de convingeri și credințe. Așa
spusa lui Brice Parain, cum că, dacă
vrei să fii liber, trebuie să nu-ți fie frică
de moarte, să ai curaj, curaj fizic. La
îndemnul bătrînului său tată, deseori
pomenit, „amestec de Regulus și de
Cambronne“, care-l salutase milită-
rește și-i spusese: „să nu fii jidan fri-
cos, să nu te c... pe tine“ (el scrie vorba
en toutes lettres), s-a dus la închisoare
hotărât să fie, în orice situație, demn, să
aibe ținută, *to keep the face* (fata fiind
chipul divin în om). Îi prețuia pe en-
glezi (ca și pe japonezi), călătorise în
tinerețe în Anglia, tradusese din Ki-
pling, îl admira pe Churchill care pre-
coniza ca, în caz de înfrângere, să arăți
mândrie, dispreț și bravură, să-ți sfi-
dezi dușmanul. Se entuziasma de ma-
gnifica jertfă de sine a preotului polonez
Maximilian Kolbe, pare-mi-se canoniz-
zat. Detesta lașitatea, frica o socotea
păcat teribil și grav, păcat de moarte (il
cita pe Dostoievski: „frica e blestemul
omului“), cerea creștinului, și mai cu
seamă monahului, să aiba bărbăție,
vitejie, dârzenie, voință de fier, virtuți
ostășești, să fie strunit, călit. Și invers:
detesta minciuna (crezută de el a fi o
boală mai fatală decât cancerul), com-
promisul, fățarnicia, cruzimea, trădarea
și cu precăderea turnătorii (aici încadra
și vânzarea apostolului Iuda). Pe de al-
ta parte șmecheria autohtonă și des-
curcătura (implicând „mită, șperț,
minciună, lingușire, fățarnicie, furt“) îi
erau odioase, vorbea cu mare întristare
de „limbajul țigănesc, șmecheresc, biș-
nițar, videocasetar, gestionar“, de „gra-
dul de nemernicie la care am ajuns“,
ura (ca și Noica) netrebnicia româneas-
că, deplângea nenorocul lui „n-a fost să
fie“. Admitea (ca și Eminescu) că au
contribuit la această situație influențele
(Mircea Vulcănescu le numea ispitiri)
corupătoare ale străinilor (greci, turci,
evrei, maghiari, țigani, ruși, levantini),
de care au fost însă mai puțin atinse că-
teva „vetre“ precum Bucovina, Mara-
mureșul, Vrancea, zona Bran-Rucăr-
Dragoslavele. Deși atât de aspru și in-
transigent, spunea cu îngăduință că
„opera artistului trebuie voit deosebită
de evenimentele vieții sale, de prefe-
rințele lui politice, ori de cusururile
sale personale“. Dar cu alt prilej era de
părere că „talentul nu face doi bani în

lipsa unei viziuni morale“ și îl cita a-
probator pe Wittgenstein cu așa-numi-
ta lui ecuație conform căreia „eticul și
esteticul sunt identice“.

România tineretilor lui îi apărea
însă ca o „formă paradisiacă a condiției
omenești“ și o regăsea cel mai bine în
literatura azi uitatului Brătescu-Voi-
nești. Își amintea de mahalaua „din
vremuri bune“ unde se născuse, Pante-
limonul („comuna purtând nume de
sfânt ori de tâlhar“), cu biserica Capra
și dangătul clopotului ei, care-i va fi
dat și primul gust al creștinării. Mai pe
urmă a fost strada Armenească cu
vechi case boierești. Evoca amenitatea
de odinioară a poporului român, bună-
voirea lui, și regăsesc și aici dorința lui
de integrare deja amintită, de care nu
vor fi fost străine nici arestarea (în par-
te provocată, voită, din solidaritate),
botezarea și chiar călugărirea finală.
Tot așa îmi explic și simpatia (în cazul
lui paradoxală) pentru legionarii cu-
noscuți în închisoare (vorbea chiar, du-
pă înfrângerea și moartea lui, de mă-
reția lui Codreanu), cu reversul me-
daliei, criticile aduse coreligionarilor
săi de origine (acuzați chiar și de ra-
sism!) pentru contribuția lor nefastă la
instaurarea comunismului în România,
urmată de oportunistă plecare masivă
ulterioară. Îi păstra o bună amintire lui
Ion Antonescu pentru că a refuzat să
aplice la noi în țară programul lui
Hitler de exterminare a evreilor și a-
mintește gesturile „de omenie“ ale
bucureștenilor față de evreii obligați să
curețe zăpada pe străzi. Se bucura a fi
făcut parte dintr-o generația de excep-
ție, căreia îi spunea uneori, cu umor,
„trăiristă“ (după vorba lui Șerban Cio-
culescu), aceea a lui Eliade, Cioran,
Noica (căruiă îi era recunoscător pen-
tru că îi datora detenția lui!), Mircea
Vulcănescu (cu precădere prețuit dintre
toți, socotit un spiritus rector al ei), An-
ton Dumitriu, Alex. Ciorănescu. În
închisoare legase strânse prietenii de
suflet, menținute și după aceea, cu
Alex. Paleologu, doctorul Sergiu Al-
George (cel mai admirat), Dinu Pillat,
Th. Enescu. Călătorind în străinătate se
regăsea, după ani, cu Cioran, Eugen
Ionescu și Eliade, care îi știau bine va-
loarea. Ultimii doi îl și misionaseră „să
se roage pentru ei că Dumnezeu să le
dea și lor harul credinței“.

A SUPRA creștinismului a-
vea o viziune nouă, vie,
proaspătă, repeta ideea că
Iisus a venit printre noi oamenii nu ca
să întemeieze o nouă religie, ci ca să
introducă un nou *way of life*, ca să ne
scandalizeze, în sensul de trezească,
scutură, tulbure, zgâlțâie, șocheze, vio-

lenteze, scoată din certitudini facile,
prejudecăți și apucături înrădăcinate.
Asocia imaginea lui Iisus Hristos cu
ideea de noblețe, boierie, aristocrație,
de gentilom și cavaler. Respingea „fa-
natismul fundamentalist“, personificat
în călugărul Ferapont din *Frații Kara-
mazov*, „habotnicia strâmtă și zăvorâtă
în sine“, în excelențele lui predici de la
Mănăstirea Rohia (singur le socotea
neconformiste) condamna „vorbirea
standardizată, tipizarea verbală, plati-
tudinea stilistică, stereotipia eclezias-
tică“ la fel ca astăzi, H.-R. Patapievici
și Andrei Pleșu. Se declara „neplictisit,
nedezamăgit, nescârbit, nesupărat“,
întrucât avem, dimpotrivă, datoria și
obligația să fim fericți, bucuroși și
toată vremea bine dispuși. Dar într-un
lung interviu din anul 1988 („Despre
agonia Europei“) dăm peste opinii
politice virulent antioccidentale, pro-
venite din unele idei mai vechi ale lui
Spengler și Toynbee, expuse cu patima
și într-un limbaj accentuat polemic. Cu
privire la unii politicieni și conducători
americani din trecut folosește epite-
te ca: imbecil, nătâng, netot, nerod, etc,
etc, în cel mai bun caz îi acuză de copi-
lărie și naivitate de bebeluși, de sugari!
Citite acum, după '89, frapează nepo-
trivirea dintre previziunile sumbre ale
lui Steinhardt și evoluția evenimen-
telor istoriei contemporane. Părerile lui
despre destinul lumii occidentale, -
crezută de el pierdută, condamnată
(*doomed*), urmare a „lașității, gudurelii
și lingușirii“ față de Rusia Sovietică și
a „angelismului“ (înțelegea prin asta
abandonarea, cedarea continuă în fața
ei), - nu s-au confirmat, slavă Domnu-
lui! cel puțin deocamdată. Într-alta
parte diagnosticul lui e și mai cumplit,
chiar sinistru: Occidentul ar suferi de
„un cancer cu metastaze generalizate
neexteriorizate“, formulare criticabilă
și strict medical vorbind, dar mai ales
de tot prăpăstioasă și parcă de negândit
în momentul actual. În aceeași apoca-
liptică vână anul 2000 și-l imagina
„groaznic, un triumf al haimanalelor,
haidamacilor, teroriștilor, fanatismului
fundamentalist... un coșmar de pe
acum în curs de înfăptuire“. Asemenea
pesimism extrem, explicabil în trecutul
relativ apropiat, astăzi nedumerește,
dar poate că intervenea și o anumită
desfrânare verbală imputabilă oralității
(ca și la Tușea), sau îl va fi influențat
într-asta, - pe lângă mizeriile de tot so-
iul exacerbate în faza finală a domniei
monstruosului dictator autohton, - și
boala de inimă (cardiopatia ischemică)
de care suferea la urmă și din care i s-a
tras și moartea, la începutul anului
1989.

Mihail Constantineanu
România literară 13

UN MANIFEST

Motto: *Și dacă a fi femeie nu e o boală?*

PROIECTUL nostru nu este de a răsturna bărbatul de la locul autoritar privilegiat pe care îl ocupă în ordinea simbolică și de a îl înlocui cu femeia, pentru că această rocadă n-ar face decât să inverseze polii ecuației și n-ar duce la nimic productiv în plan filozofic. De aceea, întreprinderea noastră este mult mai profundă. Noi deschidem drumul analizelor sociologice care demonstrează ilegitimitatea locului ocupat de bărbat, faptul că acest loc a fost, este și va fi întotdeauna vid. Spațiul autorității se ocupă circumstanțial. Dacă bărbatul alb l-a ocupat o bună bucată de istorie nu înseamnă că acesta e locul lui permanent. Robert Graves, în *Zeita albă*, avansa teoria că în spațiul mediteranean exista o societate matriarhală care a fost înlocuită, după valul de cuceriri din Orientul Mijlociu, de un sistem patriarhal care, pentru a se impune, a modificat mitologia locală. Astfel toate numele de zeițe au fost transformate în nume de zei. Graves atrage atenția cercetătorului în mitologie să nu ia în considerare numele unei zeițe, căci mai multe nume pot desemna aceeași zeitate, care nu e în mod necesar androgină. Ipoteza lui Graves vine în ajutorul analizei noastre feministe care ține să demonstreze că autoritatea a aparținut femeii într-un anumit trecut istoric, șters cu buretele de culturile patriarhale care s-au succedat.

Scriem acest eseu pentru a trezi conștiința politică a femeilor din România. Articolul nostru își va atinge scopul când va avea ecouri nu numai în rândul scriitoarelor, ci în mijlocul acelor românce care încă trăiesc într-un ritm patriarhal și în condiții medievale. Articolul nostru însă nu se referă în principal la evidența glorioasă a zăpăcirii femeii de condiție săracă în România, ci mai degrabă atacă ipocrizia care se manifestă în viața femeilor de condiție "intelectuală" și a celor care se bucură de o anumită bunăstare materială. Femeia intelectuală care are răgazul să reflecteze asupra situației proprii va observa cu siguranță că aceeași ordine patriarhală, sexistă, falocentrică pe care o observă în familiile sărace și lipsite de o educație avansată persistă și în familia ei. În primul rând, limbajul de toate zilele păstrează și întreține dihotomiile masculine (echivalat cu bun, curajos, valoros) și feminine (sinonim cu rău, laș, amenințător). Nu suntem în favoarea unei cenzuri de limbaj, ci a unei deconstrucții a multor dintre așa-zisele înțelepte zicale, transmise din generații, în care femeia e situată în permanent dezavantaj (în casa nu știu cui cîntă găina etc.).

Identitatea masculină nu e întotdeauna întrepridă, agresivă și curajoasă, așa cum o vrea societatea patriarhală. Și nici femeia nu e mereu supusă, plăcută, la locul ei, casnică sau profesoară. Un bărbat poate fi interesat în treburi domestice. Cunoaștem bărbați care curăță prin casă când sînt deprimați, contrazicînd teoria lui Bachelard din *Psihanaliza focului* care atribuia femeii curățitul casei (în plus muncă neretribuită) în baza speculației

că frecatul diverselor suprafețe i-ar produce o plăcere sexuală. Există deci bărbați care au plăceri "feminine". Și pe ei societatea patriarhală îi pedepsește, în primul rînd prin limbaj, numindu-i de pildă poponari. Identitatea masculină nu e un bloc compact, cum o vrea societatea noastră. Rasa, etnia și clasa socială sînt fundamentale în formarea unei identități.

Din nefericire uneori, imaginile proiectate de societate se impun cu adevărat ca mod de viață. De exemplu, imperialismul cultural american a pătruns pretutindeni în lume prin Hollywood și cine încearcă să schimbe ceva în bine într-o societate de tip liberal democrat, trebuie în mod necesar să deconstruiască icoanele mediei americane. Din această cultură a cărei propagandă a ajuns înfricoșător de departe, noi ne-am putea servi cu ce ne place, împrumutînd politica feminismului din momentul contemporan, pentru care autoarele acestui eseu sînt recunoscătoare Statelor Unite. Cum ne pricepem la arderea etapelor, putem sări repede peste fazele revoluționare ale feminismului francez și american. Femeile au, din punct de vedere legal, în România, independența economică, pe care Simone de Beauvoir, în *Al doilea sex*, o considera fundamentală pentru emanciparea politică și socială. Din păcate, însă, femeile nu sînt pe deplin conștiente de necesitatea feminismului. Antifeminismul care vine din partea femeilor în societățile nu de ajuns dezvoltate demonstrează în mod trist victoria deplină și definitivă a patriarhatului: femeile împotriva femeilor și împotriva propriilor lor interese.

Articolul nostru își propune să devină, pentru masculinitate, o sursă de neliniște, prin reinterpretarea diferenței sexuale.

Femeie/bărbat, în analiza noastră, reprezintă poziții discursive. Ne opunem oricărei omogenizări și sîntem conștiente că anumite concepte progresiste pot fi folosite în scopuri reacționare. De aceea, nu încercăm să rănim masculinitatea, ci să o salvăm, printr-o înțelegere mai generoasă. Propunem un feminism bun și pentru bărbați. Vrem să demolăm o scară de valori menținute arbitrar în mod mincinos. Virilitatea, de exemplu, nu e neapărat o virtute și nu e nici incompatibilă cu munca domestică. Femeia, în cuplul patriarhal, depune o muncă neretribuită, pe cînd se presupune că bărbatul deține o poziție avantajată, exersînd o muncă în afara căminului. În cazurile în care o femeie este angajată să facă menajul, sîntem întimpinate cu o nouă schemă: discriminare sexuală (femei), de clasă (săracă), uneori de rasă (țigancă, portugheză, mexicană).

REVOLUȚIA sexuală a feministelor din anii '60, deși s-a inspirat din Freud și Lacan, a trebuit să se îndrepte împotriva celor doi psihanalisti care nu au înțeles și nici nu s-au străduit să înțeleagă sexualitatea feminină. În era patriarhală, sexualitatea feminină trebuia cu tot dinadinsul controlată. În discursul public, ea apare ca permanentă amenințare. În SUA, revoluția sexuală a fost un produs al procesului de suburbanizare. În linii caricaturale, se poate spune că tehnicizarea căminului în suburbiile americane a determinat femeia casnică să se plictisească, să se drogheze și să se preocupe din ce în ce mai mult de sexualitate și de salariul bărbatului. Explicația disfuncției centrale a cuplului heterosexual a alunecat de la "frigiditatea femeii" la "perfor-

manța bărbatului." Femeile au fost în permanență definite sexual în funcție de ce face plăcere bărbaților, plăcerea lor fiind trecută cu vederea.

Ne propunem să stabilim statutul plăcerii într-un discurs politic și afirmăm că orice practică sexuală e liberatoare.

Scriem acest articol cu scopul de a desființa categoriile înguste care au definit pînă acum statutul social al femeii. Diferența de gen e încă văzută în mod exclusiv conflictual, ca opoziție, tratată ca fapt mai degrabă decît ca reprezentare. Nu vrem să ne împotmolim într-un singur domeniu al politicii, ci încercăm să menținem multe mingi în aer în același timp. Personalul este politic. (notă la subsol: slogan folosit pentru prima oară de Carol Hanisch în 1970). Orice se petrece în viața intimă este și de domeniul politicii, cu atît mai mult cu cît nu ne dăm seama de această politizare și persistăm în eroarea izolării intime.

Diferența, în general, nu e o parte constituantă a identității, cît efectul intrinsec al construcției acestei identități. Ca practică sexuală, lesbianismul a fost definit pe măsura "evoluției" sale. Lesbianismul a reprezentat semnalul magic al eliberării feminismului, locul utopic pe care nu toată lumea l-a putut atinge. Ceea ce e însă adevărat și pentru femeile cu tendință heterosexuală, ceea ce ele trebuie să învețe din lesbianism, este să înceteze a se mai detesta, jigni sau acuza una pe alta pentru erorile comise de cele mai multe ori de bărbați. Căci poziția dezavantajată a femeii nu poate rămîne permanentă. Răsturnarea ei se poate produce repede, o dată ce conștiința feministă se va pune în practică.

Identitatea în general nu trebuie definită ca esența unei persoane, ci ca



Cătălina Novac



Fevronia Novac

FEMINIST

un conglomerat de configurații și trăsături pe care subiectul le reinterpretează. Identitatea femeii/bărbatului este multiplă, construită, conflictuală. Pentru că facem parte dintr-o ordine socială, ni se atribuie sensuri pe care le purtam apoi ca reprezentind "identitatea" noastră. Cum identitatea nu se poate defini numai prin sex și gen (sexul fiind biologic și genul simbolic, cultural), ne propunem să ținem cont de toate influențele sociale conflictuale asupra subiectului. Întreprinderea noastră este revoluționară pentru că, stabilind identitatea ca un conglomerat de conflicte multiple în redefinire discursivă permanentă, permitem schimbarea identităților feminine și masculine, pentru a face dreptate subiectului feminin. Ne propunem să înlăturăm privilegiul ignoranței în legătură cu poziția dezavantajată a femeii în România anilor '90, cu violența indirectă pe care o trăiesc femeile în viața de toate zilele din pricina hărțuirii sexuale, a autorității și a ierarhiei masculine.

Întreprinderea noastră este mai dificilă decât pare, căci societatea patriarhală a marcat un teritoriu atât de dezavantajos pentru femeie, încât își poate clama victoria deplină în instanțele unde femeile înseși acționează împotriva intereselor proprii, devenind chiar mai sexiste decât bărbații. Femeile sunt învățate să adopte și să interiorizeze stereotipurile masculine ale feminității.

Pentru ca societatea patriarhală să mențină un sistem de schimb și substituție care să păstreze discursul masculin în limitele adevărului și normalității, femeile a trebuit, prin urmare, să fie definite ca isterice. Scriem acest articol pentru a obliga gândirea patriarhală de a privi femeia ca suficientă și eșă, căci a fi femeie nu e o boală. Sperăm că efortul nostru să încurajeze scriitoarele să deschidă un nou spațiu în limbaj, nevisat încă, un spațiu în care, în loc să se reducă una pe alta la tăcere, femeile să poată să se iubească și să se simtă bine împreună.

Puterea patriarhală este invizibilă, dar vizibilă sexistă, reprezentind o dinamică a vieții noastre cotidiene. Femeile nu pot avea drepturi egale cu bărbații, atâta timp cât aceștia creează semnificația egalității. E cunoscut că, la vîrsta adultă, femeile au învățat să se îngrijească de nevoile și sentimentele altora pe cînd bărbații au dezvoltat o dorință egoistă de autonomie, bazată pe modelul abstract al tatălui absent. De aceea, Phyllis Chesler e de părere că femeile trebuie să înceapă să se "salveze" pe ele însele și pe fiicele lor înainte să își salveze soții și fiii sau lumea întreagă.

O NOUĂ realitate socială poate apărea numai dintr-o nouă concepție culturală. De aceea proiectul nostru este revoluționar. Eforturile îndreptate numai către schimbarea instituțiilor sociale nu pot avea efecte funcționale dacă limbajul și metaforele culturale continuă să furnizeze o imagine relativ devalorizantă a femeii. Și invers, schimbările de mentalitate nu pot avea succes fără modificarea bazei instituționale a societății, care să sprijine și să întărească noile atitudini culturale. Nu doar sim-

pla evidența numerică obligă orice speculație teoretică asupra culturii să ia în considerare chestiunea femeii, ci mai ales incidența critică feminină asupra condițiilor de posibilitate a culturii. Cercetarea feminista este *pentru* femeii mai degrabă decât *despre* femeii.

În *Encore* (Paris: Seuil, 1975), Lacan postulează femeile ca celălalt necunoscut care îngăduie discursului bărbătesc să funcționeze. Această interpretare a excluderii femeilor din discurs nu e satisfăcătoare. Femeile sînt doar relativ reduse la tăcere; ele revin să vorbească în simptome. Funcția simptomatologică a femeii în universul bărbatului explică de ce femeile nu au fost reduse definitiv la tăcere ci le e îngăduit să murmure pe margini, să vorbească și să scrie ca manifestare a bolii cuiva. Așadar, scriitoarea trebuie să se constituie pe sine în relație cu o tradiție literară nu ca absență - ceea ce i-ar oferi o anume libertate de autodefinire - ci mai degrabă ca prezență distorsionată și trivializată. Această situație o conduce într-o serie de paradoxuri și contradicții care îi transformă scrisul în capcana propriei trădări. Scriitoarea ajunge să se găsească în situația precară și în poziția imposibilă din punct de vedere logic de a se exprima pe sine cu ajutorul instrumentului însuși care îi codifică oprirea: limbajul masculin și tradiția literară bărbătească.

PENTRU că puterea este ubicuă și nedreaptă din punct de vedere epistemologic, epistemologia și teoria au un rol prin urmare limitat în urmărirea, analizarea și constatarea relațiilor de putere. De aceea literatura, de cele mai multe ori, reușește mai mult decât teoria în articularea diverselor experiențe ale marginalilor care, din punct de vedere cultural, sînt reprezentați ca "femeii" sau diferiți "alții". Problema apare cînd teoria încearcă să aproprieze acest prerogativ estetic al "autenticității" pentru ea însăși: teoria va fi invariabil și întotdeauna intimidată de beletristică. De aceea e important ca scriitoarele să facă pași gigantici în exprimarea sentimentelor și nevoilor femeilor, în avantajul lor, și nu de pe teren masculin. E necesar să terminăm cu mistificări de genul "ce bine reprezintă nu știu ce scriitor psihologia feminină." Femeile trebuie să vină cu noua și veritabila reprezentare a acestei psihologii, din punctul lor de vedere, și nu în serviciul plăcerii bărbaților. Scriitoarele trebuie să meargă împotriva rigidității formulei literare unde femeia își găsește invariabil fericirea prin supunere sexuală și căsătorie. Pentru a face dreptate scriitoarelor în istoria literară, nu e suficient să încărcăm canonul cu tehnica lui "adaugă femeii și mestecă". Este necesar să citim cu atenție acele scriitoare în ale căror opere simțim cu adevărat subversiunea ordinii masculine. Încurajăm scriitoarele contemporane să își facă loc cu agresivitate în canonul bărbătesc. Astfel, sfîrșim acest articol cu următorul îndemn către scriitoare române în viață: Împotriviți-vă politicii misogine a culturii, exprimați-vă sentimentele și reprezentați-vă sexualitatea fără teamă de tabuuri culturale, dezlănțuiți-vă, despletiți-vă!

Cătălina și Fevronia Novac

constanța buzea



prolog

cine nu plînge nu are suflet
aștri sînt împrejurul celor ce plîng
picul în grotă crește coloana ca psalmul
din boltă-n boltă cade mereu suitor

psalm

numai Tu știi de ce mâinile mi le frîng
ochii ferindu-mi senini păcătoși de groază sufăr
ei m-au ademenit îmbătați de nimicuri
mai credincios auzul mai cu virtute țalpile
pipăind locul surpat mai agere degetele pe care
până acum n-am simțit că le am că există
s-au agățat de funioare de pir
cunoscut numai celor ce l-au surprins la lucru
cu evlavia florilor lui tari ca osul de iepure
palide împodobind mormintele celor uitați

psalm

Numai Tu știi unde se duc carnea și pielea
pline de linii și semne vinele nervii și ce e
acest miros căruia nu-i găsesc înțeles
pentru că nu-i pot sta cu nimic împotriva
nu cutez să lepăd durerea nici să calc legea
mă doare și Tu știi ce sînt aproape gata să spun
de la Tine totul venind pildă căință plîns de ușurare
iertarea cu tămăduire și capătul cum să Te-nvinui
nu eu aleg împovăreză-mă sarea topindu-se umblă
cu fluviul printre ghiulele de lână și înecați

psalm

de la un capăt la altul pe cale adună-mă
mintea mi-e plină de daruri fără durată
cuib cu ou nepăzit matcă doldora bărbătușul oarbe
cu sila îi pune în gură cleiosul fagure miere-n
sicrie de ceară ea înghite frumoasă și glasul
înmugurește de larve murmură cu alt duh din alt trup
laude pure uimită pe mirele ei ca pe nimeni altul
îl preamărește sub sfînt și umbros degetul Tău
înmulțindu-le lor fericirea mă lași să văd
fiarelor fără păcat le dai vlagă

psalm

nu cer Tu știi ce îmi e de folos nu râvnesc avînd
prisosul de care nu mă ating somnu-l amăn plină sunt
ca un corn al izvoarelor Tale locul meu găsit este
vremea gata să fie există și drumul pe care voi merge
matca mea-i vie în dinții trecerii sămînța prafului
îi caută porii fecundând oul orb rouă și vîsc
din care curînd mă voi naște ci nu acum Doamne vezi-o
arsă de sece se-aruncă-n fluviu îneacă fagurii
trupul i se amărăște și apa vestită-s degeaba
Tu știi și nu schimbi sorocul uneltelor Tale



**CRONICA
DRAMATICĂ**

de Marina
Constantinescu

Gaudeamus!

UN EVENIMENT al sfârșitului de stagiune a fost, indiscutabil, *Zilele teatrului*. Aniversarea a patruzeci de ani de funcționare a Studioului *Casandra*, scena care certifică de fapt întărcarea studenților, adică trecerea lor la profesioniști, a fost gândită și organizată impecabil, pe mai multe direcții, fiind o adevărată sărbătoare, un cadou presărat pe opt zile (23 iunie-1 iulie) oferit celor care fac teatru și deopotrivă, celor care îl iubesc. *Zilele teatrului* înseamnă de fapt, mai multe evenimente într-unul singur: *Gala absolvenților* (promoția '96-'97), *Zilele ușilor deschise*, *Gala amintirilor* (întâlnirea promoțiilor 1957-1997), decernarea titlului de *Doctor Honoris Causa* al Academiei de teatru și film din București domnului Liviu Ciulei, sesiunea de comunicări științifice *Shakespeare* de la Academia Română. Un program dens, cu multe momente de satisfacție profesională și cu întâlniri emoționante. Se cuvine de la început să mulțumim și să-i felicităm pe cei care au pus în mișcare acest mecanism și care au vegheat ca el să funcționeze ireproșabil: Valeriu Grama, directorul studioului *Casandra*, Ludmila Patlanjoglu și studenții săi teatrologi (Cristina Popescu și echipa pentru *Gala absolvenților*, Mirona Hărăbor și echipa pentru *Ușile deschise*). Este de remarcat felul în care a fost promoționat și mediatizat evenimentul, precum și modul de concepție și realizare a mapei *Zilelor teatrului*, nu doar o sistematizare a bogatului material informativ, ci un adevărat instrument de lucru, un document.

De ce n-am scris pînă acum? Am lăsat ca acest interval să fie trăit, consumat, să treacă euforia clipelor în care bucuria de a juca alungă orice alte gânduri. Cu alte cuvinte, am așteptat ca lucrurile să se așeze. Promoția de absolvenți '96-'97, în special de la actorie, este printre cele mai bune din ultima vreme: nume deja cunoscute în urma colaborărilor cu regizori importanți, la teatre profesioniste, personalități deja bine formate, distincte. Din patruzeci de absolvenți de la această secție, cincisprezece sînt foarte buni, cu o gamă largă de exprimare. M-am bucurat văzîndu-i în spectacole diferite, dar m-am gândit mereu ce-i așteaptă pe acești tineri actori? Ce oferte concrete vor avea? Cum își vor putea valorifica talentul? Foarte puțini directori de teatre au fost prezenți la *Gala*

absolvenților. Destule teatre își au schemele complete. Cei mai mulți dintre tineri rămîn prizonierii unei prejudecăți ce le poate afecta destinul actoricesc. Ei doresc să rămînă în București, să ducă, în cel mai bun caz, tăva, cum se spune, pe la un teatru sau altul, în loc să accepte oferta unui teatru din țară unde șansa de a face un rol important este mai mare. Să nu uităm că în ultimele stagiuni, cele mai bune spectacole au fost produse în țară, Bucureștiul înregistrînd excepții de la această nouă regulă. Nu știm cînd va începe reforma și în teatru și, mai ales, cum va arăta ea. Nu există încă legi care să permită adevăraților manageri să-și pună în aplicare un program viu și coerent cu oameni de care au nevoie. Deși teatrul a adus imense beneficii imaginii României, el este tratat în continuare nu ca ceva indispensabil vieții normale și civilizate a societății, ci ca un appendice. Pe 26 iulie, un gest uluitor al oficialităților ne alarmează și ne acutizează starea de neliniște. Consiliul local al Primăriei sectorului 2 al Capitalei a pus Theatrum Mundi condus de Ion Cocora în spatele grațiilor. Printr-o hotărîre abuzivă și încălcînd legea (nu s-a pronunțat o sentință definitivă de evacuare a teatrului, procesul fiind pe rol), mai marii și tarii de la Primăria sectorului 2 au curmat brutal, printr-un spectacol de prost gust, orice fel de activitate la Theatrum Mundi, umilindu-i pe cei care au realizat în această stagiune, de exemplu, un spectacol remarcabil, recunoscut ca atare de critica de specialitate, *Poate Eleonora...* de Gellu Naum, în regia lui Alexandru Tocilescu. "Disperarea noastră este cu atât mai mare cu cît acțiunea în forță a Primăriei sectorului 2 reprezintă un inimaginabil dispreț pentru cultură, pentru lege, pentru bun simț, cum și ură dusă la paroxism pentru un teatru care a reușit cu mari eforturi, chiar în stagiunea ce abia s-a încheiat, să realizeze, cu *Poate Eleonora...*, un spectacol eveniment", declară Ion Cocora într-un comunicat de presă, unul dintre directorii care angajase cîțiva absolvenți. Așadar, îngrijorarea pur teatrală, este dublată de fapte aberante, care nu mai țin de rațiuni estetice, ci de călcarea în picioare a culturii de către persoane care, e drept, nu prea au a face cu ea. Cum să o respecte, măcar?

Spectacolele de la *Casandra* în care i-am putut vedea pe absolvenți au fost numeroase și nu toate rotunde, din



Jacques sau supunerea și Viitorul e în ouă

punct de vedere regizoral. Ei au studiat la clasele profesorilor Ion Cojar, Gelu Colceag și Alexandru Repan (profesor asociat) de la secția actorie, Academia de teatru și film din București. Am văzut *Deșteptarea primăverii* de Frank Wedekind, pusă în scenă de Anca Colțeanu, anul IV regie, clasa profesoarei Cătălina Buzoianu, *Încurcă-i drace* după Goldoni, și *All improvviso* (clasa Repan), *Jacques sau supunerea și Viitorul e în ouă* de Eugen Ionescu, *A douăsprezecea noapte* de Shakespeare (clasa Colceag), *Azilul de noapte* de Maxim Gorki și *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale (clasa Cojar). Sigur că cele mai multe dintre aceste spectacole, atît de diferite, i-au ajutat pe actori oferindu-le roluri generoase. Altele, însă, discutabile ca gust (*Încurcă-i drace*) i-au determinat să plonjeze în zona facilului, a glumițelor ieftine, a superficialului. Ceea ce multora le este, și așa, la îndemină.

MATUR în abordarea rolurilor, cu evoluții scenice remarcabile, demonstrîndu-și în forță talentul, dar cu măsură și fără șarje, absolvă Vlad Zamfirescu, un Cațavencu plin de nuanțe care alimentează prin aparițiile sale energia spectacolului, Moritz în *Deșteptarea primăverii*. Colaborarea lui Vlad Zamfirescu cu Cătălina Buzoianu, care i-a adus și un *Premiu de debut* la *Gala Uniter* din 1996 pentru rolul din *Pelicanul* de Strindberg (Teatrul *Levant*) a fost benefică, trecîndu-l în rîndul profesioniștilor încă înainte de absolvire. Rolurile din *Gala absolvenților* nu au fost o surpriză, ci o bucurie, o dovadă în plus a vocației și seriozității sale. Așa cum spuneam, Vlad Zamfirescu nu este un caz izolat. Oana Tudor (și ea lansată de Cătălina Buzoianu), Antoaneta Zaharia, Andreea Bibiri, Ileana Olteanu, Bogdan Talașman (cuceritor în *Poetul din All improvviso* realizat de Sandu Mihai Gruia), Alina Berzunțeanu, Gheorghe Ifrim, Cristian Crețu, Marius Florea, Nadiana Sălăgean, Simona Mihaescu, Radu Zetu ne-au convins, ne-au încîntat, ne-au dat speranța că pot prelua ștafeta conștienți de valoarea profesorilor cu care

au lucrat în Academie, și, cărora sperăm să le poarte recunoștința cuvenită, conștienți de ce înseamnă această profesie făcută cu devotament și dragoste. Sperăm să întîlnim numele lor, cit de curînd, pe mari afișe.

În *Zilele ușilor deschise* am pășit în laboratorul facerii unui spectacol, vizionînd examenele de regie și actorie ale studenților. Am remarcat cu plăcere comunicarea solidă între tinerii regizori și actori în fragmente de spectacole ce aveau ca temă studiul relației dintre personaje, găsirea unor spații mai puțin convenționale. Răzvan Săvescu și Radu Nichifor (anul II regie, clasa Alexa -Visarion), Șerban Puiu (anul III, clasa Valeriu Moisescu), Dan Vasile, Andreea Vălean și Simona Voiculescu (Clasa Tudor Marăscu) ne-au dovedit o lectură fină și originală, o buna alegere a distribuției (punîndu-și în valoare colegii actori, uneori mult mai bine decît profesorii de la clasă), o bază culturală și, nu în ultimul rînd, pofta de a face teatru. Fragmentele din *Pescărușul*, *O noapte furtunoasă*, *Vițelul de aur* după Ilf și Petrov, *Locuitorii cavernelor* de William Saroyan, *Emigranții* de Mrozeck sau exploatarea unor texte inedite - *Chinezii* de Michael Frayne ne-au găzduit în spațiul studiului și al cercetării. Din păcate, entuziasmul scade, pînă la diluare, cînd vine vorba de studenții de la actorie, cu prea puține excepții. Deja manierism, deja rostire ininteligibilă. Alarmanță această situație, semnalată de mult, cu efecte vizibile în multe spectacole de astăzi. Inapetența culturală, superficialitatea, ignoranța bîntuie îngrijorător prin Academie. Poate noua grilă să schimbe ceva, pe ici, pe colo, prin punctele esențiale, să readucă școala la nivelul recunoscut și invocat mereu, de altădată. Astăzi, îi numeri pe degetele de la o mîna pe adevărații pedagogi, profesori-formatori.

ASCULTÎND citirea cataloagelor promoțiilor 1957-1997, numele absolvenților și al profesorilor lor, ascultînd amintirile pline de reverență față de Amza Pellea, Octavian Cotescu, Sanda Manu, Ion Cojar, Radu Penციulescu, David Esrig, Beate Fredanov, Valeriu Moisescu sau Moni Ghelerter, Marioara Voiculescu, Marietta Sadova, am refăcut mental momentele de extaz și de agonie ale Institutului - Academiei. Mari nume care au scris istoria teatrului românesc, plecînd de la Studioul *Casandra*. Aici, în pereți, pe scîndură, se vîd amprentele pașilor, șoaptelor, chinurilor începutului de drum. Aici răsună, an de an, de patruzeci de ani, *Gaudeamus* cîntat de generații întregi. Toată lumea iubeste *Casandra*. În această vară fierbinte însă, vocile tinere au chemat vocile măștrilor să li se alature, iar *Gaudeamus* să fie binecuvîntarea lor.



Azilul de noapte. Clasa Ion Cojar.
Nadiana Sălăgean și Vlad Zamfirescu



Deșteptarea primăverii - regia Anca Colțeanu,
Regie an IV. Vlad Zamfirescu și Alina Brezunțeanu

Imaginea familiei regale în cinematografie

IN LUNA mai 1997 Cinemateca a aniversat o sută de ani de la realizarea primelor imagini filmate în România. Cu acest prilej a fost programată o retrospectivă a documentarelor și jurnalelor de actualități din perioada 1897-1947, reunite în zece serii în ordine cronologică. Toate filmele retrospectivei, aproximativ 75, pot fi considerate astăzi documente prețioase ale unei istorii eludate, ori nu îndejuns studiate din România primei jumătăți de secol XX.

Nu ne propunem să facem analiza retrospectivei, ci doar să surprindem imaginea regilor români, a familiei regale în general, așa cum apare ea în filme: de la primele cadre realizate cu prilejul defilării din 10 mai 1897 (imaginea Paul Menu) și până la instantaneele de pe front din 1943 (imaginea Tr. Popescu-Tracicone). Între aceste două date se succed o mulțime de evenimente particulare sau oficiale, mondene sau de interes național la care prezența regelui, a unui reprezentant al său ori a familiei regale este immortalizată în film. Am putea spune că până în 1935 istoria documentarului românesc poate fi și o istorie a familiei regale a României.

Regele Carol I, spirit mindru și atras spre noutate a fost un deschizător de drum și în acest domeniu. Francezul Paul Menu surprinde câteva imagini cu regele defilând în fruntea armatei la 10 mai 1897. Acestea sunt primele imagini de film românesce. Totuși, dinaintea primului război mondial nu avem prea multe filme. După un hiatus de câțiva ani (care poate se va completa în urma unor cercetări atât în Arhiva Națională de Filme cât și în Arhiva franceză), mai avem filmul, unei aniversări de 10 mai, cea din 1912. De data aceasta, în fruntea armatei defilează regele Carol I și Principele moștenitor Ferdinand, iar în tribună apar regina Elisabeta, alături de principesa moștenitoare Maria și Principele Carol. Documentarele sunt ceva mai lungi, cadrele mai bine surprinse, uneori artistic: vizita familiei regale la Braila (1914), vizita familiei imperiale ruse (1914) sau prezentarea Peșului

prin grădinile căruia se plimbă Carol I cu Elisabeta. Regele Carol I este ușor stingherit de aparatul de filmat care-l arată mai puțin impunător decât s-a creat mitul. El pare mai degrabă un bunic hitru, poate puțin plictisit mai ales când este nevoit să defileze dar întotdeauna stăpîn pe sine și cu o afecțiune reținută pentru regina Elisabeta. Pe ea nu o deranjează aparatul de filmat, aproape că îl ignoră și de aceea apare într-o postură foarte firească, blîndă și romantică, dărînd regelui un trandafir.

Odată cu societatea se schimbă și cadrul din fața aparatului de filmat. Documentarele de război sunt serioase și uneori tragice. Figura regelui Ferdinand aflat pe front printre soldați, a reginei Maria în binecunoscutul costum de infirmieră impresionează astăzi prin inedit. După 1920, pacea readuce în imagini serbările - ale unirii Basarabiei (1920), ale Unirii (1929) - inaugurările festive: la Universitatea din Cluj (1920), la Palatul de Justiție din Ploiești (1925), la Mangalia (1929) - și vizitele oficiale: a reginei Maria în Statele Unite ale Americii (1926), a A.S.I. Hito Higasi Kuni la București (1924), a principelui moștenitor Carol la Atena cu prilejul căsătoriei sale (1921). Acestea sunt doar câteva din momentele immortalizate pe peliculă. Din toate la un loc se pot contura portretele.

Ca principe, Ferdinand este o figură nu prea remarcabilă, însă calitatea de rege îi conferă o ținută specifică ce denotă sensibilitate, fermitate și demnitate. Aproape întotdeauna este însoțit de regina Maria, sau de principele Carol.

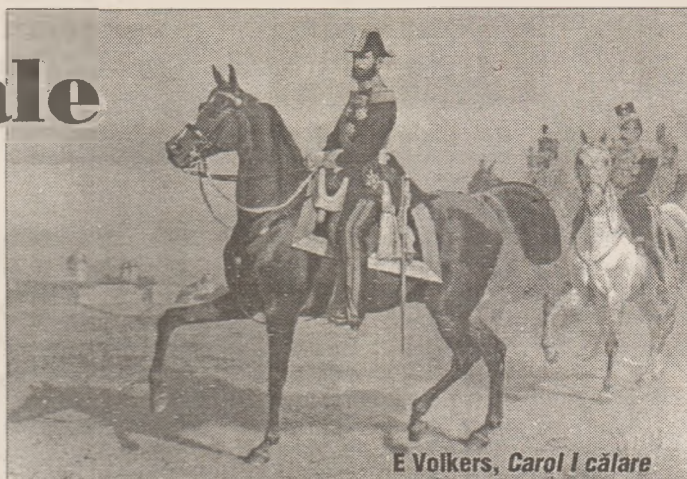
Alături de soțul său dar și mult timp după aceea, am putea spune că Regina Maria are cea mai lungă "viață cinematografică". Ea apare în multe documentare și jurnale de actualități începînd din 1912 pînă în 1930. Frumoasă și ușor frivolă, dar demnă, în tinerețe, apoi din ce în ce mai matură în anii războiului, îi place să pozeze și zîmbeste aparatului. Ea poate fi considerată o vedetă ce se impune firesc prin vioiciune, farmec și noblețe.

Singurul care-și schimbă radical atitudine

în fața aparatului de filmat pe parcursul anilor este Carol al II-lea. Ca tînăr principe îi place să fie filmat și în general privit, dar nu știe cum să se comporte: vrea să fie peste tot, ride ori se rușinează, e ușor complexat de înălțimea lui și are un aer de veșnic adolescent teribil (chiar pînă în 1921). Anii 1930-1940 înseamnă o altă etapă în istoria documentarului. Apare filmul sonor, se fac montaje artistice, iar filmele în care apare regele nu se rezumă la a surprinde un eveniment ci capătă o tentă propagandistică pronunțată. Ca rege, lui Carol al II-lea continuă să-i placă postura de actor și își creează deja rolul cu un mare rafinament: îi place fastul, schimbă o mulțime de uniforme și costume din ce în ce mai elegante și neapărat adaptate situației în care se află. Este impetuos în mișcări și plin de sine, merge tot timpul în frunte conștient că suita sa îl va urma fără ca pe el să-l intereseze acest lucru.

Între anii 1927-1930 apare în jurnalele de actualități și regina-mamă Elena. Nunta ei cu principele Carol în 1921, se desfășoară cu un fast deosebit la Atena (imagine N. Barbelian) însă principesa nu apare în film decît într-o secvență fugară alături de regina Maria. Mai apoi, în vremea regentei, ea este delicată și modestă, fără a avea aura regală a Mariei dar fiind, pe lîngă aceasta, o însoțitoare remarcabilă și extrem de firească în comportament a micului rege Mihai.

Ultimul dintre suveranii României surprinși pe pelicula cinematografică pînă în 1945 este regele Mihai. Mai întîi el este un copil de 3-4 ani care se joacă printre cei mari: primul film în care apare este documentarul expoziției de horticultură din parcul Carol (1924), (imaginea F. Vasilescu). Pînă în 1930, micul rege Mihai este extrem de dragălaș, cuminte și bucuros, însoțit totdeauna de mama sa, regina Elena, și de buni-



E Volkers, Carol I călare

ca sa, regina Maria. Jurnalele din 1930-1940 ni-l arată ca pe un adolescent cuminte, atent, deseori surprins ca elev, trist; se află întotdeauna în spatele regelui, tatălui său care-l ia cu sine în toate vizitele oficiale fără a avea aerul că știe de existența lui. În anii 1939-1940 pelicula surprinde (sau nu poate să ascundă) vizibila iritare a principelui față de spectacolul regal la care participă. Din momentul cînd devine rege în 1940, foarte tînăr fiind este aproape tot timpul însoțit de regina mamă Elena și stingher în fața marelui Antonescu. Ultima lui imagine de film (în cadrul acestei retrospective) este vizita pe front din 1943; la ceremonia din 23 august 1945 tribuna regală este goală pentru că regele se afla deja în greva.

Aceste portrete sunt desprinse în special din jurnalele de actualități realizate sub egida Oficiului Național de Cinematografie. Pe lîngă acestea există și documentarele comandate special și care au ca subiecte momente din viața și domnia lui Carol I (1933), funeraliile regilor Carol I, Ferdinand și ale reginei Maria (1914, 1927, 1938), inaugurarea drumului Sebeș-Rîșnov (1935).

Referitor la subiectul nostru, din retrospectiva oferită de Cinemateca Română în mai 1997 lipsesc cîteva pelicule remarcabile pentru istoria perioadei: filmul Încoronării de la Alba Iulia 1922 sau serbările Jamboreei Naționale. Un gest, o atitudine poate dezvălui un personaj, cel regal în cazul nostru; iar filmul poartă amprenta epocii în care a fost realizat fiind totodată și instrumentul de propagandă cel mai modern.

Carmen Tănăsioiu

MUZICĂ

La Patras, în Grecia,

Un posibil Forum sud-est european al muzicii și al cooperării

NIMIC nu poate înlesni buna conlucrare dintre oameni, dintre organismele societății civile decît, în primul rînd, cunoașterea reciprocă a celor ce doresc să pornească la drum, împreună. Nimic mai firesc în această privință decît inițierea și continuarea unor demersuri nemijlocite, de la nivelul cercurilor profesionale direct interesate; și aceasta în afara eventualelor impulsuri orientate de la nivel central, guvernamental. Tocmai acest lucru intenționează să împlinească grupul de inițiativă al primului Forum Muzical Interbalcanic, organism profesional multinațional ce a luat ființă la Patras, în Grecia, în nord-vestul Peloponezului, la sfîrșitul lunii iulie. Trebuie să o recunoaștem, sufletul reuniunii noastre a fost compozitorul Vassilis Riziotis, din Atena, o inteligență activă mobilizatoare; i s-au alăturat Georgi Mintchev, directorul artistic al Radiodifuziunii din Sofia, precum și Dragisa Savic, de la Belgrad, un spirit exuberant, scăpărilor, cu o dinamică a relațiilor directe ce contrazice numărul anilor dar confirmă experiența unei vieți dedicate muzicii. Au participat, de asemenea, muzicieni și factori de răspundere din Albania, Cipru, Turcia, precum și din țara noastră. Mă refer la Maria Băscă, membru al secretariatului formațiilor muzicale ale Radiodifuziunii bucureștene, și compozitorul Ioan Dobrinescu, membru al redacțiilor

de muzică de cameră și simfonică ale aceleiași instituții. Din partea mea personal dar și din partea Uniunii Criticilor Muzicali din România, am prezentat oportunitățile organizării anuale a unui festival muzical al țărilor din zonă, în fiecare an în alt centru de cultură, de asemenea realizarea unei orchestre de tineri muzicieni, cu stagii de pregătire asigurate de mari personalități ale baghetei, cu turnee de concerte estivale. S-a evocat utilitatea realizării unei bănci comune de date, atît de utile cunoașterii reciproce a datelor vieții muzicale dintr-o țară sau din alta. Am evocat cu bucurie faptul că principala bogăție a României zilelor noastre o reprezintă tineretul muzical și sistemul adiacent de învățămînt artistic. Și tocmai în acest sens, a fost reținută, în final, ideea conlucrării pe direcția organizării unor acțiuni comune de stimulare a apropierei și conlucrării dintre tinerii muzicieni din zonă. Iar doamna Eleni Sergi, din Cipru, a susținut și a obținut înscrierea în proiectul final a deciziei privind organizarea unei conferințe interbalcanice privind problemele actuale ale învățămîntului muzical. De asemenea, profesorul Dimitrije Golemovic, de la Academia de Muzică din Belgrad, a avut ideea salutară a convocării unei întâlniri a etnomuzicologilor din zona sud-est europeană. Utile și chiar percutante, determinate de cunoașterea profundă și îndelungată a realităților muzicale din

zonă, au apărut și demersurile criticului muzical Georgos Leotsakos, un aprig publicist în domeniu. Profesorul Theodore Antoniou, președintele Uniunii Compozitorilor din Grecia, a etalat - pe de altă parte - o redutabilă experiență managerială, experiență atît de utilă inițiativelor în domeniul culturii, experiențe probate și în luările de cuvînt, în propunerile compozitorului Michalis Christodoulidis, din Cipru, în cele ale prof. Ozer Sezgin, din Istanbul. În mod indiscutabil, gazdele au asigurat nu numai un excelent cadru organizatoric, susținut la nivelul importantelor reuniuni internaționale, dar au știut să definească și un climat propice unei apropieri sufletești între oamenii de muzică ce nici nu bănuiau, cu săptămîni în urmă, unii de existența celorlalți. Mă gândesc la disponibilitățile atît de largi ale comunicării, disponibilități pe care le probează compozitorul Ilias Andriopoulos, directorul artistic al Festivalului Internațional de la Patras, principala gazdă a întâlnirilor noastre intru muzică. În mod cert, dimensiunea spirituală a Forum-ului a fost constituită. Urmează să observăm dacă aceste temeuri, dacă bunele intenții generos etalate, pot fructifica realități și particularități, limitări dar și deschideri ce aparțin fiecărui loc, fiecărei comunități. Iar România, pe de o parte, și Grecia, pe de alta, oferă disponibilități aparte, dar aflate în direcții cu totul diferite,

privind susținerea actului artistic. Am în vedere disponibilități materiale certe în cazul gazdelor noastre, dar, pe de altă parte, o structură a învățămîntului muzical, o structură, o dezvoltare a instituțiilor de cultură muzicală, la noi, structură pe care o poate invidia orice muzician din spațiul sud-est european. Or, Forum-ul de la Patras a încercat să identifice căile de apropiere a acestor două extreme. Să sperăm că, măcar în parte, se va reuși. Căci cunoașterea și apropierea ucid suspiciunea, neîncrederea, izolarea. Inițiativă și bune intenții au existat. Au existat, cu mai bine de jumătate de secol în urmă, atît în domeniul politic cît și în cel economic. Este suficient să evocăm doar cîteva personalități în domeniu, personalități devenite istorice, cum au fost Nicolae Titulescu, dar și mari oameni ai Eladei moderne, precum Eleftherios Venizelos sau Alexandros Papanastasiou. În mod indiscutabil, muzica poate da o dimensiune spirituală acestor relații. Mă gândesc la relații ale căror începuturi, în zonă, pot fi situate în zorii erei creștine, atunci cînd Sfîntul Andrei, venerat aici, la Patras, stabilea primele contacte ale misiunii sale apostolice în teritoriile de la nord de Dunăre. Sunt considerații ce măresc dimensiunea în timp a strădaniilor actuale. Le conferă o firească legitimitate.

Dumitru Avakian



PREPELEAC

de Constantin
Toiu

MATERIAL DE VARĂ

DOMNUL Sache, marele jurist, (prieten în junete cu regele Carol al doilea, după cum s-a mai spus) s-a amuzat de întâmplarea de rîndul trecut, - cu *septima de la Ghergani*, fiind un excelent jucător de belotă. Și, mai ales, un vechi admirator al autorului *tratatului*, - cum zice dinsul, - *liberi să tragem cu pușca*. Uneori domnia sa maltratează cuvintele; dar și așa, merge...

Cititor pasionat al revistei, în vara asta caniculară, îmi spuse mai deunăzi, à la Caragiale: "Dar de ce, monșer, nu dădeți și voi așa, un *material de vară*?... Spre a se mai distra cititorii, aflați în vacanțe. Pentru aceasta îmi puse la dispoziție celebrul manual de mai jos, atrăgîndu-mi lua-rea aminte că domnul Lancelot *nu era ala din lac*,... să nu greșesc cumva. Deci, nu era vorba de *Cavalerul Mesei rotunde* de la 1168, îndrăgostit de regina Guenièvre, ci de alăalt, din sec. 17, de *Dom Claude Lancelot*, care a scris *Gramatica sa celebră de la Port-Royal*, plus *Gramatica generală*.

I-am adus mulțumirile cuvenite. Cu analfabetismul nostru de azi (ori *semi*) e bine venită în prezent orișice pedanterie, numai carte să știm.

Am tradus cu respect manualul. Iată-l, în forma lui cit mai îngrijită: și cu iertăciuni în caz de neglijențe...

*Adevăratul cod al belotei
(- după domnul Lancelot -)*

Motto I

"Un capo (un învins, kaput) nu-și poate viri la cutie adversarul"

Motto II

"Indicațiile se adresează nebunilor ce s-ar apuca de belotă", - presupunere personală a copistului.

Motto III

"Pe cit cu puțință, judecata trebuie să fie rapidă, iar execuția promptă".

Extras

Instrucțiuni speciale:

1) Se vor împărți la început cîte șase cărți, apoi cîte două, pînă la zece, sau opt, după cum se joacă, în doi sau în patru.

2) Dacă anunțul, terță, cuartă, e pronunțat după ce adversarul a bătut prima carte, el va fi nul, "dans l'esprit du motto II", (adică te-ai ars, gură cască! în traducere vulgară, n.n.)

3) Anunțul superior îți promovează și anunțurile celelalte, inferioare adversarului.

4) Dacă se pasează, iar ultimul, după cele două ture, fixează o cu-

loare, poți lansa cu "sans" ori cu "tout".

5) Dacă, după o levată, un jucător greșește și bate cartea crezînd că e primul, poate să ia cartea aruncată pe masă, dar coechipierul său (la jocul în patru) nu are voie să joace cartea arătată. (Aici, de obicei, boule, idio-tule! n.n.)

9) "J'arrête". Musai trebuie să iei levata asupra căreia te-ai decis să te oprești. Dacă greșești calculul, pierzi partida. Dacă "arrête"-ul îl face cel care a licitat, el este obligat să joace pînă la capăt, - să realizeze punctele.

7) "Contre", - "Sur-contre". Poți să spui "contre" la orice culoare... La "contre" punctele celui care anunță, se dublează. La "sur-contre", se împătesc. Dacă realizezi punctele, le iei și pe ale adversarului, la valoarea lor normală. Dacă pierzi, îți cedezi punctele, fie dublate, fie înmulțite cu patru. În caz de egalitate, punctele se socotesc la valoarea lor normală, iar cazul se tratează conform regulii știute.

8) Anunțul se arată după ce fiecare jucător a bătut prima carte, *și nu înainte* ca levata să fie luată de pe masă. Unii pretind că anunțul e valabil chiar dacă el nu a fost arătat. E o greșeală. Este neapărat necesar ca beneficiarul să-și arate anunțul, întrucît el se poate înșela, nu de alta (dacă nu trișează direct, n.n.).

Penalități:

Dacă faci *maldone*, sau declari anunțul înainte de rînd, sau dacă joci anapoda și îți pisezi adversarul cu: cine face cartea, care-i atout-ul, cine e primul etc. - zece puncte amendă.

Cine trișează e pus cu capul pe butuc și decapitat cu una din spadele nobiliare, - *Jus Gladis*, - păstrate cu grijă la o adresă secretă. Excepțiile sunt numeroase și complicate, în spiritul critic și individualist, apusean. Ele alcătuiesc un capitol aparte, rămînînd deschis oricărei interpretări a logicii formale.

O dispoziție finală tipărită cu cele mai mărunte litere și care ar putea să fie tradusă astfel: *Cine joacă pe bani*, va fi dat afară din clubul respectiv, dacă în țara sau ținutul cutare există vreunul... *Nix!* am văzut aici pe margine scris cu roșu.

Manual cumpărat de la anticaria-tul de pe malul Senei, spre Luvru, de la binecunoscutul DOMN JULES. Precizare aparținînd, clar, domnului Sache.

Ocean

Cu microfonul printre cititori (IV)

Reporter: Și zici că te cheamă Victor?

Victor: Victor.

Rep: Cîți ani ai? Știi tu cînd te-ai născut?

Vic: Știu. La 22 decembrie 1989, la orele 6 p.m. Ce înseamnă p.m., nene?

Rep: Ascultă, dacă îmi mai spui o dată nene, îți tai limba.

Vic: "Limba noastră e o comoară." Știi poezia asta? Cel ce a scris-o, a murit după aceea.

Rep: Victoraș, stai binișor pe scaun. Așa. Respiră: unu-doi, unu-doi. Bine. Eu fac o anchetă. Întreb lumea de pe stradă cu un anumit scop.

Vic: Mă întrebi și pe mine? Hai atunci în stradă! Noi jucăm fotbal, dar numai pe trotuar. Odată, Mircea a tras un șut și mingea a zburat peste zid pînă la casa aceea. A spart fereastra. Ne-a fost o frică!

Rep: Că va pune cineva să plățiți?

Vic: Nu locuiește nimeni într-însa. E goală.

Rep: Atunci, de ce v-a fost frică? De duhuri rele? De stafii?

Vic: Da, de stafii. Asta a fost casa securității. Mircea spune că în pivniță mai sînt oase din acelea pierdute de cei închiși, cum le zice?

Rep: Prizonieri sau deținuți.

Vic: Cică vine cîte una noaptea și își caută ba un picior ba o mîină, ba cîte o coastă. Ne-a fost frică. Ție, nu

ți-ar fi fost frică?

Rep: Și încă cum! Ascultă, Victor, tu ești băiat inteligent și ai citit foarte multe cărți folositoare. Tu ești premiantul școlii. Am să-ți arăt o fotografie. Uite! Spune-mi ce vezi!

Vic: Un moș cu mustăți. Seamănă cu bunicul Ilonei. Ba chiar cred că el e.

Rep: Și cum ți se pare? E un om bun? Crezi că ți-ar face vreun rău, dacă l-ai întîlni?

Vic: Cred că este un om... un om foarte bun. Este un împărat? N-are coroană. Cine e?

Rep: Ăsta e Stalin, cel mai mare călău din istoria lumii.

Vic: Știu. Am auzit. Îi pune pe scaunul electric și paf! dădea drumul la curent. Dar guvernatorul pe un bandit l-a iertat. Degeaba au pus ei scaunul. Mama a plîns cînd a văzut filmul. A fost Stalin guvernatorul Americii? Ce înseamnă călău? În dicționarul pentru școlari n-am găsit cuvîntul.

Rep: Spune-mi, Victor, ai auzit de comuniști?

Vic: Comuniști? Nu. Ba da. Am citit în cartea de istorie a lui Puiu. Ei veneau din Turcia și erau săraci cînd veneau. Și s-au ocupat cu fumăritul. Strîngeau bani de la oameni și cine nu dădea, era pus la afumat. Aveau niște căciuli caraghioase.

Rep: Ăștia sînt alții. N-ai citit bine.

Vic: Ba, am citit. Stăteau mai mult la mănăstiri, de aceea, cînd a ajuns rege, Cuza Vodă a desființat mănăstirile și i-a alungat. Dar nu i-a alungat pe toți.

Rep: Nu, Victoraș, comuniștii sînt altceva.

Vic: Știu, dar nu pot să spun.

Rep: Comuniștii au fost alungați de la putere în ziua cînd te-ai născut tu.

Vic: Ți-am spus: N-au fost toți alungați.

Rep: Ai dreptate. Cunoști tu pe cineva?

Vic: Da. Mă pedepsești, dacă îți spun? Cunosco pe tata. Cînd se ceartă, mama îi zice: "Mai taci cu balivernele tale, comunistule!"

Paul Miron

EDITURA UNIVERS

**VÁCLAV HAVEL
VIATA ÎN ADEVĂR**

Colecția: *SAGITTARIUS*

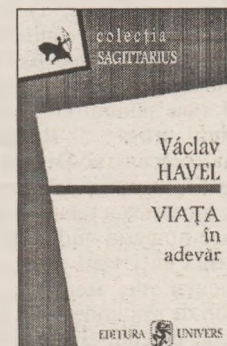
Traducere și postfață:

JEAN GROSU

Prefață: ANDREI PLEȘU

„La sfîrșitul acestui al doilea mileniu după Christos, lumea noastră, și mai cu seamă Europa, se află la o răspîntie crucială: de multă vreme n-au fost atîtea motive de speranță că totul se va sfîrși cu bine și, în același timp, atîtea motive de teamă că, dacă lucrurile vor căpăta o întorsătură nedorită, totul se va transforma într-o catastrofă definitivă.” (VÁCLAV HAVEL)

200 pag., 18.500 lei.
ISBN 973-34-0463-2



Acest titlu se poate comanda la:
Editura Univers, Piața Presei Libere nr. 1, București • 79739
Tel. (401) 222.66.29; 617.55.25



Metafizica SF

JACQUES SADOUL mărturisește că și-a scris *Istoria* scientofictională ca pe o "istorie de dragoste". Copil fiind, citise *Metalopolis*, apărut în 1941 în săptămânalul *Robinson*. "Dacă-mi aduc bine aminte, era descris un oraș metalic fabulos, populat de roboți". Recitindu-l la maturitate, și-a dat seama că "nu exista nici vreun oraș metalic, nici cel mai neînsemnat robot... Tânăra mea minte, după aceea, a imaginat episoadele cele mai extraordinare".

Într-adevăr, acesta e rostul basmului modern, populat de



Jacques Sadoul, *Istoria SF-ului modern* (1911-1984). Traducere de Silvia Colfescu. Editie, postfață și addenda de Ștefan Ghidoveanu. Ed. Vremea, 1997. 605 p. Lei 39.000

invenții științifice în loc de zmei și zâne: stimularea "simțului miraculosului", vestitul *sense of wonder* - recrearea de către cititor, "ca într-un vis cu ochii deschiși, a minunilor pe care i-a fost dat să le citească". Recunosc aici experiența trăită inclusiv de mine: la vârsta descoperirilor de școală primară, când se reține subiectul cărții și nicidecum numele autorului, am dat peste povestea unei lumi cu animale preistorice - în America de Sud, un platou cu dinozauri, pterodactili etc. Imaginația rătașă fericită, explorând tărâmurile luxuriante, cu fapuri fabuloase și totuși adevărate. Abia peste câteva decenii am regăsit celebra *Lume pierdută* de Sir Arthur Conan Doyle (*The Lost World*, 1912), o capodoperă a genului. Recitită azi, chiar și numai din dor de copilărie, haloul miraculos dispăre, desigur.

Nu e unica situație în care o carte de critică pare infinit mai "bună" decât materialul care a stat la baza scrierii sale. Cu siguranță există o categorie de cititori SF - unii de-a dreptul "drogați"; îi respect, dar n-aș avea răbdare să fac parte dintre ei. În schimb, am citit pe nerăsuflă această *Istorie* a genului, cu mici rezumate ale celor mai importante scrieri, cu "idei-forță" și chei ale fiecărei perioade SF (*Întemeierea*, 1911-1925 - cu Wells, Poe, Jules Verne...; *Cristalizarea*, 1926-1933, cu Hugo Gernsback...; *Mutația*,

1934-1938, cu H.P. Lovecraft, Catherine L. Moore...; *Apogeul* (1939-1949) - perioada în care *homo triumphant*, slujit de mașinile prietene și de știința fidelă, își imaginează că va cucerii universul; *Proliferarea*, 1950-1957 - când "prezicerile" încep să devină realitate...; *Recesiunea*, 1958-1965, când problemele de stil și compoziție încep să treacă în prim-plan; *Reînvierea*, 1966-1972, cu *heroic fantasy*; *Regresul*, 1973-1984 - continuarea liniilor *hard science* și *heroic fantasy*, cu Frank Herbert, Asimov, Clarke, Williamson...)

Puse în valoare de Jacques Sadoul, perlele genului își dezvăluie rostul. Dincolo de precizarea realizărilor tehnice, care azi nu mai miră pe nimeni, sau de prefigurarea acțiunilor noastre asupra viitorului, cu care lumea a început a se obișnui, valoarea capodoperelor SF, prezentate în nuce, stă în miezul lor metafizic. De altfel, printre autori se numără și Kurt Vonnegut, Jorge Luis Borges ("Datorez descoperirea Uqbar-ului conjuncției dintre o oglindă și o enciclopedie..."), Adolfo Bioy Casares, George Orwell, Karel Capek, Stanislaw Lem. (Sigur, fanii sunt tentați de a vedea izvoarele literaturii SF în *Biblie*, *Epopoeia lui Gilgamesh* ori dialogul *Icaromenip* al lui Lucian din Samosata...).

O addenda de Ștefan Ghidoveanu, cu principalii autori SF de după 1984, cu deținătorii premiilor Hugo, Nebula, Apollo, *Grand Prix de L'Imaginaire*, o trecere în revistă a lucrărilor de referință din *science-fiction*-ul românesc (la loc de cinste, echivalentele teoretice *Anticipația românească* de Mircea Opriță, Ed. Dacia 1994, *Vârsta de aur a anticipației românești* de Ion Hobana, Ed. Tineretului, 1969 și *Timpul este umbra noastră*, Ed. Dacia, 1991, de Cornel Robu; între autori, pe lângă vestiții "precursori" Felix Aderca sau Oscar Lemnaru, multe nume cunoscute - ca Ovid S. Crohmălniceanu, Dorrel Dorian, Mihai Grănescu, Victor Kernbach, Mircea Opriță, Cristian Tudor Popescu ș.a.) completează în mod util informația cititorului. Bibliografia destul de bogată demonstrează cât de mulți teoreticieni și-au ales drept domeniu de analiză literatura SF.

Ca în universul-bibliotecă al lui Borges, ce oare nu se adăpostește sub acoperișul fantastic? "Istoria amănunțită a viitorului, autobiografiile arhanghelilor... interpolările fiecărei cărți în toate cărțile".

"Agresiv cu înluminuri"

ALTĂ "istorie de dragoste" (declarată printr-un *Bilet de dragoste pentru cititorii români*) este antologia de poezie Andrei Codrescu, în traducerea Ioanei Ieronim: "Am

avut norocul miraculos, acordat puținilor călători, să mă pot întoarce acasă. Puțini din cei care au pașit prin oglinda malefică a secolului nostru și-au mai aflat drumul înapoi". Din dragoste pentru Sibiu, de unde a plecat peste Atlantic în 1966, din rememorarea lumii copilăriei (care a dat naștere amplului poem autobiografic *Fără nimic de pus în oală*), din dorul de metafizică și meditație ("Când eram mic și sărac de n-aveam ce pune în blid/ gândeam foarte mult la Dumnezeu") a prins contur *Candoarea străină*. Farfuriile-decor, cu însemne magice, lutul păstrând în ridurile lui, precum discurile, glasuri de olari, răsete de copii, personajele apărând și dispărând fantomatic pe sub porțile săsești, ploile și noroaiele timpului ("eram toți olari ai minții și roteam roata/ cârnii noastre înfloritoare într-un gol înghețat de ideologie") s-au păstrat în poezie ca într-un potir al Graalului. (Ioana Ieronim, care a scris și ea, tot după 1989, o carte de versuri pe tema dispărutei Transilvanii săsești, s-a simțit desigur atrasă de acest spirit afin, transpunându-l simplu dar elegant.)

"Măștile" purtate de-a lungul timpului de Andrei Codrescu sunt date pe rând la o parte, lăsând cititorul să caute, ca într-un roman polițist,



Andrei Codrescu, *Alien Candor/Candoare străină*. Poeme alese 1970-1996. Selecție și traducere de Ioana Ieronim. Editura Fundației Culturale Române, 1997. 337 p. F.p.

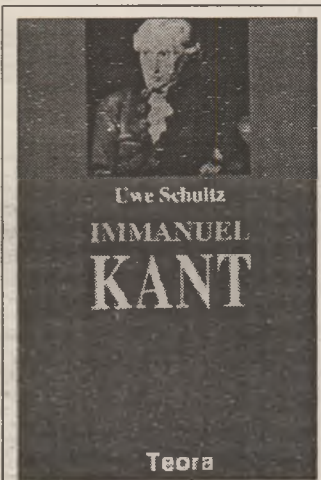
adevăratul chip al celui care i-a scris "biletul de dragoste". De la începuturile românești, la cele scrise în americana abia învățată - cu ochii țintă la marile modele ale anilor '70 -, până la poezia-spectacol, sau aceea adoptând "un ton de mânie trează", versurile lui Andrei Codrescu poartă diferite măști (à la Pessoa), dar rămân mereu recognoscibile. Chiar sub semnături diferite,

ale celor patru poeți imaginari Julio Hernandez, Peter Boone, Alice Henderson-Codrescu, Calvin Boone, învestiți cu "jumătăți de viață independente" poate fi descifrat stilul pe care l-aș numi, după o reușită sintagmă din traducerea Ioanei Ieronim, "agresiv cu înluminuri". Încă de la început, "fluierașul, de os" al lui Andrei Codrescu a fost de fapt din metal: "camerica e sănătoasă. eu sunt sănătos/ în trupul lui christ./ căderea metalului fluid îmi clădește/ sufletul sferic./ eu sunt primul la rând./ trupul mi-a fost așternut/ pe masa de cupru./ mi l-au bătut subțire ca pe o folie/ pentru captarea profețiilor./ șase orificii mi-au sfredelit în corp./ pan deține acum/ marketingul noului instrument..." (*Punctul esențial*) Chiar sub semnătura feminină (numele l-a împrumutat de la soția sa), tăișul cu înluminuri spintecă "pacea din mintea unui rechin": "vreau să ating ceva senzațional/ cum ar fi mintea rechinului. becurile/ albe ale foamei mișcându-se/ direct spre dinți" (*ZZZZZ...*)

Într-un poem din volumul *San Francisco*, Andrei Codrescu afirma profetic: "soarta e nevoie de traducere". Căutarea de sine, ca în basmul iubirii dintre soare și lună, a dat naștere unui interregnum extrem de prielnic fanteziei: "Vorbesc două limbi. Pe una din ele am învățat-o în transă, fără motiv, în foarte scurt timp, stând călare, cu iluminări, între revolte mute... Într-un fel, cele două limbi sunt ziua și noaptea pentru uzul meu privat" (*Bilingv*). Soarta a făcut ca soarele de la miezul nopții sau luna din albul zilelor sale să lumineze la fel de puternic.

Rămânem pe Kant

SINTAGMA de mai sus nu e în primul rând un calambur. "Să-l urmărim. Putem trăi cu el... Ethosul său e tocmai ethosul cotidianului și al fiecărei clipe. Nu trebuie să îl admirăm ca pe ceva străin" - spunea, apropiat de zilele noastre, Karl Jaspers despre filozoful numit de Goethe "fără îndoială cel mai bun... care a pătruns cel mai adânc în cultura noastră". Desigur, la data la care autorul lui *Faust* rostea aceste cuvinte, destinul universal al operei lui Kant nu se împlinise încă. Totuși, de-ar fi și numai să enumerăm superlativalele cărturarilor (Hamann, Herder, Schiller, Schelling, Schopenhauer, Grillparzer, Humboldt, Nietzsche etc.),



Uwe Schultz, *Immanuel Kant*. Traducere din germană de Vasile V. Poenaru. Editura Teora, 1997. 176 p. F.p.

lucru de mirare când e vorba de confrăți, și tot ar fi suficient locul pe care titanul din Königsberg îl ocupă în gândirea universală.

Marcat în biografie de spiritul religios și cazon al capitalei Prusiei Orientale (pare magie - K-ul de la Kant l-au purtat toate denumirile ulterioare ale Königsbergului, fie că a fost vorba de Kronstadt ori Kaliningrad), cu studii de teologie, matematică, științe ale naturii la Collegium Fridericianum și Universitate, Kant a cunoscut și a interpretat lumea fără a părăsi vreodată orașul natal. Venerat ca profesor și filozof abia la maturitate (de fapt, primul său salariu l-a primit după 50 de ani, chiar și acela fiind doar de ajutor de bibliotecar) el fusese totuși "intuit" de magistru săi ori personalități ca Amalie Keyserling (care a desenat primul portret al lui Kant, la 29 de ani). Monografia lui Uwe Schultz propune un model al devenirii spectaculoase. Aparenta monotonie a existenței kantiene e contrabalansată de aventura cunoașterii, de tenacitatea studiului neîntrerupt. Existența modestă, uneori mizeră de "meditator particular" e infirmată strălucitor de lucrările sale, de lupta academică pentru cucerirea succesivă a titlurilor universitare și pedagogice. S-au păstrat scrisori adresate lui Kant, cu o admirație mergând până la umilință, de ministrul imperial al culturii, de nobili dispuși la mecenat. Sfârșitul său lumesc s-a transformat, prin amploarea ceremoniilor, într-un doliu cu adevărat național.

Cine mai știe azi de Prusia orientală? O statistică recentă abia mai găsește câțiva vorbitori de germană în orașul lui Kant (și al lui Herder). Orașul s-a schimbat de câteva ori deasupra mormântului marelui filozof. Reamenajat la 1880, cu ocazia centenarului *Criticii rațiunii pure* (din care veghează "cerul înstelat deasupra mea, legea morală în mine"), mormântul a fost profanat în 1950. Ce să fi căutat în el "oamenii noi"? Oare ceea ce le lipsea, rațiunea?

Cărți primite la redacție

♦ Václav Havel, *Viața în adevăr*. Traducere și postfață de Jean Grosu. Prefață de Andrei Pleșu. Ed. Univers, 1997. 198 p. Lei 18.500.
♦ Ernesto Sábato, *Abbadón Exterminatorul*. Tra-

ducere și prefață de Dărie Novăceanu. Ed. Univers, 1997. 383 p. Lei 26.000.

♦ Raymond Queneau, *Florile albastre*. Traducere, prefață și note de Val. Pănaiteanu. 199 p. Lei 15.000.

Un austriac la București

Prin "subconștientul" Europei

CALĂTORIA tânărului jurnalist austriac Rüdiger Wischenbart prin "subconștientul Europei", lumea pe care și-o închipuise umbros-inexplicabilă încă din copilărie, ar putea fi înscrisă, din punctul de vedere al unui român, în șirul numeroaselor mărturii adunate sub titlul generic "Călători străini prin Țările Române". Este, în fond, încă un argument privind "imaginea românilor în spațiul de limbă germană" care justifică punctul de vedere sintetizat de Klaus Heitmann.*

"Clasificarea" ar fi însă doar parțial valabilă, itinerariul iscoditorului vienez străbătând cu aceeași curiozitate programatică Ungaria, România, Bulgaria, Turcia, țările care au alcătuit nu demult Iugoslavia. Programatică, deoarece autorul și-a propus de la bun început cercetarea din mers a definirii "naționalului", "specificului", a tot ce provoacă diferențierea sau asemănarea popoarelor și a grupurilor etnice care-i ies în cale. O radiografie a celebrului "butoi cu pulbere", am spune, dacă subiectivitatea "călătorului" nu ar da cărții valoare de roman aluvionar (cu acumulări ale "drumului"), sociologic, etnografic ori politologic.

*) Klaus Heitmann, *Imaginea românilor în spațiul de limbă germană*. În românește de Dumitru Hâncu. Editura Univers, 1995.

În același timp, autorul nu e un "spontan". El a pregătit călătoria nu numai prin alegerea deloc întâmplătoare a traseului, ci și prin consultarea a (cum se vede dintr-o amplă bibliografie) numeroase izvoare istorice, cărți de referință, monumente și clădiri de seamă, sonor rezonant din punct de vedere istoric; ba chiar și prin cercetarea celor mai răspândite mituri, legende, snoave.

Itinerariul românesc, cel mai amplu descris, începe cu Maramureșul (mai mult satul Hoteni), continuă cu nordul Moldovei, evocă unele localități din Bucovina (azi ucrainiană), coboară spre Galați, Brăila, București și se termină cu Giurgiu.

Considerându-se aproape în mod emfatic "un european" (pornit în aventură!), Rüdiger Wischenbart judecă uneori "de sus", necruțator, mentalitățile locale, așa-zicând îngust naționale, face eforturi să găsească mai ales ceea ce le unește și le ridică la puterea "general-umanului", "europenismului".

Am ales pentru "România literară" fragmente din plimbarea tânărului austriac prin București - spre norocul său, a fost însoțit de "ghizi" străluciți precum Catrinel Pleșu, Neagu Djuvara, Mihai Oroveanu, care i-au oferit trasee cultural-artistice și de rezonanță istorică, informații despre drama sistematizării ceașiste, cărți de istorie și antropologie românească.

În carte sunt uneori ironizate aproape deopotrivă mărturiile centrului istoric și "ctitoriile epocii de aur" ale Bucureștilor. Iar izvoarele scrise sunt consultate uneori în grabă și dintr-un punct de vedere programatic. Însă chiar și o lentilă ușor deformată poate fi utilă pentru corectarea imaginii, dacă "priviții" știu să reacționeze european.

Interesantă rămâne "expediția în subconștientul Europei" mai ales pentru reliefaarea legăturilor, asemănarilor și nu diferențelor din lumea parcursă: gesturi omenesti simple dar fundamentale și convingătoare, la înțelegerea oricui, aici bariere lingvistice ale autorului neîmpiedicându-l să "înțeleagă", să "observe", să "comunece". Atitudinea lui Wischenbart depășește în asemenea cazuri vizualul imediat - cel constând din hoteluri insalubre, drumuri aproape impracticabile, mulțimea cerșetorilor, teama de a nu i se fura bagajele din autoturism.

"Psihologia practică", funcția religioasă și subconștientul, arhetipurile exprimând un inconștient "colectiv", care reprezintă stratificarea experiențelor milenare ale umanității (satul - ca fond comun ce determină la oameni judecăți de valoare în contact cu naturalul), granițele și vămile - devenite elemente de trecere iar nu de separație, umanismul unificator al celor mai luminați intelectuali - toate acestea pot fi văzute în "urmele lui Canetti" ca în mici oglinzi de apă presărate de-a-lungul unui drum în curs de transformare.

CEA mai mare obsesie a orașului e credința colectivă că în spatele fiecărei semnificații stau ascunse nebănuite realități. Mai bine zis, nici nu e credință, ci siguranță absolută, împărtășită de toți. Nimic din ce se află la vedere nu poate fi numit realitate. Firește, cu cât înaintea dezvăluirilor, cu atât mai rău se încercă oamenii, până ajung să se împecdice, urmărind firele, chiar de sforile pe care le întinseră ei înșiși. Dar atunci mai are străinul grăbit, doar în trecere pe aceste străzi, ceva de văzut? Sau obsesia tainei e la rândul ei o rafinată strategie pentru a ține ascuns ce e evident?

Întâlnirea cu îndrumătorul meu prin labirint părea să confirme acest mod de înțelegere a complicatei situații. Citisem zile întregi o carte despre *Țările Române între Orient și Occident*, al cărei autor, pasionat de detalii, povești, documente, rapoarte diplomatice și vechi descrieri de călătorie, sprijinindu-se pe statistici și povestiri, reconstruia istoria României. Anii de la 1800, la care făcea referire cartea, au însemnat, pentru toate lumile întregii de la marginile Europei, prologul unui timp al transformărilor revoluționare care mai durează și astăzi. Aventura în care se prinseseră protagoniștii era răspândirea modernității în întreaga lume. Se povestea despre un corn al abundenței cu fructe devenite autonome înainte ca zeii care îl aduseseră în lume să bănuiască măcar ce se întâmpla.

Cartea din care citeam se referea la partea românească a acestei istorii. Din ea am aflat despre teatrul francez din Iași, în ea am găsit cifre referitoare la numărul oilor mănate de ciobani peste Carpați și am descoperit propoziția pe care mi-a spus-o și repetat-o mai târziu chiar autorul:

"Europenii, mai ales francezii, nu mai știu demult ce prestigiu au avut cândva în aceste ținuturi".

Adaugă naratorul:
- Uimitor cât de mult se păstrează el încă.

Asupra cărții imi atrăseseră atenția prieteni bucureșteni. La mai mult de un an după aceea mi s-a dat numărul de telefon al lui Neagu Djuvara. Doar el, nimeni altcineva, ar fi capabil să-mi povestească totul despre București. N-am înțeles prea bine numele, însă am avut încredere în sfat. Amabilul domn mi-a propus să ne întâlnim în fața muzeului

din fostul Palat. Galeria mare, spunea, mai e încă închisă. Dar într-o sală alăturată ar fi de văzut niște tablouri interesante [...]

- Tablourile provin din locuințele unor activiști comuniști sus-puși, spunea Neagu Djuvara.

Nu toți aveau mizerabilul gust al conducătorului lor. Iar expoziția pentru care fuseseră eliberate două mici încăperi din spatele schelelor o vizitau mai mulți decât mă așteptasem.

După alungarea, în fine, a dictatorului, bunul gust ieșise din nou la iveală. Multe lucruri fuseseră ca îngroapate. Tablourile, de pildă, se găseau în depozite, ascunse, sau, furate fiind, în casele unor profitori; altele se mai găseau încă în casele pentru care fuseseră achiziționate cu o generație sau două în urmă. Doar că aceste colecții erau frecventate de foarte puțini. Geamurile se murdăreau, totul decădea, chiar și numai pentru că în acest fel privirile trecătorilor puteau fi îndepărtate de case.

Insulele lecturii și ale culturii emfactice, al căror mit înflorise în socialism, erau atoluri. Nu dădeau regula. Era o cultură țeapănă, în poziție de apărare, nu îndeajuns de mlădioasă pentru împlinirea de sine.

Ar fi prefăcătorie să sărbătorești dintr-odată, în gura mare, acest surrogat de burghezie încărunită în sărăcie pentru a o opune comerțului și kitsch-ului "de la noi". Rămăsese însă, cu toate acestea, o artă vrăjită a contradicției, ca un tremur ușor.

- Știi, eu eram împotriva regimului din cauza prostului gust, mi-a spus odată prietena care mă sfătuisese să citesc cartea lui Neagu Djuvara.

N-am vrut să iau de bună asemenea explicație.

Între timp am înțeles. Cred că era adevărată, valabilă pentru mulți. Erau gesturile unei asigurări necesare, chiar dacă faptele cărora le corespundeau astfel de fraze trebuiau întâi inventate, de fiecare dată.[...]

ISTORIA distrugerii vechiului București e îndeobște descrisă ca o legendară luptă între forțele binelui și ale răului; poate și pentru că faptele ironizează jignitor această versiune. Nenorocirea a început pe 4 martie 1977, la cutremurul care a zguduit orașul, amintind locuitorilor șubrezenia existenței. Conducătorul și si-

nistra-i soție au simțit, în treacăt, aripa morții. S-au prăbușit clădiri. La înălțurarea dărâmaturilor, printre ruine n-au apărut doar valută și bijuterii străine, ci și numeroase semne ale unei intimități "burgheze". În schimb, clădirile modeste din cea mai veche parte a orașului rămăseseră în bună parte neatinse. Se spune că abia această privilegiată i-a dat soției dictatorului ideea fatală a unui oraș pe de-a-ntregul înnoit.

Planurile centrului s-au făcut haotic. Cea mai mare parte a dezastrului s-a datorat uneltirilor personale și intrigilor politice din cercul restrâns de favoriți.

Noul șantier creștea înghițind banii poporului și viața unor duzini de muncitori. Odată cu întinderea operei de distrugere creștea și faima cumplită a dictatorului.

Apoi, când după bucuria Crăciunului 1989, iubitorii vechiului București, plurilingvii, împătimiții amintirilor au început iarăși a hoinări prin oraș, au făcut-o cu nesiguranță. Nimic nu putea să-i surprindă. Cunoșteau dimensiunile distrugerii poate mai bine chiar ca demolatorii.

Doar că nimeni nu voia să audă mărturia tristeții lor.

[...] Am fost în repetate rânduri atras de cartierele cu vile din București, mai întâi condus de prieteni care mi-au deschis ochii asupra istoriei lor, apoi singur, fără însoțitori. La început priveam doar gropile care se căscău pe străzi înaintea mea. Mai târziu am trecut la fațadele ale căror plăcuțe de tablă arătau schimbătoarea destinație a clădirilor. Unele - încă mărturie a stăpânirii organizației de partid. Tablelor scrise le preferam însă inscripțiile pictate pe geam, precum "Florărie" sau "Vulcanizare". Între table și sticlă își făcuseră acum loc firme de mucava sau de lemn pe care scria "BAR". Grotele indicate de asemenea firme aveau toate în comun întunecimea. Obișnuit să privesc prin vitrinele magazinelor opulent luminate, a trebuit să mă adaptez pentru a distinge contururi, identificând nepăsătorii proprietari din spatele teighelelor.

Străzile nu fuseseră încă peste tot luminate, nici cârpite și larg deschise pietonillor. În crăpături, ondulări, păreau a se ascunde taine. Lumina soarelui cădea filtrată de verde frunziș.

Chiar și în timpul zilei acoperișurile rămăneau în umbroasă penumbră. Dar nici aceste zone crepusculare nu fuseseră ocolite de semnele schimbării. Multor case le era dată jos stucatura scorjită. Noii proprietari pusese să fie zugrăvite în alb orbitor fațadele unor vile deosebit de mondene. În unele grădini din fața caselor, iarba fusese proaspăt tunsă, iar tufele primiseră îndubitabil formă de mână unui gradinar. Pe acoperișuri se înmulțeau, albe, antenele-satelit, menite a prinde toate undele venite din cer și a le transmite mai departe în grote. Pe un acoperiș sub care nu puteau locui mai mult de doi proprietari am numărat până la șase antene.

Când planul străzilor și al parcurilor presărate între ele mi-a devenit - în mare - treptat familiar, privirea mea zăbovind mai mult asupra detaliilor, mi-a sărit în ochi împărțirea blocurilor și a grupurilor de case după o scară ierarhică lin gradată. Orașul acesta părea la prima vedere risipit și dezordonat, aglomerându-se pe mari întinderi de dealuri domoale, de parcă ar fi putut fi mărit la nesfârșit. Însă nici două case nu erau de același rang. Prea era exagerat repertoriul detaliilor, elementele ornamentale și gradațiile de mărime și bogăție, așa încât trecătorul cunoscător de coduri își dădea seama de clasa și preferințele posesorului inițial și ale constructorului; de creșterea bunăstării pentru moment exprimată în anexe, prelungiri, un balcon, o verandă în plus, o friză de stucatură deasupra unei porți sau chiar și numai o streșină de tablă galvanizată deasupra intrării. La fel de vizibile erau însă și cazurile de sărăcire. Geamuri sparte neînlocuite la o anexă construită anul trecut, iarba izbucnind neoprită printre țambre nevopsite de garduri, ori, semn al unei deja înaintate decăderi, o poartă atârând deschisă în balansare, o casă unde numai etajul mai e locuit. Acum, îndată după căderea lui Ceaușescu, orașul a fost din nou cuprins de mișcare, sensibilele cartiere au reacționat - în măsura în care nu căzuseră pradă buldozerelor - din nou prin obișnuitele modificări.

CEI CARE îndrăgesc vechiul București - însoțitorii mei, ca și numeroșii cronicari ai distrugerii orașelor din sud-estul Europei - au în comun plurilingvismul, do-

rul de amintire, lecturile aparent interminabile și o profundă cunoaștere a sensurilor și istoriilor depozitate printre vile părăginite și grădini sălbatice, invizibile ochiului străin. Ei trăiesc într-un oraș de nume ascunse, aduse la viață doar prin poveștile lor, până ce izbutesc să reînvie topografia unei lumi aproape tănuite a spiritelor bune.

M-au condus pe străzi, rostind numele caselor.

Aici a trăit Nicolae Iorga. Istoricul are parte de multă cinstire.

Aici locuiește Mircea Dinescu, disidentul

Dincolo - Gabriel Liiceanu, supraviețuitorul memoriei și trecutului.

Casele pomenite se află cu puțin în afara centrului (altfel ar fi fost demolate demult). Sunt vile în stilul ezitant al perioadei interbelice românești, pe jumătate citadin-europene, cu mici coloane și capiteluri, pe jumătate de influență orientală, cu acoperișuri plate, fațade netede, simple, cu verande deschise, în care ploaia poate să bată, sub care totuși găsești adăpost. Case mirosind a cultivare, a viață chibzuită, care nu iese la iveală decât unde nu se subînțelege.[...]

În puținele străzi vechi rămase trăiesc, în afară de oamenii cărora clădirile le-au fost probabil repartizate de la spațiul locativ, armate de duhuri. Fapturi invizibile, forme pure. Amintiri din copilărie devenite autonome, care au părăsit casele pruncilor deveniți adulți, fără a se strecura afară din mințile lor.

Mihai Oroveanu, directorul Muzeului de Artă, se lasă călăuzit de acest duh în timp ce mă duce cu mașina printre străzile tinereții sale. Vorbește despre datele demolărilor ca despre date de întâlniri. Odată era cât pe-acți să fie arestat, pe când fotografia o casă sortită demolării. În minte a strâns un vast protocol pentru viitorul proces împotriva vinovaților de distrugerea lumii sale.

Visul despre viața urbană trăiește din ce în ce mai mult numai în amintire.

Visul are însă contur în timp. E vorba de anii interbelici.

În toate discuțiile am auzit că "acelea erau adevăratele vremuri".

N-au durat nici măcar două decenii.

Amintirile supraviețuitorilor, ca și primele ziare și reviste aparute după căderea dictatorului - tipărite pe hârtie ieftină, cu cerneală proastă care înneagra degetele - păstrasera mereu fâșia îngustă a acestui trecut bun.

Eroii trecutului timp de aur locuiseră în vilele care-mi fuseseră arătate.

Romanele lui Mircea Eliade descriu asemenea case, viața lor, rafinamentul. Era epoca în care Emil Cioran a coborât din Sibiul aflat între munți spre a se consacra la București filozofiei.

Epoca în care Eugen Ionescu ironiza laudăroșii, nesfârșitele lor discursuri de cafeenea.

Vremea când Victor Brauner picta ca un artist parizian.

Iar Lenin, Benito Mussolini, Sigmund Freud, Charlie Chaplin, Greta Garbo, Paul Valéry erau adorați sau repudiați.

(Dar nimeni nu știa pe atunci în București de americanii din Parisul anilor '30, nimeni nu înțelegea cât de lipsit de șanse era acest oraș, cât de "provincial" - cum i s-ar fi zis în cafenelele de lângă Sena, la Kufürstendamm sau într-un bar de pe Broadway. Cât despre sculptorul Constantin Brâncuși, născut la Hobița, la poalele Carpaților, însă devenit celebru la Paris, el era considerat un Herostrat din Africa).

În București se afla centrul lumii spirituale. Așa declarau cei prinși de aceste zboruri spre înălțimi, care porneau ca vrăjiți dinspre București spre exterior.

Așa vor să vadă lucrurile și pasionații de astăzi.

Dar n-a fost în realitate istoria mult mai urâtă?

- Aici arată ca într-un bazar algerian! se inflacă Neagu Djuvara cam teatral, trecând pe lângă Lipskani.

Lipskani și carele lor cu boi s-au numărat printre pionierii negustorilor care, de-a-lungul unor veacuri turbulente, au menținut, până la începutul modernității, schimbul comercial dintre Constantinople și Europa. După căderea lui Ceaușescu, viața înguste străzi a revenit repede la vânzoleala obișnuită. Doar că acum majoritatea magazinelor era aprovizionată de polonezi. Iar negustorii nu mai ofereau baloturi de pânzeturi și stoffe, ci casetofoane coreene și taiwaneze, casete video, detergenți vestici, bere ungurească și țigări de la Istanbul.

În general, Capitala devenise din nou "balcanică" - așa cum nu mai fusese demult. Piața Unirii, cu perspectivele aiurite și gesturile stupide ale unei supratemporale, betonizate grandorii, era, pe micile spații verzi, asediată de țigări cu plozi la sân sau prin fuste, cerșind de la trecători. Alți cerșetori ocupau colțurile de stradă. Babe schiopătau prin curțile bisericilor. Negustori ambulanți preluaseră aprovizionarea cu ace de cusut, gumă de mestecat, țigări vândute cu bucata, în timp ce reparatorii de brichete din spatele unor stative rahitice păreau posturi de pază atente la pachete de cremene, sticlute de gaz și benzină, șurubelnițe uleioase și clești fini. Între ei zburăteau un fel de curieri deghițați în vânzători de lozuri.

Nimic nu era garantat, nimic nu era sigur. Și, mai ales, nimic nu era organizat să dureze. Nimeni nu știa încotro apuca istoria.

Haosul exteriorizat, insistent arătat, putea fi doar semnul unei prudențe în așteptare. "Balcanicul", așadar dezordine, impenetrabilitatea, labirintul (îndeobște denunțat ca misterios, viclean, cu jeg sub unghii) fusese, pe de o parte, dintotdeauna expresia sărăciei lucii. Pe de alta însă, sub inscenarea vânzolelii se ascundea strategia celui inferior față de o îndepărtat superioară, intangibilă, nemiloasă și adesea crudă stăpânire.

Tăind prin centru, Neagu Djuvara m-a condus la Universitate. Aveam de gând să prânzim acolo la cantină - se dădeau sarmale cu mamaliga. În ciuda vacanței de vară, clienți erau mulți. Restaurantul ieftin fusese ocupat de bătrâni. Cei mai mulți păreau să se cunoască între ei.

În timp ce mâncam, Neagu Djuvara mi-a povestit una-alta din viața sa; așa cum era de așteptat, semăna cu un roman.

Se născuse în 1916 la Petrograd, înaintea revoluției din octombrie. La răsturnarea regimului, în 1917, mama fugise cu băiatul de un an, fiul mai mare și o dădăcă, luând ultimul tren care mai reușise să părăsească orașul. Tatăl se trăgea din minoritatea valahă de la granița dintre Albania și Macedonia. Portretul boierului valah pe care l-am văzut pe coperta cărții lui Djuvara atârna, ca ultimă piesă a galeriei de strămoși, deasupra patului din garsoniera sa.

Al doilea război mondial l-a mânat pe Djuvara, ofițer al armatei române, mai întâi în Transilvania, apoi la Odesa și în cele din urmă în Portugalia, în chip de curjer. Ziua de 23 august 1944, cu prăbușirea dictatorului Antonescu, aliatul lui Hitler, l-a găsit diplomat la Stockholm. Mama i-a scris, sfătuindu-l stăruitor să nu se întoarcă la București. Așa că a plecat în exil la Paris și a devenit cetățean francez. Mai târziu, când coloniile Franței și-au dobândit independența, a concurat pe un post de consilier în probleme externe al guvernului din Nigeria. Astfel a rămas în Africa șaptesprezece ani.

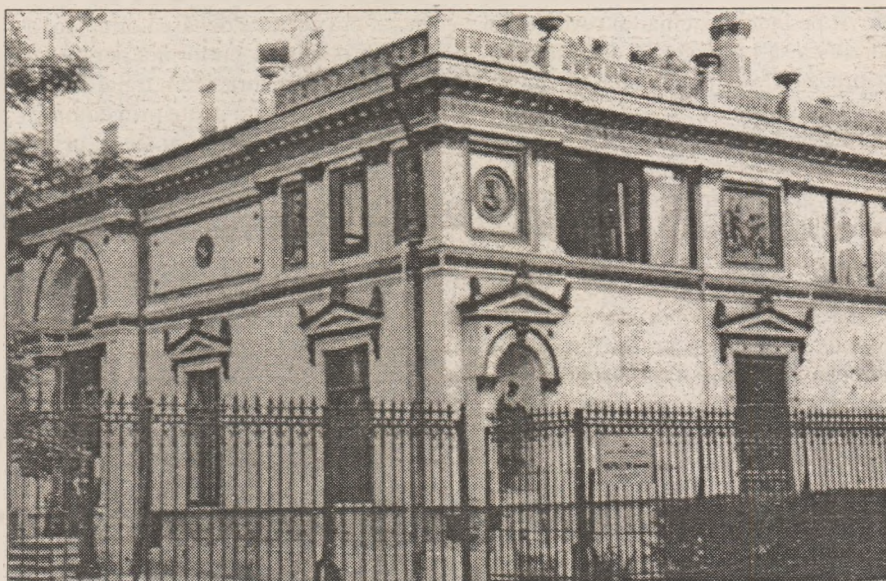
După căderea lui Ceaușescu, întors pentru prima oară în București, a hotărât să se stabilească acolo, să-și reia cetățenia română.

Prezentare și traducere de Ana Stanca Tăbărași

Fragmente din volumul *Frica lui Canetti*, în curs de apariție la Ed. Univers



Hanul lui Manuc



Casa lui Theodor Aman



Calea Victoriei



Casa Scriitorilor

GRAFFITI

Lui Antoni Tapies

Sunt atâtea lucruri care încep și se sfârșesc asemeni unui joc, presupun că ți-a făcut plăcere să găsești desenul lângă al tău, ai crezut că-i o întâmplare ori un moft și doar a doua oară ți-ai dat seama că-i ceva intenționat și atunci l-ai privit pe îndelete, chiar ai revenit mai târziu ca să-l mai vezi o dată, luându-ți precauțiile dintotdeauna: strada într-un moment de singurătate, nici o dubiță prin apropiere, să te apropii fără să-ți pese și să nu privești niciodată aceste graffiti din față, ci de pe celălalt trotuar sau în diagonală, prefacându-te interesat de vitrina de alături, îndepărtându-te imediat.

Propriul tău joc începuse din plictiseală, în realitate nu era un protest împotriva stării de fapt din oraș, stângerea care se suna, amenințatoarea interdicție de a lipi afișe sau de a scrie pe ziduri. Te distra pur și simplu să faci desene cu creta colorată (nu-ți plăcea termenul graffiti, ținea prea mult de critica de artă), să vii să le vezi din când în când și, cu puțin noroc, să asisti la sosirea camionului municipal și la injuriile inutile ale funcționarilor în timp ce ștergeau desenele. Nu-i interesa că nu erau desene politice, interdicția includea totul, iar dacă un copil ar fi îndrăznit să deseneze o casă sau un câine, desenul i-ar fi fost șters cu aceleași insulte și amenințări. Deja nu se mai știa în oraș de care parte se afla frica și poate tocmai de aceea te amuzai stăpânindu-ți-o pe a ta, căutând îndelung locul și ora potrivite desenelor tale.

Nu riscaseși niciodată pentru că știai să alegi bine iar până la sosirea camioanelor de curățenie exista pentru tine un spațiu limpede în care aproape că încăpea speranța. Privindu-ți desenul de departe, puteai vedea oamenii care aruncau în trecere o privire, firește că nimeni nu se oprea și totuși îl priveau cu toții, uneori o rapidă compoziție abstractă în două culori, profilul unei păsări ori două siluete înlănțuite. O singură dată ai scris o frază, cu creta neagră: *Și pe mine mă doare*. N-a rezistat nici două ore și de astă dată poliția însăși a făcut-o să

dispară. Ai continuat apoi să faci numai desene.

Când celălalt a apărut alături de al tău, ți s-a făcut aproape frică, pericolul se dubla dintr-odată, ca și tine cineva îndrăznește să-și bată joc de închi-soare sau poate de ceva cu mult mai rău iar acel altcineva era, culmea, o femeie. Tu însuși nu puteai s-o dovedești, era ceva ce depășea orice dovadă: un contur, o preferință pentru culorile calde, o aură. Cum trăiai singur, ți-ai imaginat asta poate prin compensație. Ai admirat-o, te-ai temut pentru ea, ai sperat că s-a întâmplat doar o singură dată, dar te-ai trădat aproape când ea a început din nou să deseneze lângă un alt desen de-al tău, o poftă de râs, o dorință nebună de a rămâne acolo, tintuit locului, de parcă polițiștii ar fi fost orbi sau idioți.

OLTĂ perioadă începu, trăiai un timp secret, mai frumos și mai amenințător. Neglijându-ți serviciul, ieșeai în orice clipă sperând s-o surprinzi, ai ales pentru desenele tale acele străzi pe care le puteai parcurge într-un singur și rapid itinerar și reveneai oricând, în zori, pe înserat sau când era noapte adâncă. A fost o vreme a insuportabilei contradicții, decepția descoperirii unui nou desen de-al ei alături de un altul de-al tău iar apoi strada goală, fără să descoperi nimic, simțind strada din ce în ce mai goală. Într-o seară i-ai văzut primul ei desen singur, îl făcuse cu creta roșie și albastră pe ușa unui garaj, folosind lemnul ros de carii și capetele cuielor. Era ea, mai mult ca oricând, linia, culorile, dar ai mai simțit că desenul exprima o cerere sau o întrebare, un mod de a te chema. Ai revenit în zori după ce patrulăle s-au mai împrăștiat și ai desenat rapid pe restul ușii un peisaj marin cu vele și diguri; ai fi zis că-i un joc de linii la întâmplare, dar ea avea să știe cum să-l privească. Abia ai scăpat în seara aceea de doi polițiști, acasă ai băut un gin după altul și i-ai spus tot ce-ți trecea prin cap, ca într-un alt desen sonor și un alt port cu vele, ți-ai imaginat-o brunetă și tăcută, i-ai ales buze și sâni și ai iubit-o un pic.

Aproape îndată ți s-a năzărit că ea

urma să caute un răspuns și avea să revină la desenul ei așa cum reveneai tu acum la ale tale și deși riscai din ce în ce mai mult după atentatele din piață, ai îndrăznit să te apropii de garaj, să dai o raită prin zonă, să ceri câteva beri la cafeneaua din colț. Era absurd, pentru că ea n-avea să se oprească privindu-ți desenul și oricare din numeroasele femei ce treceau pe acolo putea fi ea. În zorii zilei următoare ai ales un zid mare și gri și ai desenat un triunghi alb înconjurat de pete asemeni frunzelor de stejar; din aceeași cafenea din colț puteai vedea zidul (curățaseră deja ușa garajului și o patrulă revenea, din ce în ce mai furioasă), pe înserat te-ai îndepărtat puțin, alegând însă diferite unghiuri din care puteai să privești, deplasându-te dintr-un loc într-altul, cumpărând fleacuri din prăvălii spre a nu atrage prea mult atenția. Era deja noapte când ai auzit sirena și proiectoarele ți-au orbit ochii. Era o îmbulzeală confuză lângă zid, ai alergat fără să te mai gândești și numai întâmplarea te-a mai putut salva: o mașină care dădea colțul a frânat când a văzut dubița poliției, te-ai adăpostit în spatele ei și ai văzut lupta, părul negru tras de mâini înmănușate, loviturile de picioare și tipetele, niște pantaloni albaștri întrezăriți abia, înainte de a fi luată și azvârlită în mașină.

Mult mai târziu (era oribil să tremuri în halul asta, era îngrozitor să te gândești că asta se întâmpla din cauza desenului tău de pe zidul mare și gri), te-ai amestecat cu ceilalți oameni și ai reușit să vezi o schiță în albastru, liniile acelea portocalii care puteau fi numele sau gura ei, ea acolo în acel desen trunchiat pe care polițiștii îl mângălisera înainte de a o ridica pe sus; rămânea suficient ca să-nțelegi că dorește să răspundă triunghiului tău cu o altă figură, un cerc sau o spirală, o formă plină și frumoasă, ceva ca un da sau un întotdeauna sau un acum.

Știai prea bine, aveai destul timp pentru a-ți imagina în detaliu ce se întâmpla la poliție; în oraș totul se afla treptat, oamenii erau la curent cu destinul prizonierilor și dacă îi mai vedeau uneori, ar fi preferat de fapt să nu-i mai vadă, ci să se piardă ase-



meni majorității oamenilor, estompându-se în tăcerea asta pe care nimeni nu îndrăznește s-o spargă. Știai prea bine, în seara asta ginul nu te va mai ajuta decât să-ți muști mâinile, să calci în picioare creta colorată înainte de a te lăsa pradă plânsului și beției.

Da, dar zilele treceau și deja nu mai știai să trăiești altfel. Plecai din nou de la servicii spre a hoinări pe străzi și a privi în grabă zidurile și porțile pe care tu și cu ea desenaserăți. Totul curat, totul clar; nici măcar o floare desenată cu inocența unui școlar care fură o cretă în clasă și nu rezistă plăcerii de a o întrebuința. Dar n-ai putut rezista și după o lună te-ai trezit în zori și ai revenit pe strada garajului. Nici o patrulă, zidurile toate curate; o pisică te-a privit prudentă dintr-o poartă când ți-ai scos cretele și-n același loc în care ea desenase ai umplut lemnul cu un tipăt verde și o vâlvătaie roșie de recunoștință și iubire. Desenul întreg l-ai conturat cu un oval care era deopotrivă gura ta și a ei și a speranței. Pașii din colț te-au făcut să alergi fără zgomot spre un teanc de cutii goale; un bețiv pe două cărări s-a apropiat fredonând, a vrut să-i dea un picior pisicii și a căzut cu fața în sus în dreptul desenului. Te-ai îndepărtat ușor, ceva mai liniștit însă, iar răsăritul soarelui te-a găsit dormind cum nu mai dormiseși de mult timp.

CIAR în dimineața aceasta l-ai privit de departe: nu-l șterseseră încă. Ai revenit la prânz: incredibil aproape, dar desenul era tot acolo. Agitația din suburbii (ascultaseși știrile) îndepărtase patrulăle urbane de traseul lor obișnuit; când se înnopta, te-ai întors să-l vezi așa cum îl văzuse atâtea lume de-a lungul zilei. Ai așteptat până la trei dimineața ca să revii, strada era pustie și întunecată. Ai observat de departe celălalt desen, numai tu puteai să-l distingi, atât de mic, acolo sus, în stânga desenului tău. Te-ai apropiat simțind ceva care era sete și oroare totodată și ai văzut ovalul portocaliu și petele violete de unde părea să răsară o față tumefiată, un ochi atârând, o gură zdrobită în pumni. Știu, știi prea bine, dar ce altceva aș fi putut să-ți desenez? Ce mesaj ar mai fi avut sens acum? Trebuia într-un fel să-mi iau rămas bun și să te rog să continui. Ceva trebuia să-ți las înainte de a mă întoarce în adăpostul meu unde nu mai există nici o oglindă, ci doar o gaură în care să mă ascund până la sfârșitul zilelor în cel mai mare întuneric, amintindu-mi de atâtea lucruri și uneori, așa cum îmi imaginasem viața ta, închipuindu-mi că desenai altceva și că ieșeai noaptea ca să faci mereu alte desene.

Traducere de
Luminița Voina-Răuț



Infernul călduț

Julien Green (n. 1900) a fost întrebat la începutul verii de un ziarist de la "Magazine littéraire", pentru numărul dublu iulie-august, ce are ca temă a "Dosarului", *Infernul*, ce crede despre acest subiect. Scriitorul de aceeași vîrstă cu secolul a răspuns între altele: "În fiecare zi citesc atrocități în ziare. Infernul sînt acești copii uciși (...) Dacă nu prea cred în infern, cred în schimb cu tărie în purgatoriu. Purgatoriul e călătoria pe care o facem pe acest pămînt, este istoria pe care o trăim și toate eforturile diavolului de a ne priva de credință. Dar dacă ți-neți neapărat ca infernul să existe, știi unul călduț: Academia sau, mă rog, ceea ce a devenit ea!"

Diavolul în libertate

◆ Într-o zi, Henry Miller (1891-1980) i-a spus Ericai Jong "Dacă vei scrie o carte despre mine, inventează totul...". A fost începutul unei lungi complicități în cursul căreia bătrînul maestru i-a făcut tinerei sale discipole tot felul de mărturisiri despre literatură, sex, misticism, despre viață în general și a sa în particular. Scriind cartea *Henry Miller sau diavolul în libertate*, Erica Jong n-a urmat sfatul autorului *Tropicelor*, astfel încît lectura ei ajută la mai buna înțelegere a personalității și operei lui Miller. Acum, cînd se pare că vom avea în sfîrșit și în românește cele mai importante romane ale lui Henry Miller (traduse de Antoaneta Ralian pentru Editura EST), poate ar fi bine să fie pus la dispoziția citi-

Desene la două mîini



◆ Manuscrisul cu cota RF 3987 aflat la departamentul de arte grafice de la Louvre poartă titlul *Note din Italia* și a fost scris de Jules și Edmond Goncourt în timpul călătoriei lor din 1855-56. Cele 270 de pagini de impresii sînt impodobite și cu numeroase desene, căci cei doi frați voiau să immortalizeze ceea ce vedeau și fără intermediarul cuvintelor. O ediție a acestui manuscris ilustrat a fost pusă la dispoziția publicului de Ed. Desjonquères & RMN. În imagine - un personaj văzut la Domul din Milano.

Lumea unchiului Sam

◆ Best-seller-ul filozofic *Lumea Sofiei*, de norvegianul Jostein Gaarder care povestește istoria intelectuală a Occidentului într-o carte pentru copii și are pînă acum 12 milioane de cititori în toată lumea, a fost tradus și în SUA, la Ed. Strass & Giroux și un milion de exemplare au fost vîndute rapid. Numai că această versiune americană a stîrnit furia lui Gaarder și a norvegienilor, căci traducătoarea și-a permis să înlocuiască citatele cu care își ilustra

autorul ideile. Toate referințele la autori nordici au dispărut, fiind înlocuite cu citate din autori americani sau englezi (în loc de Knut Hamsun - John Steinbeck, în loc de Henric Wergeland - Byron ș.a.m.d.). Traducătoarea și editura susțin că au vrut să faciliteze lectura folosind referințe cunoscute peste Ocean. Vexat, autorul i-a acuzat de etnocentrism cultural, adăugînd că "pe piața americană totul e americanizat", ceea ce e o stupiditate.

Din exil

◆ Cu *Procurorul*, cel mai cunoscut romanier din Paraguay, Augusto Roa Bastos (n. 1917) își poartă cititorii într-un univers în care iubirea e distrusă de atrocități comise în numele ordinii, moralei și onoarei. Romanul e conceput ca o lungă scrisoare postumă pe care Felix Moral, un ziarist paraguayean refugiat în Franța, o adresează soției sale. Avînd ca temă exilul, cartea reia și subiectul obsesiv al lui Roa Bastos, subtext al întregii sale opere, de la *Fiul omului* la *Eu, Supremul* (tradus și la noi): responsabilitatea individului în fața istoriei.

Apel

torului român și volumul Ericai Jong.

Din Tien An Men

◆ Hong Ying s-a născut în 1962 în familia unui luntraș din provincia Siciuan. În 1989 a venit la Pekin pentru a studia la Academia de scriitori Lu Xun. A debutat cu romanul *Vara trădărilor*, publicat în Taiwan în 1992 - o povestire-manifest al revoltei tinerilor feroce reprimăți în piața Tien An Men. Cartea a circulat clandestin în China populară, fiind foarte citită, dar atrăgînd persecuții asupra autoarei, care a emigrat la Londra, unde a mai publicat două romane, cîinci culegeri de nuvele și două volume de poeme. Recent, *Vara trădărilor* a apărut și în franțuzește, la Ed. Seuil.

◆ După cum relatează cotidianul "Avvenire", recent înființată Asociație a scriitorilor din Bologna a lansat un apel către vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Walter Veltroni,

pentru a promova o lege pentru literatură, așa cum s-a făcut pentru alte domenii, cum ar fi teatrul și lirica. La această asociație au aderat peste patruzeci de scriitori din diverse generații.



Marketing literar

CUM se vinde mai bine azi o carte în Occident? Punînd în valoare în primul rînd autorul (mai ales cînd acesta e un nume încă necunoscut). Suplimentele marilor cotidiene, revistele (inclusiv cele literare), radio-ul și televiziunea sînt în evidență în primul rînd amănunte biografice insolite, portrete psihologice ale autorilor; fotografiile lor, din unghiuri simpatice, sînt însoțite de interviuri cu explicații despre familie, copilărie, preferințe, amori - puțin deosebite de ale starurilor din lumea spectacolului; în turneele promoționale și lecturile cu public, sînt folosite toate armele de seducție. Abil montată de edituri și agenți literari, reclama își face efectul: cu cît li se pare că îl "cunosc" mai bine pe autor, cu atît oamenii sînt mai curioși să-i citească volumul.

Între această mediatizare excesivă a scriitorului în detrimentul conținutului cărții și modul cum apar, chiar la edituri românești de prestigiu, multe cărți fără minime repere bio-bibliografice (ca să nu mai vorbim de atît de necesarele, pentru publicul larg, prefețe) e o deosebire și de experiență comercială, și de optică: editorul nu-l are în vedere pe cititor atunci cînd își concepe "produsul", pe cînd occidentalii, aserviți de mult legilor pieței, fac tot ce pot pentru a-și atrage cumpărători.

Într-un număr recent din "The Guardian", Libby Brooks semnalează o nouă tendință a marketingului literar: lansarea unor debutante cît mai tinere și atrăgătoare. Redăm în rezumat acest articol intitulat previzibil, printr-o parafrază a celui mai cunoscut (și bătut) vers al lui Corneille, *Marketingul literar nu așteaptă numărul anilor*.

COPERTA a IV-a, elogioasă, spune despre romanul *Necessary Madness* de Jenn Crowell că e "o poveste de dragoste la sfîrșitul secolului XX": în Londra anilor '90, o tinăra mamă se luptă cu leucemia ce-l va ucide pe soțul ei. Critica s-a pronunțat pînă acum favorabil, cu calificativele de rigoare: emoționant, elegant, reușit. Surpriza vine însă cînd aflăm că acest roman a fost scris de o fată de 17 ani, o provincială din Pennsylvania, care n-a pus niciodată piciorul la Londra, nici vorbă să fi trăit o pasiune intensă precum cea care face subiectul cărții, și a cărei supremă experiență a fost faptul că și-a vopsit părul roșu pentru a semăna cu Tori Amos, cîntăreața ei preferată.

Într-o epocă în care editurile se supun tot mai mult diktatului pieței, au început să fie la modă scriitorii foarte tineri, aproape copii. Caitlin Moran, acum în vîrstă de 21 de ani și titulară uneia rubrici la "Times", și-a publicat primul roman la 14 ani. Bidisha Bandyopadhyay, omniprezentă în ultimele luni în mass-media, a debutat în mai, la 19 ani, cu romanul *Seahorses*. Aceste fete sînt staruri pe piața de carte, chiar dacă lumea se interesează mai mult de persoana lor decît de ceea ce scriu.

Carolyn Mays, editoarea Jennei Crowell, recunoaște că tinerețea constituie acum "un formidabil atu" pentru un debutant. Iar Jenn mărturisește că i se pare "destul de supraréalist" să fie propulsată ca un fenomen literar, dar îi place. De la apariția cărții sale în SUA, acum un an, drepturile de publicare au fost vîndute în toată lumea. În Anglia, ele au fost cumpărate, după o lăcităție foarte disputată, de către Hodder and Stroughton, cu 200.000 de lire. În Franța, cartea a apărut la Ed. Laffont sub titlul *Vremea cînd înveți să trăiești*. "Era inevitabil ca vîrsta mea să fie folosită ca argument pentru vînzare - recunoaște Jenn. Nu se poate spune că e o situație ideală, dar ea mi-a dat o notorietate de care mă bucur." Contrar altor tinere debutante, Jenn Crowell a ales un subiect fără nici o legătură cu propria experiență. Pentru a se documenta, a studiat ghiduri ale Londrei și însemnări de călătorie în Anglia, a văzut documentare și s-a inspirat din cărți care descriu viața cotidiană engleză. Și, în ciuda citorva stîngăcii scuzabile, locuitorii de pe Tamisa cred că juna americană a reușit să le descrie veridic mediul.

Nici debutul Bidishei Bandyopadhyay nu e autobiografic, ea povestind tribulațiile sexuale ale unor femei dezabuzate, trecute de prima tinerețe: "N-am vrut ca oamenii, care

au tendința să identifice personajul cu autorul, să spună: «asta și-a scris jurnalul intim»".

Jonny Geller, agentul literar al Bidishei, recunoaște că are pe listele lui treizeci de nume de scriitori sub 35 de ani, dintre care jumătate sînt femei. "De fapt, eu mă ocup acum cu plasarea unor cărți bune ale scriitorilor tineri, din ce în ce mai tineri". Cînd e vorba de aceste talente în devenire, trebuie învinse în primul rînd prejudecățile: "E o minciună să crezi că o fată are toate șansele să fie publicată dacă e tinăra și drăguță. Talentul sfîrșește oricum prin a-și face drum". Și despre *Seahorses* critica a spus că-i "elegantă" și "reușită", dar au existat și unele voci răutăcioase. Astfel, "Times" a publicat o cronică insidioasă din care se subînțelegea că vîrsta autoarei afectează valoarea romanului: "Ea e încă adolescență, iar personajele sale sînt dintre acelea care nu există decît în mintea adolescenților".

În calitate de directoare la "Literary Consultancy" (un oficiu care dă sfaturi și face observații critice autorilor publicabili), Hannah Griffiths are tot timpul de a face cu scriitori în devenire. După părerea ei, obsesia tinereții în lumea editorială era inevitabilă: "Editurile au devenit o jucărie în mîna pieței. Tot ce contează e mediatizarea. Dacă poți să spui că o tinăra romancieră își finanțează munca la o carte făcînd pe mamechinul, asta e profitabil pentru profilul ei. Editorii pot primi un excelent prim roman de la un bătrîn și să nu-l publice: autorii trebuie să aibă și o imagine vandabilă. Și apoi, editorul mizează pe viitor, publică azi o carte pentru a încasa mîine dividende. Iată de ce caută foarte tinere talente, pentru a investi cu profit lung." Reversul modei vîrstelor fragede e dezinteresul pentru scriitorii mai copti, care s-au apucat de scris mai tîrziu sau n-au reușit să-și facă un nume. D-na Griffiths dă exemplul unor romane foarte bune, scrise de femei peste 30 de ani, și care rămîn în manuscris fiindcă editorii consideră că e mai greu să rețină atenția presei cu persoane care nu oferă nici un unghi de interes evident. Toată lumea merge acum de la autor spre carte și nu invers, cum ar fi normal. (A.B.)



Jenn Crowell

Revista revistelor

„Nu putem combate toate prostiile”

Într-un număr triplu care a rămas în anul 1996 din aceleași motive economice pentru care destule reviste de cultură de la noi și-au pierdut ritmicitatea, lipsa de fonduri, revista clujeană *ECHINOX* consacră cea mai mare parte a sa unui *dosar* „Eugenio Coseriu” care ar putea alcătui un volum de sine stătător despre personalitatea și opera savantului. Faptul că *Echinox* propune acum cititorilor subiectul Coseriu nu e lipsit de legătură cu disputele lingvistice și nu numai, care au loc în Transilvania. În cele patru pagini de revistă în care e publicat un excelent interviu cu profesorul Coseriu apar numeroase replici date indirect purtătorilor de mesaje culturale simpliste și agresive de la noi. Omul care a plecat foarte de tânăr din România, după primul an de studenție, obținând o bursă în Italia, avea să spună în discursul său de răspuns la primirea titlului de Doctor Honoris Causa în Granada că școala românească i-a dat, împreună cu familia, cadrul ideal și baza dezvoltării sale intelectuale de mai târziu. Sau cum spune Coseriu însuși: „tot în discursul la care m-am referit spuneam că această școală mi-a dat, mai întâi, poate nu universalitate, dar, cel puțin, setea de universalitate și cred că acest principiu m-a ghidat, mai mult sau mai puțin intuitiv, pentru că, în realitate, principiile pe care le-am stabilit și pe care le-am identificat în propria mea activitate, le-am formulat explicit mult mai târziu. Adică reinterpretându-mă pe mine însumi, am văzut care au fost, de fapt, aceste principii.” Cât de important e ca în vremuri tulburate de dictatură și de șovinism cultural universitățile să își păstreze libertățile și spiritul critic o spune tot Coseriu, referindu-se la universitățile italiene care în perioada celui de-al Doilea Război Mondial și-au păstrat și libertățile și spiritul critic. Coseriu, care afirmă că, politic, a fost și e un naționalist, precizează că din perioada studiilor în Italia a înțeles că „e foarte important tot ce e al nostru, dar ceea ce este și al altora este încă mai important pentru că este încă mai al nostru.” Ceea ce, legat de dorința noastră de recunoaștere în Occident, înseamnă, spune Coseriu, „să discuți cu Occiden-

tul la nivelul lui și să vezi care sînt problemele actuale într-o disciplină, să înțelegi, de asemenea, că toată cultura este și a ta (...)”. Pe vremea cînd era în Uruguay, își amintește Coseriu, un profesor îi spunea că vrea să scrie o carte pentru a combate afirmațiile unui preot din Chile. Lingvistul, luat drept mentor, îl sfătuiește astfel pe altminteri doctul profesor: „Nu ne putem pierde vremea combatînd toate prostiile care sînt, totdeauna, mult mai multe decît lucrurile inteligente și deci e inutil... Pe cînd, dacă vrei și ai o idee nouă, atunci nu discuți cu un lingvist obscur, necunoscut, ci discuți cu Ferdinand de Saussure, cu Hjelmslev, cu Bloomfield ș.a.m.d. Însă o faci cu toată generozitatea cît privește discuția, încercînd să găsești la fiecare simbul de adevăr, intuiția, eventual parțializată, deviată.” Interviul este cuceritor și în partea sa consacrată lingvisticii. Mai bine zis, de-abia în această parte a sa interviul consemnat de dl Lucian Lazăr dă greutate afirmațiilor de început ale profesorului care face o adevărată introducere în lingvistică în densele pagini ale interviului. Nu ne putem opri din nefericire asupra interesantelor comentarii care întregesc acest *dosar* cum nu ne putem opri nici asupra dicționarului scriitorilor nouăzeciști continuat de *Echinox* și în acest număr triplu. Ceea ce semnalăm cu plăcere, atît cît ne îngăduie spațiul, e că *Echinox* a rămas aceeași revistă prin care spiritul universitar ardelean se manifestă cu o înțeleaptă încercare de a alătura și nu de a pune în opoziție cele trei mari chipuri de manifestare a culturii în Transilvania, românesc, maghiar și german, cu deschidere, totodată, spre culturile franceza și engleza. Această revistă care la mijlocul anului 1997 n-a trecut de pragul editorial al anului trecut e una dintre cele mai pertinente dovezi culturale că inteligenția care se formează la Cluj are o reală vocație europeană, păstrîndu-și individualitatea. E regretabil că *Echinox* nu găsește sponsori cu ajutorul cărora această revistă să poată ajunge editorial la zi. Trist ar fi dacă dezinteresul sponsorilor ar fi simptomatic. E adevărat că *Echinox* e o simplă picătură, acum, în publicistica de cultură și în publicistica mai largă de la noi, dar această revistă ar putea fi un important pigment de culoare al vocației noastre europene.

Confuzia rolurilor, la vîrf

În timp ce Ministerele de Externe română și ungar încearcă să nu ia în serios războiul plăcuțelor bilingve și al furtului drapelului Ungariei de pe clădirea consulatului acestei țări de la Cluj, primarul Funar face un joc politic din ce în ce mai periculos sprijinit pe fața de partidul lui C.V. Tudor care, după scindarea P.D.S.R., se erijează în forța cea mai importantă a opoziției. Ca dovadă, președintele Constantinescu s-a dus în Valea Jiului pentru a comemora împlinirea a 20 de ani de la revolta din '77 a minerilor de aici, unde dl Constantinescu s-a văzut flancat de dl C.V. Tudor și de reprezentanții unui partid neparlamentar, P.S.M. Cu alte cuvinte, dl Constantinescu joacă de unul singur rolul de reprezentant al puterii și al președinției, dînd astfel greutate unor personaje de felul lui C.V. Tudor. Dl Constantinescu, în calitate de președinte, putea da autografe pe Valea Jiului, cum a observat *EVENIMENTUL ZILEI*, dar cum a observat același ziar, președintele a făcut acest lucru la concurență cu dl C.V. Tudor. Astfel încît, cel puțin pe Valea Jiului se poate înțelege că între opoziția de tip P.R.M. sau aceea neparlamentară a P.S.M. și actuala putere, președintele joacă rolul de pavază. Pentru un câștig de popularita-

LA MICROSCOP

Ce spioni ne trebuie

SE SPUNE, nu știu dacă e adevărat, că noul șef al SIE e cel mai tânăr lider în această branșă din întreaga lume. Dl Catalin Harnagea nu e un profesionist, ci, din cite scrie presa, a făcut construcțiile, a fost ziarist și are un masterat în specialitatea în care a devenit nr. 1 autohton. Adică e un novice în practica de zi cu zi a acestei indeletniciri. E acesta un handicap?

La prima vedere, așa s-ar zice. Literatura despre spioni și memoriile spionilor înșiși te fac să vezi în ei niște supraoameni care sînt în stare să schimbe destinele omenirii. Or lucrurile nu stau deloc așa. Psihologia spionului ipohondru sau a celui care are de rezolvat diverse complexe personale a dus la construirea unei imagini supradimensionate a acestei indeletniciri. Se spionează peste tot în lume. Faimosul Wolf, spionul RDG-ist care după căderea Zidului Berlinului a fost judecat în Germania reunită în calitate de șef al serviciului de spionaj din fosta RDG a scăpat ieftin în cele din urmă, deși le-a mincat sufletul omologilor săi din RFG. La noi, povestește generalul Pacepa, spionajul economic era o forță teribilă care aducea pe tavă României trufandalele industriei occidentale. Generalul, mai interesant în relatările sale despre virfurile lumii politice locale în timpul lui Ceaușescu decît în chestiuni de spionaj propriu-zis, a fugit din sistemul pentru care a spionat atunci cînd lucrurile începuseră să se altereze economic și politic în România. Fuga lui din țară a dus la căderea întregii rețele de spioni acoperiți pe care îi avea România. Dar nu și la căderea sistemului politic din țara noastră. Ulterior rețeaua s-a refăcut, cît de cît, dar sistemul nu. Nu spionii deconspirați de Pacepa au fost elementul care a dus la căderea regimului comunist de la noi, ci incapacitatea acestuia de a supraviețui. Dar la ce a folosit României spionajul economic făcut de subordonații lui Pacepa? Sau la ce le-a folosit rușilor eficiența KGB-ului? Prezidate de o gîndire politică lipsită de suferințe, serviciile secrete estice au fost unul dintre mij-

loacele prin care aceste țări au irosit bani buni de dragul unei fanteze, aceea de a vina slăbiciunile capitalismului.

Nu puțini or fi fost agenții de influențare ideologică paștrăți în funcție după căderea regimului comunist în România. Nu puțini or fi și spionii care jură în continuare pe convingeri marxiste și cărora li s-au plătit sume frumoase ca să spioneze în gol. Își închipuie cineva că după căderea sistemului estic mai există spion acoperit care să nu fi fost devoalat?

Novicele Catalin Harnagea are cîteva avantaje imense ca șef al SIE. Cel mai consistent e că se poate dispensa de toți spionii cloțiți de ideologia comunistă. Al doilea, poate chiar mai important, e că se va lipsi și de clientela costisitoare a acestora, mardeiași plătiți, asasini uitați pe statele de plată sau politicieni corupți degeaba. Același Catalin Harnagea poate trece prin sita și eventualii agenți de intoxicare sau, n-am alt cuvînt, timpiți care cîștigă bani de pe urma țării noastre. Spionajul agresiv și megaloman de pe vremea lui Ceaușescu, urmat de spionajul aflării în treabă din ultimii ani trebuie să dispară. Culegerea de informații necesare pentru a ști în ce ape se scaldă o țară cu care vrei să intri în relații strîne nu are nevoie de spioni acoperiți de nu știu cîte plăpumi, ci de ambasadori inteligenți știutori ai limbii țării în care sînt trimiși și capabili să înțeleagă în ce lume au nimerit. La ora asta, România are nevoie de oameni inteligenți capabili să priceapă o sumedenie de lucruri simple pe care spionii noștri reșapați n-au fost în stare să le adulmece. De pildă, credibilitatea unui investitor sau a unei asocieri cum a fost aceea care a dus la apariția unei bănci precum Columna ori la forța unei firme care vrea să încheie nu știu ce mari contracte în țara noastră.

România n-are nevoie acum de superspioni, ci de oameni destupați la minte și devotați care să ne ajute să ne lămurim pe ce lume trăim.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 19.500 lei; 6 luni - 39.000 lei; 1 an - 78.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: **grupul drago print**
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

24 pag - 1.500 lei
La redacție: 1.000 lei

Cronicar